

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ 34 SÜ-TARLAN/182 NO'LU ŞİİR MECMUASI
(İNCELEME-ÇEVİRİYAZI-SÖZLÜK)

M. Abdülkerim YILDIZOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nazmi ÖZEROL

Adıyaman

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2015

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yrd. Doç. Dr. Nazmi ÖZEROL danışmanlığında, Muhammed Abdülkerim YILDIZOĞLU tarafından hazırlanan ‘‘Süleymaniye Kütüphanesi 34 S -Tarlan/182 No’lu ş ir Mecmuası ( nceleme-çevriyazı-Sözlük)’’ başlıklı çalışma _ / _ / _ tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri  yesi: Prof. Dr. Bahir SELÇUK

 mza:

Jüri  yesi: Doç. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK

 mza:

Jüri  yesi: Yrd. Doç. Dr. Nazmi ÖZEROL

 mza:

16/06/2015

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Süleymaniye Kütüphanesi 34 Sü-Tarlan/182 No’lu Şiir Mecmuası “(İnceleme-Çevriyazı-Sözlük)” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

16/06/ 2015

Muhammed Abdülkerim YILDIZOĞLU

ÖZET

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ 34 SÜ-TARLAN/182 NO'LU ŞİİR MECMUASI (İNCELEME-ÇEVİRİYAZI- SÖZLÜK)

M. ABDÜLKERİM YILDIZOĞLU

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran 2015

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nazmi ÖZEROL

Edebiyat tarihinin yardımcı kaynakları olarak değerlendirilen mecmualar, Klasik Türk edebiyatı açısından büyük öneme sahiptir. Mecmualar vasıtasıyla dönemin sanat ve edebiyat zevkini tespit etmek, somut bilgilere ulaşmak daha kolay olmaktadır. Bu çalışmada Süleymaniye Kütüphanesi'nde 34 SÜ TARLAN /182 arşiv numarası ile kayıtlı bulunan, 18.yy' da yazılmış bir şiir mecmuası incelenmiştir.

Çalışmada 16-18. yy.lar arasında yaşamış şairlere ait 286 şiire yer verilmiştir. Söz konusu mecmua; özellikle Bâki, Dâniş Efendi, Nazîm, Âdem, Vecdî gibi şairler tarafından kaleme alınmış ve bazıları şairlerin yayımlanmış divanlarında yer almayan veya birtakım farklılıklar gösteren gazeller ile çeşitli makamlarda bestelenmiş şarkı, nazm, muhammes vb. nazım şekillerini içermektedir.

Bu tez çalışmasında amaç, bir mecmuayı tanıtmak ve onun içeriğini ortaya koymaktır. İki bölümden oluşan çalışmada ilk olarak mecmuanın fiziksel özellikleri ve muhtevası üzerinde durulmuş, vezinler ve nazım şekilleri tablolarla gösterilmiştir. İkinci bölümde mecmuanın çevriyazısı yapılmış, mecmuada geçen şairlerden divanlarına ulaşılabilenlerin şiirleriyle mecmuadakiler karşılaştırılmış, nüsha farklarına dipnotta yer verilmiştir. Çalışmanın sonunda metinde kullanılan mûsiki makamlarının da açıklandığı küçük hacimli bir sözlüğe yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Süleymaniye Kütüphanesi, 34 Sü-Tarlan/182, Divan Şiiri, Gazel, Çevriyazı, İnceleme

ABSTRACT

SÜLEYMANİYE LIBRARY 34 SÜ-TARLAN/ NO. 182 POETRY JOURNAL

(REVIEW-TRANSCRIPTION-GLOSSARY)

M.ABDÜLKERİM YILDIZOĞLU

Department of Turkish Language and Literature

Adıyaman University Institute of Social Sciences

June 2015

Advisor: Asst.Prof. Nazmi ÖZEROL

Journals which are evaluated as the assistive resources of literature history has great importance for the Classical Turkish literature. Detecting the art and literature taste of the era and obtaining concrete information is much easier via journals. In this study, a poetry journal recorded with 34 SÜ TARLAN/182 archive number, which was written in the 18th Century, was analyzed.

286 poems belonging to poets who lived between 16th and 18th centuries were included in the study. The journal in question contains ghazels especially penned by poets like Bâkî, Dâniş Efendi, Nazîm, Vecdî and Âdem. Some of those ghazels do not appear or they show some dissimilarities in poets' published divans. The journal also includes poetic forms such as Ballad, Nazim and Pentastich composed at various modes.

The aim in this thesis study is to introduce a journal and reveal its content. In the study which consists of two sections, firstly, physical properties of the journal and its content were elaborated on; prosody and poetic forms were shown with tables. In the second part, the journal was transcribed; the works of the poets referred in the journal, whose divans could be attained, were compared with the ones in the journal; and copy differences were referred in the footnote. In the end of the study, a small-volume glossary, which also defines the musical modes used in the text, was placed.

Keywords: Classical Turkish Literature, Süleymaniye Library, 34 sü-tarlan/182, Divan Poetry, Ghazel, Transcription, Review

ÖN SÖZ

VIII. asırdan itibaren İslamiyet Türkler arasında yayılmaya başlamış, özellikle de Karahanlılar döneminde büyük toplulukların kitleler halinde İslamiyet’i kabul etmesiyle birlikte Orta Asya’da etkinlik kazanmıştır. İslamiyetin kabulü ile Türk toplumunun fikri yapısı ve yaşam tarzıyla birlikte sanatsal-kültürel alanda da önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikliğin yoğun olarak hissedildiği alanlardan biri de edebiyat olmuştur. İslam dininin etkisiyle Arap ve özellikle de İrân edebiyatından etkilenen yeni edebi anlayış, halkın teveccühünü kazanmış ve sosyal ve kültürel hayatta kendisine çokça yer bulmuştur. İslâm medeniyetinin temel kaynaklarını yerli unsurlarla yoğuran bu yeni edebiyat, 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar varlığını sürdürmüştür. Toplumun her kesimine hitap eden ve her sınıftan insanın katkı sunduğu bu edebiyatın toplumla ilişkisini kanıtlayan önemli belgelerden biri de mecmualar olmuştur. Mecmualar, osmanlı okur-yazarları arasında özellikle 16 ve 17. yüzyıllarda yaygınlık kazanmıştır.

Klasik Türk edebiyatının şiir ağırlıklı bir edebiyat olduğu düşünülürse mecmualar içerisinde şiir mecmualarının önemli bir yere sahip olduğu anlaşılır. Bu mecmualar, bazı şairlerin divanlarında yer almayan şiirlerine ulaşma imkânı sağlamış ve bu ürün çeşitliliği, şairlerin edebî şahsiyetlerinin sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesinde araştırmacılara yardımcı olmuştur. Yine şiir mecmuaları, adı çeşitli nedenlerle duyulmamış ya da divan sahibi olmayan şairlerin gün yüzüne çıkmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Edebiyatımızda farklı şekil ve türlerdeki şiirlerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan mecmualar var olduğu gibi aynı konu ve türdeki manzûmelerin derlenmesiyle meydana gelen mecmualar da bulunmaktadır.

Son yıllarda yüksek lisans ve doktora tezleri vasıtasıyla tozlu raflardan alınarak bilim dünyasının istifadesine sunulan mecmualar, özellikle içinde zengin kaynakları barındırması neticesiyle Klasik Türk edebiyatı araştırmacılarına önemli veriler sunarken, yüzlercesi ise kütüphanelerde gün yüzüne çıkmayı beklemektedir. Bu sebeple yüksek lisans tezimizin mecmualar ile alakalı olmasına karar verdik. Bu doğrultuda Süleymaniye Kütüphanesi’nde 34 SÜ TARLAN /182 arşiv numarası ile kayıtlı bulunan şiir mecmuasını tez konusu olarak seçtik.

Söz konusu çalışmada, Klasik Türk şiirinin önemli isimlerinin gazelleri ile gazel dışında muhtelif musiki usûlleriyle ve makamlarıyla yazılan farklı nazım şekilleri incelenmiştir.

H.1135 (M.1722/23) tarihinde istinsah edilmiş olan mecmua; eserin daha önce üzerinde çalışılmamasından hareketle dönemin edebi üslûbunu, zihniyetini yansıtmayı amaçını taşımaktadır.

Büyük bir bölümünü gazellerin ve makamları-usûlleri ile birlikte verilen şarkıların oluşturduğu mecmuada başta Bâkî, Dâniş, Nazîm olmak üzere Vecdî, Ulvî, Nâbi, Nâzım Çelebi, Âdem, Tûrâbî, Sâkîb, Sabrî, Fuzûlî, Sâbit, Fâyık, Tâhir, Behîştî, Hıfzî, ve Dervîş Ömer'den gazeller, Faslı Kûçek, Rast, Sabâ vb. makamlarda muhammesler ve nazmlar; tarih kıt'aları, Hüseyinî, Hicâz, Muhayyer, Nevâ, Uşşâk, Beyâtî, Acem, Bûselik, Kürdî, İsfahan makamında Dervîş Ömer, Na'âtî ve İtrî'den besteler, muammalar ile Farsça sözlük, kerrât cetveli ve bazı faydalı bilgiler yer almaktadır. Çalışmada mecmuadaki şiirlerin çevriyazısı yapılmıştır.

Çalışmanın giriş bölümünde mecmua hakkında genel bilgiler verilmiş, ardından mecmuanın fiziksel özellikleri ve muhtevası üzerinde durulmuş, elde edilen verilerin somutlaştırılmasında tablolardan yararlanılmıştır.

Tablo 1.a.'da mecmuada yer alan şiirlerin vezinlerine yer verilmiştir. Mecmuada yer alan gazellerin kim tarafından yazıldığı ve metindeki numaraları Tablo 1.b.'de, şiirlerin nazım şekilleri ve türleriyle bunların kime ait olduğu ise Tablo 2.a.'da gösterilmiştir. Ayrıca beste ve usûlleriyle isimlendirilen şarkı, muhammes, nazm gibi nazım şekillerine de Tablo 2.b.'de yer verilmiştir.

Mecmuanın çevriyazısı yapılırken İsmail Ünver'in "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" (1993: 51-89) adlı makalesi göz önünde bulundurulmuştur. Şiirlerde okunuşundan emin olunamayan kelimeler ile metne yapılan bazı eklemeler köşeli parantez içerisinde [] gösterilmiştir. Transkripsiyon esnasında vezinler kalın puntıyla ve italik; başlıklar büyük harfle yazılmıştır. Mısraların başında köşeli ayraç içerisinde verilen numaralar, mecmuanın varaklarını göstermektedir.

Mecmuanın çevriyazısında şiirlerin büyük çoğunluğunun bir başlığa sahip olduğu görülmekle beraber kimi şiirlerin nazım şekli ile başlığın nazım şekli arasında

uyuşmazlık olduğu tespit edilmiştir. Tablo 2a.'da ve 2b.'de bu şiirlerin sıra numaraları altı çizili ve italik olarak belirtilmiştir.

Mecmuada yer alan şiirler, sıra numaralarını ifade edecek şekilde kendi içinde numaralandırılmıştır. Ayrıca bentlerden oluşan şiirlerde bentler de numaralandırılarak kullanım kolaylığı sağlanmaya çalışılmıştır.

Mecmuada geçen şiirler, ulaşılabilen divanlarla mukayese edilerek, nüsha farklarıyla beraber vezin problemleri ve bazı yazım yanlışları dipnotta gösterilmiş, divanlarda yer almayan şiirler yine dipnotta belirtilmiştir. Dipnotta ilk kısım mecmuadaki, iki noktadan sonraki kısım ise divandaki kullanımı göstermektedir.

Çalışmanın sonunda metinde yaygın olarak kullanılan kelimelerin ve musiki makamlarının yer aldığı bir sözlüğe yer verilmiştir.

Tez çalışmam süresince bana rehberlik eden ve çalışmamın her aşamasında değerli bilgilerinden yararlandığım danışman hocam Yrd. Doç Dr. Nazmi ÖZEROL'a, tavsiyeleriyle bana yol gösteren hocalarım Doç. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK ve Prof. Dr. Bahir SELÇUK'a teşekkürü bir borç bilirim.

ADİYAMAN -2015

Muhammed Abdülkerim YILDIZOĞLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa Numarası

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
METNİN KURULUŞUYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR.....	xii
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

1.Giriş.....	1
2. Mecmuanın Yapı ve Muhtevası.....	3
2.1. 34 Sü Tarlan /182 Numaralı Şiir Mecmuası.....	3
2.1.1. Mecmuanın fiziki özellikleri.....	4
2.1.2. Mecmuada kullanılan vezinler.....	5
2.1.3. Mecmuada yer alan şiirler ve şairler.....	6
2.1.4. Mecmuada kullanılan redifler.....	6
2.1.4.1. Gazelerde kullanılan redifler.....	7
3.Tablolar	10

İKİNCİ BÖLÜM

4. Mecmuanın Çevriyazılı Metni.....	17
Sonuç	149
Sözlük	151
Kaynakça.....	175
ÖZGEÇMİŞ.....	179

TABLÖLAR (ÇİZELGELER) LİSTESİ

Sayfa Numarası

Tablo 1.a. Mecmuada Kullanılan Vezinler.....	10
Tablo 1.b. Mecmuada Yer Alan Gazellerin Metindeki Numaraları.....	12
Tablo 2.a. Mecmuada Yer Alan Şairler ve Nazım Şekilleri.....	13
Tablo 2.b. Mecmuada Kullanılan Beste-Usûller ve Nazım Şekilleri	14

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz.: Bakınız

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

Dü: Düzenleyen

Haz. : Hazırlayan

H: Hicri

M: Miladi

Üniv. : Üniversitesi

s. : Sayfa

S. : Sayı

TDK: Türk Dili Kurumu

Trc. : Tercüme

vb.: Ve benzeri

vd.: Ve diğerleri

Ş: Şarkı

Mur: Murabba

D: Divan

G: Gazel

N: Nazm

Müz: Müzik

Muh: Muhammes

K: Kaside

Yay: Yayınevi

yy: Yüzyıl

Metnin Kuruluşunda Takip Edilen Yol

- 1.Çevriyazıda, çalışmada tablo halinde listelenen “transkripsiyon alfabesine” uyulmuştur.
- 2.Çalışmada okunuşundan tereddüt edilen yerler ile nüshadan kaynaklanan bozukluklar ve okunamayan yerler noktalarla [.....] gösterilmiş, vezin problemi olan mısralar dipnotta belirtilmiştir.
- 3.Türkçe fiillerin sonunda bulunan “b”ler “p” ile yazılmıştır: *idüp, eyleyüp*
- 4.“ki” ve “ne” ile yapılan birleşmelerde oluşan ses düşmeleri kesme işaret ile “k’ola, n’oldu” şeklinde gösterilmiştir.
- 5.Edatlarla yapılan tamlamalarda edatlar kısa çizgi (-) arasına alınmıştır: *sû-be-sû, tâ-be-mahşer, dem-be-dem, câ-be-câ, ser-te-ser*
- 6.Farsça kelimelerdeki “vâv-ı ma’dûle”, “ ~ ” biçiminde gösterilmiştir: *hâ~nende, ha~hiş, h~âce.*
- 7.Manzumelerde vezin gereği kısa okunması gereken yerlerdeki uzatmalar gösterilmemiştir.
- 8.Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler üzerine (-) işareti konularak belirtilmiştir: *fîrâk, cefâ, zencîr, tîg, rûy, güyâ*
- 9.Birleşik kelimeler ve ön ekler kısa çizgi (-) ile ayrılmıştır: *mey-fürûş, nemed-pûş, subh-dem*
10. Manzumeler ve beyitler, 1.2.3... şeklinde numaralandırılmıştır.
- 11.Farsça edat ve ön eklerin tamamı kısa çizgi (-) ile ayrılmıştır: *bî-karar, der-bân, der-âgûş, nâ-yâb*

Transkripsiyon Alfâbesi

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, ɖ
ب	b, p	ط	ɬ
پ	p	ظ	ʒ
ت	t	ع	ʕ
ث	ʂ	غ	g
ج	c, ɟ	ف	f
چ	ɟ	ق	k
ح	h	ك	k, g, (ñ)
خ	ħ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, ɗ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ʂ	ی	y, ı, i, ī
		ء	ʾ

BİRİNCİ BÖLÜM

1.Giriş

Mecmua, Arapça “ cem’ ” (toplama, bir araya getirme) kökünden gelip mef’ûl bâbında müennes (dişil) bir kelimedir. “Toplanıp biriktirilmiş tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi” (Devellioğlu, 2010:689) anlamına gelen mecmua, “Aynı veya farklı türden seçilmiş çeşitli hacimlerdeki metinlerin ve risalelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş eserlerin ortak adı” (Uzun, 2007:267) olarak tanımlanabilir.

Mecmua başlangıçta, birçok bakımdan benzediği cönk gibi âyetler, hadisler, fetvalar, duâlar, hutbeler, şiirler, ilâhiler, şarkılar, mektuplar, latifeler, lugaz ve muammalarla ilaç tariflerinin ve faydalı bilgilerin (fevâid), notların, tarihi belge ve kayıtların (tevârih) derlendiği bir not defteri halinde ortaya çıkmış, zamanla gelişip düzenli bir tertip ve şekle kavuşarak türlerine göre bazı farklılıklar gösteren bir kitap veya telif çeşidi özelliği kazanmıştır. Bir telif türü olarak gelişimini tamamladıktan sonra genellikle kitap hüviyetindeki teliflerden farklı bir tarafı kalmamıştır (Uzun, 2003: 265).

Mecmualarda tertip edildikleri devirlerin hem şahsî hem de toplumsal manada şiir zevkine, beğenilen şair ve şiirlerine dair ipuçları yakalamak mümkündür. (Tunç, 2005: 12). Mecmuaların önemli bir işlevi isimleri ve şiirleri unutulmuş, çeşitli sebeplerle edebiyat tarihinde yer bulamamış şairler için kaynaklık etmeleri; bir diğer önemli işlevleri de nüsha eksikliğinden yahut başka nedenlerden bilindik şairlerin divan metinlerine girememiş şiirlerini ihtiva etmeleridir (Aydemir, 2007: 135; Ayrıca bu konuda bkz. Aydemir, 2011: 87-100).

Mecmuaların içeriğinde birçok farklı türde ve biçimde eser bulunduğu gibi, tek bir tür ve şekle münhasır mecmualar da bulunmaktadır. Yapılan taramalarda pek çok farklı konu etrafında teşekkül etmiş mecmualara rastlanmıştır. Örneğin, şiir mecmuaları (mecmu’a-i eş’âr), risâle mecmuaları (mecmu’atü’r-resâ’il), hâdis mecmuaları (mecmu’atü’l-ehâdis), fetva mecmuaları (mecmu’a-i fetava), duâ mecmuaları (mecmu’a-i ed’iye), târih manzumelerini içeren mecmualar (mecmu’a-i tevârih), fevâid mecmuaları (mecmu’a-i fevâ’id), hutbe mecmuaları (mecmu’atü’l-huteb), tıpla ilgili mecmualar (mecmu’a-i tıb, mecmu’a-i mücerrebât, mecmu’a-i mu’alece), gizli ilimlerden bahseden mecmualar (mecmu’atü’l-havass, mecmu’a-i cifr ve reml, mecmu’a-i ilm-i nücûm, mecmu’a-i tılısmat, mecmu’a-i melâhim, mecmu’a-i vefk), letâif mecmuaları (mecmu’atü’l-leta’if), zikir ve evrâd mecmuaları (mecmu’a-i zikir ü evrâd), hikâye mecmuaları (mecmu’a-i hikâyât), münşe’at mecmuaları (mecmu’a-i münşe’at), müzikle ilgili mecmualar (mecmu’a-i beste ve semâî, mecmu’a-i mûsiki, (Gıynaş, 2011:246) bunlardan bazılarıdır.

Türk şiir tarihi açısından değerli kaynaklar olan şiir mecmuaları sayesinde, edebiyat tarihlerindeki bir kısım bilgileri netleştirmek ve zaman zaman da düzeltmek, yeni yeni bilgiler eklemek mümkün olabilir. Derleyeni ve yılı tam olarak bilinmese de bir mecmuanın derleniş tarihi, içindeki metinlerden yaklaşık olarak tespit edilebildiği için, döneminin şiir zevkini, beğenilen şairlerini ve hatta toplanan şiirlere göre de yazıldığı dönemin en beğenilen şiirlerini belirleme imkânı verir. Yine mecmualarda divan sahibi olmayan, hatta divanı bulunduğu halde şiiri divanında bulunmayan şahsiyetlere, bilinmeyen eserlere rastlanabilir. Kısaca, Türk şiirinin gelişimini, değişimini ve geçirdiği merhaleleri tespitte mecmualar, özellikle seçme şiir mecmuaları ve nazire mecmualarının önemi küçümsenemez (Tunç, 2000: 105–106).

Yakın zamana kadar yeterince rağbet görmemiş mecmualar, kültür ve edebiyat tarihimiz açısından büyük önem taşımaktadır. Mecmualar üzerine yapılan çalışmalar arttıkça Türk şiiriyle ilgili bilgi ve bulgular artacak; tashih ve tekmil noktasında önemli gelişmeler olacaktır. Mecmua, yazarın ilmi seviyesini, görüş ve düşüncelerini, beğenisini kısaca bireysel dünyasını yansıttığı için bir bakıma ajanda hükmündedir. Diğer yandan mecmualar, yazıldıkları dönemin siyasî ve sosyal etkilerini, gelenek ve göreneklerini de aksettirmektedir (Selçuk ve Bellibaş, 2013:487).

Klasik Türk edebiyatı için önem arz eden mecmualardan biri de Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu'nda 34 SÜ TARLAN /182 arşiv numarası ile kayıtlı şiir mecmuasıdır. 18. yy'a ait olan bu mecmuada çeşitli şairlere ait gazellerle muhtelif mûsiki makamlarıyla bestelenmiş nazm, şarkı, muhammes, gibi nazım şekilleri yer almaktadır.

2. Mecmuanın Yapı ve Muhtevası

2.1. 34 Sü Tarlan /182 No'lu Şiir Mecmuası¹

Bu çalışma, Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu'nda 34 Sü Tarlan /182 arşiv numarasına kayıtlıdır. 18.yy.'a ait olan mecmuada Bâkî, Dâniş, Nazîm, Vecdî, İlticanâme-i Şeyh Alî, Ulvî, Nâbî, Nâzım Çelebi, Âdem, Tûrâbî, Sehâbî, Âlî, Sun'î, Fehîm, Sâkîb, Sabrî, Fuzûlî, Riyâzî, Sâbit, Fâyık, Tâhir, Behîştî, Hıfzî, ve Dervîş Ömer'den gazeller, Fasl-ı Kûçek, Rast ve Sabâ makamında muhammesler ve nazmlar, Tarih kıt'ası, Yusuf Çorbacı Camii'ine tarih, Hüseyinî, Hicaz, Muhayyer, Nevâ, Uşşâk, Beyâtî, Acem, Bûselik, Kürdî, İsfahân makamında Dervîş Ömer, Sırrî, Na'tî, Baba Tâhir, Hasan Ağa ve İtrî'den besteler, muammalar, Mevlana'nın Mesnevisi'nden Farsça örnekler, Eviç, Acem-aşîrân, Hisar, Beste-nigâr, Horasan, Yegâh fasıllarından şarkılar, fındık altının rayici, Farsça sözlük, kerrât cetveli ile bazı faydalı bilgiler yer alır. Ayrıca mecmuada Hemedan, Gence ve Revan kalelerinin resimleriyle bir kadirga resmi bulunmaktadır.

Mecmua H.1135 (M.1722/23) tarihinde derlenmiştir. Mukaddime kısmında eserin kim tarafından istinsah edildiğine dair herhangi bir kayıt bulunmamakla birlikte hatime kısmında Ahmed isminin zikredilmesi sebebiyle eseri bu ismin derlemiş olabileceği düşünülmektedir. İsim hatimede şu şekilde zikredilmektedir:

“İde sâhib-i mecmû‘a-i Ahmed

Her demde hudâya bin hamd

...

Mihr-i muhabbet mihr urdı cânê

Ahmed ne hâcet nâm u nişâne”

Mecmua, bazı beyitlerde harekeler kullanılmakla birlikte büyük oranda harekesizdir. Mecmuada daha çok Farsça tamlamalar tercih edilmiştir. Arapça ve Türkçe tamlamalar az kullanılmıştır. Beyitlerde kullanılan Arapça ve Farsça ibareler için ayırt edici bir kullanım tercih edilmemiştir.

¹ Adı geçen çalışma, Süleymaniye Kütüphanesi arşivinde “Mecma‘a” başlığıyla kayıtlıdır.

Şiirlerin büyük çoğunluğunun başlıkları mevcuttur: (Gazeliyât-ı Dâniş Efendi, Bâkî, Ulvî vb.)

Mahlassız şiirlerde ise genellikle nazım şekliyle şiiri besteleyen ismi birlikte kullanılmış, bazı örneklerde ise sadece şiirde kullanılan mûsiki usûlü başlık olarak gösterilmiştir: (Murabba-ı Derviş Ömer, Usûleş Frenkçîn, Semâî, Şarkı Hâfız Üsküdârî vb.)

Aynı şaire ait şiirler sıralandığında ise “Velehu, Velehu Eyzan” ifadeleri başlık olarak kullanılmıştır.

Mecmuada geçen şiirler, ulaşılabilen divanlarla mukayese edilerek, nüsha farklarıyla beraber vezin problemleri ve bazı yazım yanlışları dipnotta gösterilmiştir. Nüsha farklarının tespit edilmesinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından e-kitap formatında yayımlanan bazı divanlardan ve yazma eserlerden yararlanılmış, bu eserler kaynakçada belirtilmiştir.²

2.1.1. Mecmuanın fiziki özellikleri

Mecmua 96 varaktan oluşmuştur. Satır sayısı değişkenlik gösteren mecmua; tâlik, dîvânî kırmısı ve nesih hattıyla yazılmıştır. 210 X 125 mm. (İç-Dış) sayfa boyutlarına sahiptir. Mecmuada kağıt türü olarak yerli saman kullanılmıştır. Metin; siyah mürekkeple, başlıklar ve bazı beyitler kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Adi kapak içerisinde yer alan mecmuanın kapak kısmında herhangi bir ifade yer almamaktadır. 1a’da Sultan III. Mustafa’nın vakıf mührü ve Ârifî’nin iki beyti yazılıdır. Zahriyye’ de kitabın Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan’ a ait olduğu belirtilmektedir.

Ârifî’nin beyitlerine aşağıda yer verilmiştir:

Leb-i dildâre revnâk kûşîş-i teb-hâleden gelmiş

O gül-berge ter ü tâb ü tarâvet jâleden gelmiş

² Nüsha Farklarının tespitinde yararlanılan yazma eserler ve e-kitap formatındaki divanlar şunlardır: Âdem Çelebi Divânı, Bâkî Divânı (Tenkitli Basım), Behiştî Divânı, Dâniş Divânı(İnceleme-Metin-İndeks), Hayretî Divânı (Tenkitli Basım), Fuzûlî Divânı, Nâbî Divânı, Nâilî Divânı, Nedîm Divânı, Neşâtî Divânı, Niyâzî Mısırî Divânı, Sabrî Mehmet Şerîf Divânı, Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Divânı, Sehâbî Divanı, Gelibolulu Sun‘î Divânı, Derzi-zâde Ulvî Divanı, Vecdî Divânı.

Gören bu sekr ü benler rûy-ı âlinde o şûhın der

O keçli bir kumâşdur tâzedür Bengâleden gelmiş³

Metin, herhangi bir sıralama düzeni takip edilmeyerek manzum- mensur karışık ve dağınık olarak yazılmıştır. Sıralamada vezinler, redifler ve nazım şekilleri dikkate alınmamıştır.

Mecmua'nın tümü Arap rakamlarıyla numaralandırılmıştır. Beyitlerin büyük bir kısmı iki sütun halinde yazılmış olmakla birlikte bazı sayfalarda ikiden fazla sütun kullanılmıştır.

Mecmua'nın başında ve sonunda şu beyitler yer almaktadır:

Başı: (vr.1b) *“Halhâl-ı sâk-ı arş ideli aşk-ı âhımı*

Mir ‘at-ı mihr-i matlaba dikdim nigâhımı

Dâniş

Sonu: (vr.59b) *“Mihr-i muhabbet mihr urdı cânê*

Ahmed ne hâcet nâm u nişâne”

Ahmed

2.1.2. Mecmuada kullanılan vezinler

Mecmuada kullanılan vezinler Tablo 1.a.’ da gösterilmiştir. Çalışmada 127 vezinle Remel bahri, en çok kullanılan bahir olarak tespit edilmiştir. Ayrıca Muzâri, Hezec, Cedîd, Müctes, Recez, Mütekârib bahirlerinden vezinler de yer almıştır.

Remel bahrinde 83 şiirle *“Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilün”* en çok kullanılan vezin olmuştur. Bunun yanında Hezec bahrinden 50 şiirle *“ Mef‘ûlü Mefâ ‘ilü Mefâ ‘ilü Fe ‘ûlün”* ve 42 şiirle *“ Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün”* vezinleri de sıklıkla kullanılmıştır.

³ Beyitlerin vezni *“Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün”*dür.

Metinde bazı beyitlerde vezin problemleri görülmektedir. Vezin problemlerine dipnotta yer verilmiştir.

2.1.3. Mecmuada yer alan şiirler ve şairler

Çalışmada; metinde en çok tercih edilen nazım şekli olan gazelerde mahlası bulunan şairlerle gazel türü dışındaki nazım şekilleriyle yer alan şairler iki farklı tablo halinde Tablo 1.b. ve Tablo 2.a.' da gösterilmiştir.

Sadece gazellerin bulunduğu Tablo 1.b.'de 31 şaire ait 155 gazel ile mahlassız 3 gazel yer almaktadır. Özellikle Bâkî, Dâniş, Nazîm, Vecdî, Ulvî ve Âdem'e ait gazeller çoğunlukta olmuştur.

Çalışmada Sehâbî ve Âdemî mahlasıyla yer alan şiirlerin tamamının, bu şairlerin çalışılmış divanlarında bulunmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca Bâkî, Vecdî, Dâniş ve Sâhib divanlarında yer almayan bazı beyitler ile Bâkî, Vecdî, Ulvî, Fuzûlî, Hayretî, Sabrî gibi şairlerin şiirlerinden nüsha farklarına sahip olanlar dipnotta gösterilmiştir.

Gazeller dışında farklı nazım şekillerinin yer aldığı Tablo 2.a.' da ise 26 şairden 43 şiir yer almaktadır. Mahlassız 22 şiir bulunmaktadır. Metinde gazel dışında beyit, kaside, kıt'a, mesnevi, muamma, müseddes, müstezat, nazm, nazire, şarkı, târih gibi nazım şekilleri ve türleri kullanılmıştır.

Şarkı-murabba, nazm, muhammes gibi nazım şekillerini besteleyenler ile bu nazım şekillerinde kullanılan musîki makamlarının ve usûllerinin yer aldığı başlıklar ise Tablo 2.b.'de gösterilmiştir. Tablo 2.b.'de muhtelif isimlerin bestelediği şiirlerle birlikte yalnızca mûsiki makamının ya da usûlünün başlık olarak seçildiği toplam 66 şiir yer almaktadır.

2.1.4. Mecmuada kullanılan redifler

Mecmuadaki gazellerin 109'unda kelime düzeyinde redif kullanılmıştır. Bunun dışında kalan şiirlerde çoğunlukla kafiye ve ek düzeyinde redifler kullanılmıştır. Ayrıca gazelerde tercih edilen redifler Türkçedir.

Gazelerde kullanılan redifler, şiir numaralarıyla birlikte aşağıda listelenmiştir:

2.1.4.1. Gazellerde kullanılan redifler

<u>REDİFLER</u>	<u>ŞİİR NUMARALARI</u>
âheste âheste	264
âkibet	27
artar	116
âşık	36
ayak basmış	215
âyîne	266
baglanur	53
bâis	87, 96
bakılmaz	101
bas	258
benzer	38, 213
benüm	196
bile bilmez	259
biricikdür	37
bizümdür	11
budur	65
bundadur	148
bülbül	40, 42
çekelüm	62
çeker	23
çekilür	153
dagıldı	234
dahı	272
demidür	156
didiler	31
ditrer	202
diyerek	26
düşdi	64
düşürme	216

ey gönül	73
eyledüm	29
eyler	115
eylerem	15
eylesem	185
gayrı	233
geç	130
gelür	104
gelmez	262
gerek	139
gibi	2, 56
girer	52
gör	149, 223
görün	269
gösterür	63
gözedür	151
gül	72, 275
her cür'ası	253
her katresi	251
hoş gelür	61
îd	103
idelüm	97
ister	125
itmege degmez	126, 127
kadeh	131
katlanmaz	43
kendidür	152
kıymetin bilmez	33
kimdür	261
koçmak	58
nakşına	268
n'eyler	112, 214
n'oldu sana	28
okunur	59, 60

ola	106, 260
olalum	102
oldu	12
olduğım kaldı	17
olmadı	85,198
olmalı	3
olmasun	32
olmaz	41, 271
olmuş	239
olsa	84
olsa da	256
olsun	30
olur	121, 178, 238
olur bâis	76
öldürür	211
sakın	270
sultânum	9
şekline	267
tahammül	140
teşnedür	197
urdım kendümi	273
üstindedür	147
üstine	257, 282
üzre	265, 280
var	113
var iken	34
yâ Rab	98
yiridür	157
yok	122
yüze çıktı	24

3. Tablolar

Tablo 1.a.	VEZİN	ŞİİRLER
REMEL	Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün	3,4,10,15,16,19,27,29,32,34,39,50,53, 54,61,63,65,71,72,73,77,78,83,85,86, 88,90,94,95,103,106,110,117,118,121, 123,129,132,144,145,147,148,150,155, 158,162,163,170,173,177,178,181,183, 185,188,189,191,195,196,198,200, 208,219,223,224,225,227,230,235,246, 250,251,253,256,257,258,267,268, 270, 273,275,276,282
	Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün	12,22,26,28,31,41,48,52,55,62,67,75, 87,91,96,97,99,102,104,115,131,146, 151,156,157,166,203,209,210,217,229, 233,236,240,255,263,274
	Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün	105,107,187
	Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün	20,122,172
	Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün	111
CEDÎD	Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün	43,124,139,214
MÜCTES	Mefâ' ilün Fe' ilâtün Mefâ' ilün Fe' ilün	6,8,21,56,59,60,70,137,153,159,192, 194,204,242,243,244,272
HEZEC	Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün	5,9,13,14,17,33,35,40,45,51,58,76,84, 93,100,108,109,113,116,120,125,130, 133,160,167,179,202,205,206,215,218, 222,231,232,239,245,261,262,264,265, 266,271
	Mef' ülü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fe' ülün	7,11,24,25,36,37,38,42,44,46,47,49,64, 74,80,81,98,101,112,114,126,127,128, 135,138,140,142,154,161,164,168,169, 171,175,182,184,186,193,199,216,,237, 247,254,259,277,278,279,280,284
	Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fe' ülün	119,212,213,228,249,252,281
	Mef' ülü Mefâ' ilün Mef' ülü Mefâ' ilün	30
	Mef' ülü Mefâ' ilün	176
	Mef' ülü Mefâ' ilün Fe' ülün	57
	Mefâ' ilün Mefâ' ilün	92, 190, 221
	Mefâ' ilün Fe' ülün Mefâ' ilün Fe' ülün	248

MUZÂRÎ	Mef' ûlû Fâ' ilâtû Mefâ' ilû Fâ' ilûn	1,2,18,23,66,68,69,79,89,136,143,149, 180,201,211,226, 241,269
	Mef' ûlû Fâ' ilâtûn Mef' ûlû Fâ' ilâtûn	283
RECEZ	Müstef' ilûn Müstef' ilûnMüstef' ilûn Müstef' ilûn	134, 141, 152, 165, 197, 220
	Müfte' ilûn Mefâ' ilûn Müfte' ilûn Mefâ' ilûn	260
	Müstef' ilâtûn Müstef' ilâtûn	207, 286
MÜTEKÂRİB	Fa' ûlûn Fa' ûlûn Fa' ûlûn Fa' ûl	238
MÜNSERÎH	Müstef' ilûn Fe' ûlûn	82

Tablo 1.b.	
ŞAİR İSMİ	GAZELLERİN METİNDEKİ NUMARALARI
Âdem	32, 40, 48, 58, 126
Âlî Efendi	49
Bâkî	35, 39, 41, 43, 51, 61, 63, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 76, 83, 86, 87, 91, 93, 95, 96, 103, 113, 114, 116, 117, 121, 125, 130, 131, 139, 142, 143, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 155, 156, 157, 178, 179, 191, 195, 197, 202, 206, 211, 213, 214, 223, 238, 239, 241, 242, 249, 260, 271, 275, 276, 277, 280, 281, 282
Behiştî	64
Dâniş Efendi	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18
Derviş Kandî	65
Fehîm	52
Fâyık	60
Fuzûlî	55
Hayrî	23
Hayretî	102
Hıfzî	75
Îlâhî Mısrî Efendi	106
Nâbî	26, 28, 42
Nazım	177, 250, 251, 253, 254, 256, 257, 258, 259, 261, 262, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 272, 273
Nâzım Çelebi	30
Neşâtî	140
Neylî	212
Riyâzî	112
Sabrî	54, 59
Sehâbî	36, 37
Sâbit	56, 57
Sâhib	53
Sâlim	84
Sun'î	50
Tâhir	62
Tâlib Efendi	97, 98, 101
Türâbî	34
Ulvî	25, 27, 29, 31, 33, 104
Vecdî	24, 38, 215, 216, 233, 234
Veysî	115
Mahlassız	141, 185, 196

Tablo 2.a.	BEYT	KASİDE	KIT ^e A	MESNEVİ	MUAMMA	MÜSEDES	MÜSTEZAT	NAZİRE	NAZM	ŞARKI	TÂRİH
Abdûlbâkî Aga							284				
Alî					232						
Âdem			118,119, 120,122, 123,124								
Ahmed	286			207				127	285		
Bâkî	99,252, 255 274								45, 46, 47		
Bezmî										100	
Dürrî					225				137	110	
Fasîhî									208		
Hamza					224						
Hüseyin					227						
İlâhî Mısırî Efendi										105	
İlticânâme-i Şeyh Alî		20									
Kâsım					231						
Muhammd Suûd Efendi	21										
Mustafa					226						
Murtaza					228						
Nedîm							184				
Nâ' ilî						240			243		
Nazîm									220		
Recep					229						
Râşid										189	
Sâlih					230						
Vâli									218		
Vehbî									133		
Vecdî									79		
Yetîmî									70		
Mahlassız	21,145	22	<u>19</u> 81				138		44,77,78, 80,85,88 144,159	174,175, 176,190	82,107 263, 283

Tablo 2.b. ⁴			
Beste ve Usûller	Muhammes	Nazm	Murabba/Şarkı
Acem			187, 188
Beste Devr-i Revân-ı Sengîn Hâfız Üsküdârî		162	
Beste-i Burûsevî İsmâil Aga			<u>222</u>
Beste-i Hâfız Muhammes	<u>201</u>		
Beste-i Hâfız Usûleş Devr-i Revâne			160
Beste-i Hâfız Üsküdârî			245
Beste-i Hasan Aga Usûleş Sûfiyâne			221
Beste Monla Muhammes	<u>209</u>		
Beste-i Tosun-zâde Usûleş Muhammes	<u>247</u>		
Beste-i Üsküdârî Monla Efendi Çenber		158	
Beyâtî Beste Dervîş Ömer		166, 167	
Beyâtî Dervîş Ömer Usûleş Devr-i Kebîr		170	
Beyâtî Ömer		171	
Çorbacı-zâde Beste			172

⁴ Mecmuada, manzumelerin başında müstensihçe kullanılan bazı nazım şekillerinin isimleriyle manzumenin nazım şekli arasında uyumsuzluk tespit edildi. Bu manzumeler, Tablo 2.a.'da ve 2.b.'de italik ve altı çizili gösterildi.

Beste ve Usûller	Muhammes	Nazm	Murabba/Şarkı
Devr-i Kebîr		235	
Devr-i Revân		203	173
Fâhte Usûlü		165	
Hafîf Beste		135, 199, 204, 236	
Horasan Beste Usûleş Sûfiyân		85	
Hüseynî Aşîrân Usûleş Frenkçîn		134	
Hüseynî Beste		109	108
Makâm-ı Horasan		94	
Muhammes Beste	<u>90</u> , <u>193</u> , <u>210</u>		
Muhammes Cevher Aga	<u>278</u>		
Muhammes İtrî	<u>198</u>		
Murabba-ı Dervîş Ömer			<u>89</u>
Na' tî Beste Usûleş Çenber		200	
Nâilî Beste		183	
Niznâm Beste		192	

Beste ve Usûller	Muhammes	Nazm	Murabba/Şarkı
Rast-ı Sûfiyâne Dervîş Ömer		74	
Remel		279	
Sabâ Beste			111
Semâî		80,161,182,244,248	
Semâî Çifte		237	
Semâî Diyârbekr		169	
Semâî Muhammed Efendi		164	
Şarkı Evfer Beste Koca Osman			92
Usûleş Çenber		129,132,163,181,205, 219	
Usûleş Frenkçîn		243	
Usûleş Fûru ^c		128,217	
Usûleş Sakîl		136,154,168,180,186,246,	
Usûleş Zencîr		153,194	

İKİNCİ BÖLÜM

4. Mecmuanın Çevriyazılı Metni

GAZELİYÂT-I DÂNİŞ EFENDİ

1

Mef'ûlû /Fâ'ilâtü /Mefâ'ilü /Fâ'ilün

- [1b] Halhâl-ı şâk-ı 'arş ideli 'aşk-ı âhımı
Mir'at-ı mihr-i maṭlaba dıkdüm nigâhımı

Rahm eyler añlarım baña ol reşk-i mâhımı
Zirâ ki bilmişüm kerem-i pâdişâhımı

Bir âh-ı âteşin ile 'aşkım 'ayân idüp
Hayfâ o mest-i nâza duyurdum günâhımı

Ol bülbülem ki ḥ'âb ile ünsiyyet eylemem
Gülzâr-ı râḥda görmiyecek ḥ'abgâhımı

Dilden o şûhın olduğına mâhdan güzel
Şüyide itmişem leke-i iştibâhımı

Her bir nıgehde şevk-i cedîd olur âşikâr
Virmem vişâle ben nazar-ı gâh gâhımı

Çekdüm beyâza nazm-ı gamı Dânişâ velî
Tebyîze çâre olmadı baḥt-ı siyâhımı

2

Velehu Gazel

Mef'ûlû /Fâ'ilâtü /Mefâ'ilü /Fâ'ilün

Tahvîl gösterüp yine mihr-i cihân gibi
Bezmi münevver itdi meh-i âsmân gibi

Hüsn-i bahâr munzamm olup feyz-i zâtına
Açdı o gül'-izârı tamâm gülistâne gibi

Gösterdi mihr-i dilde emel mihr-i dil-beri
Naķş-ı behem-nümā-yı zemīn ü zamān gibi

Yokdur huzūr-ı yārda kudret tekellūme
Hep bir nigāha münhaşırız bī-zebān gibi

Olmam emīn derd-i ğamından o āfetiñ
Āġūşa almadıkça tenin hırz-ı cān gibi

[2a] Kesdi reh-i taħammüli hūn-rīz ğamzesi
Āfet-resān-ı hātır olup reh-zenān gibi

Zühdüñ me ’ālī pūşış-i şūf-ı niyāz ise
Hep şu’ le-pūş-ı āh olalum şūfiyān gibi

Bir sāde pīrehenle bulup ittiḥād-ı tām
Çeksem o şūḥı sīneye rūḥ-ı revān gibi

Dāniş müsā’ id olmadı çün baḥt-ı pūr-sitīz
Gerdūna imtinān ideyüm şā’ irān gibi

3

Velehu Ğazel

Fā’ ilātūn/ Fā’ ilātūn /Fā’ ilātūn/ Fā’ ilūn

Dil-rübāda ‘āşıkı mest eyler endām olmalı⁵
Ruḥları gül lebleri mül şīvesi dām olmalı

Ey ğazāl-ı deşt-i behcet tābe-key bu vaḥşetiñ
Ġāh vādī-i tegāfūl gösterüp rām olmalı

Luṭfını dil-dādeden ol bī-vefā itmez dirīġ
Līk şāyān-ı kerem yolında ibrām olmalı

Bezm-i germ-ā-germ-i vuşlat öyle ister ki mūdām
Anda yār-ı fitne-cū pūr-neşve-i cām olmalı

Tābiş-i mihr-i ḥavādiş şu’ lebār olsa n’ola
Her nihāl-ı tāze-i nev-reste-i ḥām olmalı

İntizār-ı vuşlatıñ tā ki çekilsün sevdigüm
Bu kadar ālāma inşāf ile encām olmalı

⁵ Olmalı sözcüğü Divan’da “olalı” şeklinde okunmuştur: (Birgören: 567)

Ey gönül sāhil-res-i kām olmada bir şey midür
Fülk-i ümmide hemān şāyeste eyyām olmalı

Rūzede kurbān ihsānı olup şāhen-şehin
Bir şehirde şevk ile Dāniş dü bayrām olmalı

4

Velehu Ğazel

Fā' ilātün/ Fā' ilātün /Fā' ilātün/ Fā' ilün

[2b] Zülf-i dildārın dil-i zār olalı dil-bestesi
Okunur zencirde faşl-ı maḥabbet bestesi

Ṭurre-i miskine bihūde dolaşmazdı şabā
Gelmese dīvāneye mergüb-ı sünbül destesi

Hāhiş-i hayret-me'āb-ı aşkı eyler füzün
Dil-rübānıñ vaqt-i ḥaşırında mükerrer nesnesi

Bādeden dūn eylemez tefriḥ-i ḳalbi şā' iriñ
Ḥün-ı dille beslenen her mışra' -ı berceste

Eylemezdi ḥatır-ı meksūrın aşık ihtiyār
Herkese hoş gelmeseydi kāse-i işkestesi

Şiḥhatiñ bīmāra yāb yāb gelmesün iş'ār ider
Meclis-i uşşāḳa yāriñ cünbiş-i āhestesi⁶

Derd-i ṭāḳatsız ümmid ile bī-ārām olup
Dāniş oldu buse-i la'liñ bu yıllık ḥastesi

5

Velehu Ğazel

Mefā' ilün/Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün

Nice arz eyleyem aḥvālimi sen şūḥ-ı ṭannāze
Bilince olduğım maḡlūb-ı aşkıñ başladın nāze

Çıkarmaz mı fiḡān-ı dil-ḥırāşı muṭribā evce
Hüseyni perdesinde kūçek-i dil-sūze aḡāze

⁶ Bu beyit Dāniş Divanında bulunmamaktadır: (Birgören: 581)

Şerāre-pāş iken tāk-ı semāya āteş-i sīne
Gelür şanmam hayāl-i vaşl-ı cānān hacle-i rāze

[3a] Hele bir dürlü tākāt gelmez ey ser-mest-i istignā
Bize cevriñle her dem düşmen-i bed-ḥāha i' zāze

Zükām-ı ye's ile dil-ḥūn ederseñ ey gül-i nev-res
Eger hep iltifātın bu ise ' uşşāk-ı ser-bāze

Rızā vir nārvenle ölçelüm kıdd-i ser-efrāzıñ
Mürüvvetde bilürsün yokdur ey gül-çihre endāze

Müşahḥaş gösterür her laḥza sihri ' aşık-ı zāre
Hezārān va' d ider çeşm-i nigāhı varmaz incāze

Taḥammüle ne mümkin ülfet itmek Dāniş-i bī-dil
Olunca çevre meylıñ ey vefāsız tāzeden tāze

6

Velehu Ğazel

Mefā' ilün /Fe' ilātün /Mefā' ilün /Fe' ilün

O nāz kim görünür çeşm-i fitne-pāşında
İder o mah-^c izārı on altı yaşında

Ne deñlü olmasa lutf-ı mürüvveti zāhir
Yine şafā bulunur dil-berıñ yavaşında

Levend-nāmeyi bir kıç levendi şevki ile
Oğutdı bana muḥabbet sefine başında

Hezār rev-zen ü bābı güşāde itmişdür
Netice sırr-ı ḥafı var şu fiske taşında

Duyurdu gonçeniñ açılmasın çemenzāre
Ne girdi dest-i hezāre o rāzı fāşında

Şehīr olan yine Keşmīrī kaledür ne kadar
Letāfet olsa da Bengālenün kumāşında

[3b] İder ihāle rumūzāta⁷ vuşlat ümmidin
İşāret-i kerem itdikçe cilve kaşında

⁷ Rumūzāta: Rumūzāne (Birgören: 524)

‘ Aceb mi gitmese gerdüne-i emel doğru
Nihād-ı kec var iken fîtrat-ı kocaşında

Bakılsa mâye-i fikr-i şevâbdur Dāniş
Metānet olmasa da pîrūñ irti‘ āşında

7

Velehu Ğazel

Mef‘ ūlū/ Mefā‘ ilū/ Mefā‘ ilū/ Fe‘ ūlūn

Olmuş tūtalum lūṭfı o māhıñ bize cā’iz
Kor mı nıgeh-i āfetin i‘ māle hiz-ā-hiz

Her şahşā nazar olmasa ber-zevk-i cibillī
Mecnūna şafāgāh olur muydı mefāviz

Dūr olmaz idi nūr gibi çeşm-i terūmden
Ol māhı baña görmege eşk olmasa hāciz

Ṭākat getürür mü bu kadar bār-ı cefāya
Dil-pā-zede-i miḥnet ü ğam cān ise ‘ āciz

Bir āh ile iş görse n’ola ehl-i maḥabbet
Çok kere olur derde devā ṭıbb-ı ‘ acāyiz

Ğonçe n’ola itse heves-i cāme-i rengīn
Açdı kati ifrāt o gül-rūyı mu‘ āviz

Kālesine naḳdīne-i cān istese çok mı
Tervīc ider eşyāsını elbette mūcāhiz

Bir hāl ile qar‘ -ı der-i ümīd idegör kim
Dāniş hüner⁸-i mesdūd degül bāb-ı cevā’iz

8

Velehu Ğazel

Mefā‘ ilūn /Fe‘ ilātūn /Mefā‘ ilūn /Fe‘ ilūn

Tebessūmi bize yāriñ vefālarındandır
Niğāh-ı mesti tamām Cem-şafālarındandır

⁸ Hüner: Dahı (Birgören:264)

Bu göz süziş bu reviş böyle mû-miyân çeviriş
O âfetiñ katı nâzik-edâlarındandır

O serv-i gülşen-i nâzı niyâze başdurmak
Müşeccere-i hûlûşîñ kabâlarındandır

Televvün üzre gül-i âl-rûyîñ ol şuhîñ
Gören şanur ki Şakız dil-rübâlarındandır

[4a] Sûy-ı rakîbe güher nazre-pâş-ı luṭf olmak
Fütâdegâna o mâhîñ cefâlarındandır

Rızâ-yı yâr ile ifnâ-yı cism ü cân itmek
Netice ‘âşık-ı zârîñ rehâlarındandır⁹

Ḳumâş-ı hüsni o güldâr-ı parçe-i nâzik
Şu kârgâhîñ ‘aceb bî-bahâlarındandır

Düşer mi dâm-ı niyâze o bî-vefâ Dâniş
Bu gün ki evc-i melâhet hümâlarındandır

9

Velehu Ğazel

Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün/ Mefâ‘ilün/ Mefâ‘ilün

Dil-i sūzānı yakduñ nār-ı ‘aşka āh sulṭānum
Bu sūzişle tebāh itdūñ beni eyvāh sulṭānum

Ḥayāl-i tāb-ı rûyîñ lem‘ a-pāş oldukça ḥatırda
Olur her dem semā-yı dilde mihrüñ māh sulṭānum

‘Aceb mi ben de bu ḥāl ile olsam ṭālib-i vuşlat
Ki vardur herkesiñ ḳalbinde ḥubb-ı cāh sulṭānum

O rütbe tābiş-i rûyîñla germ-ā-germ ‘aşk olurum
Yanar āh eyledikçe ḥayme vü ḥārgāh sulṭānum

Seni gördükçe hiç mümkün midür meyl itmemek göñlüm
Hemişe müncezibdür keh-rübāya kāh sulṭānum

Helāk-ı ‘âşıkā ḳaşd eyledikçe ḡamze-i mestiñ
Düşürme ḥavfa itme bendeñi āḡāh sulṭānum

⁹ Rehâlarındandır: Rızâlarındandır (Birgören:199)

Kerem kıl şubh olunca şu'le-rîz ol bezm-i iqbâle
Münevverdür ruhîñla hânemüz şebgâh sulţānum

Dili pā-māl idüp gülzāre 'azm itdükçe devletle
Mişāl-i na'l-i keş itmez misûñ hem-rāh sulţānum

Ayağıñdan elindeñ sineden tā gerdeniñ öpdür
Budur senden niyāzı Dāñişiñ her gāh sulţānum

10

Velehu Ğazel¹⁰

Fā'ilātün/ Fā'ilātün /Fā'ilātün/ Fā'ilün

Rū-nümā oldukça āşüb-ı zarar-ı ma'mūlden
Derd ü ğam peydā olur her hātır-ı mecbūlden

Çin-çin-i ebruvāñıñdan cefādur maşşūdın
Ey nev-āmūz-ı cefā mefhūm olan medlūlden

[4b] İsti'āzeyle geçer yanından eşrār-ı [...] ¹¹
Kalmış öyle nā-hulklar 'āleme behbūlden

Derd-i serle olsun āmāde humār-ı 'azline
Şād-kām-ı şevk olan bu maṭlab-ı maḥlūlden

Sāilān-ı vaşlı maḥrūm itme memnūn olmadın
Münselibdür ḥayrā-yı rūḥ-ı revān-ı mes'ulden

Şū'le-i cevvēle-i āhımdan eyle ihtirāz
El-ḥazer ey şūḥ seyf-i şārim-i meslūlden

Müntehibdür behr-i aḥbāb-ı letāfet āşinā
Dāñişā bu kāfiye mecmu'ā-ı keşkül den

11

Velehu Ğazel

Mef'ülü/ Mefā'ilü/ Mefā'ilü/ Fe'ülün

Gülşende o gül-rū için efgān bizümdür
Biz bülbül-i ḥoş-nağmeyüz elḥān bizümdür

¹⁰ Bu şiir Dāñiş Divanında bulunmamaktadır.

¹¹ Noktalı kısımda yer alan kelime okunamamıştır.

Dil-dādeyüz ol gönçe-i ḥandān bizümdür
Reh-berde-i şevküz çemenistān bizümdür

Kışmet iledür ey gül-bin-i gülzār-ı melāḥet
Gül-ḥande senüñ çāk-ı girībān bizümdür

Ey nūr-ı başar çünki saña olmuşuz ʿāşık
Feryād bizüm dīde-i giryān bizümdür

Degdi bize nevbet ile rüsvā-yı Mecnūn
Āvāregī-i deşt ü beyābān bizümdür

Arāyiş-i dil tāb-ı ruḥ-ı māh-ı ruḥāndır
Yandık yanacak sīne-i sūzān bizümdür

Dāniş bize ḥāş oldu bu dem kişver-i maʿ nā
Nev-debdebe-i mesned-i ʿirfān bizümdür¹²

12

Velehu Ğazel

Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilātün/Feʿilün

Yārsız nālelerüm¹³ nağme-i cāngāh oldu
Bu degildi ğarażum nʿeyleyim eyvāh oldu

Bendeñi ʿişret-i meh-tāb idi vaʿ diñ tā-şām
Sevdigüm gelme misüñ nāz ile şebgāh oldu

Vuşlat-ı dāʾim idi maṭlabım ol meh-rūdan
Olmadı kām-ı dilüm āh geh ü gāh oldu

[5a] Cüş-ı āmed-şüd-i āhū-nigeh ile yāriñ
Her müje ḥāme-i şüret-gīr-i işbāh oldu

Ḥasret¹⁴-i mihr-i ruḥıñ ile senüñ ey şūḥ bu şeb
Dūd-ı āhum leke-pīrā-yı ruḥ-ı māh oldu

Yād-ı gül-berg-i ʿizār ile gülistān içre
Dānişā kār-ı dil-i zār hezār āh oldu

¹² Nev-debdebe-i mesned-i ʿirfān bizümdür: Biz bülbül-i ḥoş-nağmeyüz elḥān bizümdür (Birgören:170)

¹³ Nālelerüm: Nağmelerüm (Birgören: 547)

¹⁴ Ḥasret: Ḥarf (Birgören:547)

Velehu Ğazel

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün

Miyānı mūdan ince zīr ü bālāsı tamām etli
Şarılmağ ol büt-i şirīne çok mu olsa lezzetli

Nümāyişde şeker-reng-i ruḥı gülden letāfetli
N'ola gül-būsı yāriñ olsa şekerden ḥalāvetli

Sezā bālā-yı rüyında muḥassen olsa ebrūlar
Muḥabbet-nāme ' unvānı olur ekşer semāḥatli

O serv-i dil-keşe mümkün midür meyl¹⁵ itmemek ḥātır
Ki refṭarı ser-āmed cılve-i nāzı zerafetli

Her eṭvārı ider şabr u taḥammül mülkini yağmā
Görölmüş mi felekde böyle bir āfet-kıyāfetli

Çeker mi miḥnet ü ālām-ı çarḥı Dāniş ol ādem
K'ola baḥt-ı müsā' idle efendisi ' ināyetli

Velehu Ğazel

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün

N'ola her demde kan yutsa dil-i bī-çāre-i ' aşık
Olunca sevdigünün çeşmi pür-ḥūn kaşları çatık

Hemān gül-gonçe-i iḳbālī Mevlā eylesün ḥurrem
Teceddüd yālī-i bülbül den olmaz bāğa ḡam lāḥiḳ

Ža' ifi yerime geldükçe eliñden görmüşüz zīrā
Yed-i pür-zūra hiç ḥālī degül imdāddan kaşık

Ḥudā bir bābı sedd itse onun birden güşād eyler
Degül mi bī-zebānuñ ḥāleti bu nükteyi nāṭiḳ

Gönüllerde zarūridür ' adāvet şavbına elbet
Ne deñlü müşveş hem-ḥāne olsa merdüm-i fāşık

¹⁵ Meyl: Reml (Birgören:566)

Mevani‘ her ne deñlü cürre¹⁶-bāz-ı imtinā‘ olsa
Yine elbette şayd eyler şikār-ı kısmeti bāşık

[5b] Şadākatden şaķın bir laḥza ḥālī olma kim zīrā
Yabanda ḳalmıyor ‘ālemde Dāniş ‘āşık-ı şādık

15

Velehu Ğazel

Fā‘ilātün /Fā‘ilātün /Fā‘ilātün /Fā‘ilün

Vaşl içün yāre niyāz-ı nā-be-hengām eylerem
Herçi-bād-ā-bād bir ḥāhişli iḳdām eylerem

Şayda ol şeh-bāz evc-i vaḥşeti ez-cān u dil
Düdi piç-ā-piç āhı sū-be-sū dām eylerem

Özge bī-tābum ki bu cevlāngāh-ı emniyetde
Ārzū-yı cilve-i esb-i gül-endām eylerem

Serde zaḥm-ı tīg-i cevriñ şimdi itmem āşikār
Ḥaṭ gelince rūyına naḳl-i ser-encām eylerem

Şormadı bir kimse ḥālim çok zamāndır bī-şekīb
Ārzū-yı vuşlat-ı yār-i dil-ārām eylerem

Zülfī sevdāsile ol meh-tāb-ı ḥüsn ü behcetiñ
Bāmdād-ı ülfeti hem-güne-i şām eylerem

Vuşlat-ı ümmidle vardı mā-melek ber-bāda hep
Yok yere şanma o şirīnkāre ibrām eylerem

Var iken elde kemend-i ‘aşkı bir gün Dānişā
Ol ğazāl-ı deşt-i nāzı dir dimez rām¹⁷ eylerem

16

Velehu Ğazel

Fā‘ilātün /Fā‘ilātün /Fā‘ilātün /Fā‘ilün

Seyr-i gülzār itme sulṭānum dil-i dīvānesüz
Şem‘ -i bezm-i ḥüsn ü ānsıñ olma gel pervānesüz

¹⁶ Cürre: Zerre (Birgören: 362)

¹⁷ Rām: Dām (Birgören:406)

İnbisât-ı hâtırım dil-bestedür dîdârına
Olsa da gülşende şād olmaz göñül cānānesüz

Kalbimi tefrîh iden şevk-i leb-i mey-gündur
Rind-i bezm-i ‘aşk bulmaz neşveyi peymānesüz

Gönlümüz meftûn iden hâl-i ruḥ-ı dildârdur
Şayd olunmaz mürğ-ı āvāre netice dānesüz

Rûz u şeb ârāmıma bādî hadîş-i zülfidür
Ḥ’âb görmez râhat itmez tıfl-ı dil efsānesüz

Feyz ise kaşduñ nüvāziş kıl şikeste dilleri
Cilve itmez ḥaşılı genc-i nihān vîrānesüz

[6a] Dānişî āḥir perîşān itdiñüz āşûb ile
Ey perîler âfet-i ḥâtır degül de yā nesüz

17

Velehu Ğazel

Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün

O gül ağyār ile yār oldu ben zār olduğım kaldı
Hezār-ı nāle-senc-i şaḥn-ı gülzār olduğım kaldı

Tecāhülkār iken derdüm devāsından ṭabīb-i dil
Benüm bîhûde sevdalarla bîmār olduğım kaldı

‘Adū bezmiñde mevşûl-ı şafā ben meclis-i ğamda
Mey-i ḥûn-ı sirişkümle ciger-ḥ’ār olduğım kaldı

Dimāğ-ārā-yı ağyār oldu ol gül-gonçe-i behcet
Gülistān içre ben āzürde-i ḥār olduğım kaldı

Zalām-ı fırsatı fevt itmeyin şād oldu ben ancak
Penāh-āvürde-i meh-tāb-ı inkār olduğım kaldı

Kenār-ı ğayre-zîb oldu o meh tā şubḥ-ı ğayretle
Olup encüm-şümār-ı ye’s-i bîdār olduğım kaldı

Nezāketle kim öpdürdi semend-i kāme a‘dālar
Baña reşk ile Dāniş ğāşiyedār olduğım kaldı

Velehu Ğazel

Mef'ulü/Fā'ilātü/Mefā'ilü/Fā'ilün

Reftār-ı nāz ile gören ol serv-kāmeti
İnşāf ile nice¹⁸ koparmaz kıyāmeti

Her bü'l-hevesin bulurdı maḥabbetle iştihār
Olsaydı evveli gibi 'aşkıñ nihāyeti

İtdi ihāle ğamzesine dādımız bizüm
Cevrinden eyledükçe o şūḥa şikāyeti

Biz görmedik 'işāret çeşmān-ı yārda
Luṭf u vefā-yı 'āşık-ı zāre delāleti

Hep doğrılıkla vāşıl olur tīr-i kāmına
Pek de yabāna atmayalum istiḳāmeti

Ārām-ı 'āşıkı nice selb itmez ol mehüñ
Bu ṭavr-ı dil-pesendi bu āfet-i kıyāfeti

İnkār itmezüz çemenistān-ı 'işvede
Ol gül-nihāl-i tāzede gördük letāfeti

[6b] Geldükçe sīne-çāk o gül-çihre meclise
Mecnūn ider fütāde-i 'aşkı bu ḥāleti

Degme-şafāya itmez iken Dānişā dimāğ
Şimdi şafādan 'add iderüz terk-i rāḥatı

Velehu Kıt'a

Fā'ilātün /Fā'ilātün /Fā'ilātün /Fā'ilün

Sīneye çekdükçe ol kaşı kemānı bī-niyāz
Tīr-i ṭa'n-ı düşmen-i bed-gūdan itmem ihtirāz

Ey cefā-pīşe ḥarāb oldum daḥı itmez misün
Dürdan olsun baña bir şīve-i ḥāṭır-nevāz

¹⁸ İle nice: Olunsa (Birgören:577)

İLTİCÂNÂME-İ ŞEYH ʿALÎ

Feʿilâtün/ Feʿilâtün/Feʿilün

Feyz-bağşâ-yı dü ʿâlem-i maʿbūd
Kıldı müʾminlere irâde-i sūd

Şaňki halk mürde idi eyledi Hağ
Yeñiden ʿâlemi ihyâ-yı vücūd

Hağret-i şâh-ı cihân-ı ʿâlem-gîr
Emr-i ʿâlî-şânı ile fermūd

Kethüdâ Şadr-ı Muhammed Paşaya
Eyleyüp hağğ-ı hümâyûnı vürūd

Zât-ı düstürâne seni kıldı
Özi Vâliligi ile mesʿūd

Havza-i hükm-i eyâletde cedîd
Silk-i nazm ola nizâm-ı maʿhūd

Pâk ide Rûm ilini o nâsdan
Ola tâ nezd-i hümâyûna mevdūd

Şöyle tağğîr-i bilâd eyleye kim
Tâ ola ehl-i şekâ nâ-mevcūd

Zecr ü tertîb-i cezâ lâyığ ola
Aradan refʿ ola eşrâr-ı ʿanūd

[7a] İrdi tevfiğ-i hudâ eyledi pâk
Cümlesi oldu hışâl-ı Mağmūd

Kaʿbe emîri tavâfında tamâm
Saʿy-i meşkûrı olupdur meşhūd

Mağv olup cümle şekâvet-pîşe
Lâyıkıñ buldı olanlar merhūd

Şöyle âsûde olup Rûm ili kim
Kimseye kimse dimez bûd u nebûd

Hağ hağâdan ide âsûde anı
Kim nice ʿâlemi kıldı asûd

Devleti dā'im ola zātı gibi
Bula iclālî murād üzre vücūd

Pāydār ola sa'adet-i devlet
'İzz-i ālā-yı kerem nā-maḥdūd

Ola iqbālî derīne derbān
İlticāgāh ide bābın ma' būd

Tā-be-maḥşer ola der-i iclālî
Heme bî-çārelere hem maḥşūd

Tā-mebādīde maḥşūdına eş
Kıla ḥaḳ ḥayr-ı murādı mevcūd

Ḳuṭb-ı dā'iresi seyrinde ola
Nokṭa ber-vefk-i meṭālib mevrūd

İderek ḳaṭ' -ı menāzil ḳameri
Şeref-i şemse ide sa'd-i suūd

Menziliñ bula kemāl-i iclāl
Ṭālî' i ide ser-tā-pāya şuūd

Böyle şeyḫāne duā' ya idelüm
Semt-i maḳbūle eyādî memdūd

Bî-riyā ola duā' vardur ümīd
Kim ḳabūl ide anı Ḥaḳḳ vedūd

Hem leşkerle vuḳū' ı taḥḳīḳ
İdelüm bendeligi ḳayd-ı ḳuyūd

Bî-tekellūf olan elfāz-ı duā'
Olur isrā' -ı dili itmekde rübūd

Nazma yeltenmemüz' arz itme gibi
Müflisiñ ehl-i künūze cūd

[7b] Lîk aşḫāb-ı kemālāt eyler
Nāḳısı ehl-i kemālden ma' dūd

Ḳona ger micmere-i 'afva Nazīm
Dūd-ı enfāsı olur 'anber-i ūd

Bir vesīle ola dāmen-i buse
Leb-i edeb birle duā' dur maḥşūd

Kethüdā Şadr-ı Meḥemmed Paşanıñ
Nazm tāriḫi nizāmü'l-'ālem būd (Sene 1175)

21

GÜFTE-İ MUHAMMED SUÛD EFENDİ
ZÂDE-İ BE-MÜFTİ HÂDİMÜ'L-MERHÛM

Mefâ'ilün/Fe'ilâtün/Mefâ'ilün/Fe'ilün

Zülâl-i ehl-i Hicâz eşk-i çeşm-i pür-nemdür
Mu'în-i Mekke faķat âb-ı pāk-i zemzemdür

22

KAŞİDE-İ DER MEDH-İ VEZİR-İ MÜKERREM
KETHÜDÂ MEHMED PAŞÂ VÂLİ-İ ÖZİHAN

Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün

Âşaf-ı 'âli-himem cûd u 'adlün menba'ı
Nâil-i feyz-i ĥudâ melce-i ednâ vü ģanî

Kân-ı faẓl-ı bî-bedel zîver-i kâh-ı himmet
Sâ'y-i berr ü kerem revnaķ-ı dîvân-ı celî

Âb-ı rûy-ı vüzerâ Ĥazret-i Mehmed Paşa
Dâniş-i rıfķ-ı şabâhatle mekârim-şiyemî

Hem-benân dest-i 'ayn-ı kereme mazhardur
Ėıpta-rîz olsa sezâdur âb-ı ĥayra sermedi

Cûybâr-ı himemi sûd-ı ni' amdur her sû
Aña tevfiķ ide Mevlâ bu rûsûh-ı keremi

Şu'le-tîĝ-i 'adâletle zîyâ-pâş olalı
Ėalb-i a'dâda hele ķalmadı Zühre ebedi

Ehl-i şerr ü fitneññ [....]¹⁹ kesildi ĝüyâ
Gez yûri Rûm ilini al başına sîm ü zeri

[8a] Ser-te-ser ehl-i bilâd râĥat-ı maķşûda irüp
'Avn-i Ĥaķla rûz u şeb görmedi gerd-i kederi

Ehl-i 'arzîñ ez-derûn aldı duâ' sîn her ĝâh
Nesl-i emcâdına sârî ola da' vet seni

¹⁹ Noktalı kısımda yer alan kelime okunamamıştır.

‘Ömrine devletine haq vire dāim berekāt
Şadr-ı vālāda mu‘ammer nite ki Nūh-ı nebī

Medh-i zātında müdām vird-i zebān eyledi hep
Kātib ü şair vāşif-ı zikr-i cinān eyle lebi

Şad- hezār ‘acz ile kemter bu ‘azizi ahqar
Medh-i şānında güzer eyledi her rüz-ı şebi

Nüzhet-i dille duā‘-güne dil-fezā-yı tāriḥ
Āşafā cāh-ı şadr-ı zib ola tevfiḳ-i celī

23

ḤAYRİ

Mef‘ülü/Fā‘ilātü/Mefā‘ilü/Fā‘ilün

[8b] Ebrūlarıñ meh-i neve cānā kemān çeker
[....]²⁰ çeşm-i ‘arabda cūyın sinān çeker

Ağyār-ı ḥar-meniş mey-i vuşlatla dil sebük
Bār-ı firāḳı ‘aşık olan nā-tüvān çeker

Kālā-yı vaşla kār-geh-i sevḳ-i ‘aşḳda
Naḳd-i ḥayāt vormeyen ey dil ziyān çeker

Nuş itdi ḥūn-ı ‘aşıḳı ol rütbe dīdesi
Maḥmūr gūyiyā ki mey-i ergüvān çeker

Saḥti-i ebrūvānıñı herkes çeker mi hiç
Āhın kemānı şanma ki her pehlüvān çeker

Eyler nühüfte ‘aşıḳa nezzāre çeşm-i yār
Cellād-ı tığ-i tizini lā büdd nihān çeker

Semt-i medih āşafa yüz tutdı Ḥayriyā
Zann itme raḥş-ı ḥāme bu rehden ‘inān çeker

Hem-nām-ı meḥār-ı dü cihān dāver-i kerīm
Ḥāk-i derin dü dīdeye dil sürme sāl çeker

Pür-rütbede müşir-i bülend-āsitāne kim
Dergāh hū tüter ḥasedin āsmān çeker

²⁰ Noktalı kısımda yer alan kelime okunamamıştır.

- [9a] Seyr eyledükçe pertev-i mihr-i şükühız
Gerdünda mäh-ı nev kulağın her zamān çeker

Bahş u ‘a‘ tādā reşk-i şehāb-ı bahārdur
Ġayret-kef-i mür‘ üvvetine baħr u kân çeker

Her şeb her mısrasına ‘azm eylesün deyü
Meh şanma āshmāna fener-i zer-nişān çeker

24

VECDİ

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

- [9b] Tā kim haţţıñ ey mäh-ı cebīnüm yüze çıkdı
Esrār-ı dılzār-ı hazīnüm yüze çıkdı

Ruhsārına haţ geldüğine ağlamam ammā
Baht-ı siyeh-i sırr-ı bekīnüm yüze çıkdı

Ey ğamze şakın fitne-i haţţında bulunma
Tīġ-i ğazab u hañçer-i kīnem yüze çıkdı

Eşk eyledi rüsvā ğam-ı haţţuñla beni hayf
Ebkār-ı nihān-ḡāne nişīnüm yüze çıkdı

Cüş itdi hevā-yı haţ ile baħr-ı tabī‘ at
Vecdī yine bir dürr-i semīnüm yüze çıkdı

25

ULVİ

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

Tīġıñ başımı kesse dilin ğuşşası gitmez
Ammā ki ne çāre kesilen baş yine bitmez

Mey pāk ider ancaķ dil-i mecrūḡımı vā‘ iz
Çirk-āb-ı ğam u ğuşşāyı bir nesne aratmaz²¹

Berg oldu kulaġı gül-i ḡandān ne içündür²²
Bülbüllerinüñ nāle ü feryādun işitmez

²¹ Bir nesne aratmaz: Hiç nesne arıtmaz (Çetin:217)

²² Ḥandān ne içündür: Ḥandānun anuñ içün (Çetin:217)

Bîñ yıllar eger ağlar isem t̄ālî' i gör kim
Baht-ı siyehim yüzime bir kere şırıtmaz

Pür-hûn olalı hecr-i lebûñle dil-i Ulvî
Demler mi geçer yaş yirine kanlar akıtmaz

26

NÂBÎ

Fe' ilâtün/Fe' ilâtün/Fe' ilâtün/Fe' ilün

[10a] Yâri açdım açıl ey gönçe dehânum diyerek
Bezme geldi güle²³ ey serv-i revânım²⁴ diyerek

Âh bir kerre miyânını alup âğūşa
Sîneye çeksem o sîmîn-tenî cānum diyerek

Pâyine bâri bu takrîb ile düşsem yâriñ
Kalmadı âh meded tâb ü tûvânım diyerek

Haţ- ber-âverde olan tâze dem-i vuşlatda
Başka bir zevk verir geçdi zamânım diyerek

Yâr söyletdi baña bu gazeli ey Nâbî
Söyleye söyleye ey tâze zebânım diyerek

27

ULVÎ

Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilâtün /Fâ' ilün

Ey gönül ten perver olma hâk olursun ' âķibet
Ey beden gögsüñi germe çâk olursun ' âķibet

Niçe bir ey dil-i teng içün ecel şayyâdına
Sen de bir gün beste-i fîtrâk olursun ' âķibet

' Ârif isen vuşlat-ı cānân ile şâd olma kim
Mihnet ü hicrân ile ğamnâk olursun ' âķibet

Pister olduñ gerçi ey sînem niçe kemmün²⁵ yüzliye
Korkum oldur toptolu hâşâk olursun ' âķibet

²³ Güle: Gele (Bilkan:445)

²⁴ Serv-i revānum: Şüh-ı cihānum (Bilkan: 445)

²⁵ Kemmün: Gün (Çetin: 50)

Ol sehî-ķaddüñ ser-küyında olursun ğubār
 ‘Ulviyā tāt-ı ser-i eflāk olursun ‘ākıbet

28

NĀBĪ

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

[10b] Nedür ey şüh bu beyhüde ğazab n’oldu saña
 Meşrebüñ düşmen-i nāz idi ‘aceb n’oldu saña

Virmemişsin tütalum ruḥşāt-ı āġüş-ı vişāl
 Varmaġa meclis-i aġyāre sebep n’oldu saña

Cāme-ḥ̣‘ab içre bıraķdun beni ey mihr-i münīr
 Tırmadın çāk olıcak perde-i şeb n’oldu saña

Ne girersün araya yāre niyāz itdükçe
 Kānı ey girye mūrā‘āt-ı edeb n’oldu saña

Olduñ ey ḥāme-i Nābī kātı çokdan ḥāmūş
 Bilmem ey zem-zeme pīrā-yı tarab n’oldu saña

29

ULVĪ

Fā‘ilātün /Fā‘ilātün /Fā‘ilātün /Fā‘ilün

Şevķ-i lā‘liñle şu dem kim bā‘deyi nūş eyledüm
 İrdi bir ḥālet ki deryālar²⁶ gibi cūş eyledüm

Eglenürdüm ben ḥayāl-i zülfiñ ile şubḥ-dem²⁷
 Çekdüġim miḥnetleri bu şeb ferāmūş eyledüm

Ķadd-i şimşādıñ senüñ yād eyleyüp ey ġonçe-leb
 Ģülşen içre ķāmet-i servi der-āġüş eyledüm

Āteş-i şem‘-i ruḥıñ ile tekye-i ġamda yatup²⁸
 Şevķ ile pervāneveş kendüm nemed-pūş²⁹ eyledüm

²⁶ Deryālar: Deryāları (Çetin: 416)

²⁷ Şubḥ-dem :Şubḥdan (Çetin : 416)

²⁸ Yatup: Yanup (Çetin: 416)

²⁹ Pūş: Būş (Çetin: 416)

Seyre vardum gülistāna nāle itdüm şol kadar
 ‘Andelīb-i hoş nevāyı cümle hāmūş eyledüm

Meclis içre la‘l-i yāri öpdügi çün āl ile
 Kāna kāna kanını cām-ı meyiñ nūş eyledüm

İkimiz mahfice içdük va‘de virdi vuşlata³⁰
 Hamdüli ‘llāh ‘Ulviyā dildarı ser-hoş eyledüm

30

NĀZİM ÇELEBİ

Mef‘ülü/Mefā‘ilün/Mef‘ülü/Mefā‘ilün

[11a] Sāķi bize mey şun kim bādī-i sürür olsun
 Hem cāna şafā virsün hem dideye nūr olsun

Rindüz bize gülşenden kül-hān dağı a‘lādur
 Tek gāileden āri bir cāy-ı huzūr olsun

Piş-i nazar-ı dānā mātemindeür dünyā
 Her kūşesi istese nüzhetiñle sūr olsun

Cem‘iyyet-i esbāba gör hālını mağrūrıñ
 Ey dil hele seyr eyle bir yevm-i nūşūr olsun

31

ULVİ

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

Ehl-i diller şiken-i zülfiñe şeb-bū didiler
 ‘Ālemi kıldı mu‘aṭṭar niçe şeb-bū³¹ didiler

Nāfeye beñzedicek hālīñi erbāb-ı nazar
 Nergis-i mestiñi³² yād eyleyüp āhū didiler

Gördiler hañçeriñüñ ābı³³ virür cāna hayat
 ‘Āşık-ı teşne-cigerler bir içim şu didiler

³⁰ Vuşlata: Vaşlma (Çetin: 416)

³¹ Şeb-bū: Şeb bu (Çetin: 123)

³² Mestiñi: Miski (Çetin: 123)

³³ Ābı: Zaḥmı (Çetin: 123)

Götürüp ayağı rindân³⁴-ı selef-i keşretden
Geçdiler³⁵ cām-ı fenāyı bize yā hū didiler

İltifātın göricek ‘Ulviye kapuında şehā
Hased idüp³⁶ niçe bir bunda gelür bu didiler

32

ÂDEM

Fā‘ilātün /Fā‘ilātün /Fā‘ilātün /Fā‘ilün

[11b] Kimseler dil-beste-i gīsū-yı bī-cān olmasun
Kimseler hiç ‘āşık-ı hātır perīşān olmasun

Eylemez ta‘ mīrine mu‘ ammār gerdün-ı iltifāt
Qalb-i vīrānum gibi bir kūşe-vīrān olmasun

Merhem ile imtizāc itmez demişsün hāşılı
Ey muā‘lic zaḥmum nāsır-ı hicrān olmasun

Künc-i fırkatde duā‘mız bu durur yā Rab saña
‘Āşıkān-ı menfūr bezm-i vaşl-ı cānān olmasun

Cümleten esbāb-ı şevkın ġāret itsün rüzgār
Şem‘-i bezm-i hāsīd ġarra-fürūzan olmasun

Âdemī ebr-i bahārī gibi giryān eyledi
Dilerem ol ġonce-leb bir laḥza ḥandān olmasun

33

ULVİ

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

Telef eyler nuḳūdın dīde-i ter³⁷ kıymetin bilmez
Nazar ehli geçer ammā ki cevher kıymetin bilmez

O Yūşuf çehrenün biñ cān deger bir kez yüzün görmek³⁸
Revā mı ṭālībī olmaḳ anıñ her kıymetin bilmez

³⁴ Rindān: Zindān (Çetin: 123)

³⁵ Geçdiler: Çekdiler (Çetin: 123)

³⁶ İdüp: Ehli (Çetin: 123)

³⁷ Ter: Tır (Çetin: 218)

³⁸ Görmek: Görmedüm (Çetin: 218)

Şararmış beñzümi berg-i ħazāna beñzedür zāhid
Giyāh u za‘ ferānı bir tutar ħar kıymetin bilmez

Ne deñlü rişte-i nazma kelāmum dürlerin dizsem
Sözümü ħabbeye almaz o dil-ber kıymetin bilmez

Girüp bāzār-ı ‘aşk içre ‘atā eylerler ağıyāra
Metā‘-ı ħüsnüñ ey ‘Ulvī güzeller kıymetin bilmez

34

GAZEL³⁹

Fā‘ilātün /Fā‘ilātün /Fā‘ilātün /Fā‘ilün

[12a] Ğül tutdı ‘ālemi insān-ı kāmıl var iken
Cehle cālīs oldu şadre buñca fāzıl var iken

Memleket çignendi İslām içre düşdi velvele
İl yıkıldı zulmle sulţān-ı ‘ādil var iken

Zulm eli kat‘ olmadı ħalka cefālar itmeden
Fitneler ref‘ olmadı def‘ ine kātıl var iken

Merĥamet kāzıblere eyler cihānda ulular
Meşveret dīvānelerle eyler ‘ākıl var iken

Ehl-i dünyā ni‘ meti mün‘ amlara iĥsān ider
Ėapuda iĥsāna lāyık buñca sāil var iken

Manşıb-ı erbāb-ı devlet bulsun mı zīb ü fer
Cāyize nāmında rüşvet gibi ħaşıl var iken

Ėalmadı rağbet kemāle gel Tūrābī fāriğ ol
Kimse yakmaz kāmile ħaldār-ı cāhil var iken

35

BĖĖĖ EFENDĖ

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

Ruĥıñ āteş ĥať u ĥālīñ buĥūr-ı misk ü ‘anberdür
Ėam-ı zulf-i siyāhıñ ĥalka ĥalka dūd-ı micmerdür

³⁹ Gazelin mahlas beyitinden bu şiirin Tūrābī’ye ait olduğu anlaşılmıştır.

Benüm düd-ı kebūd-ı nār-ı āhum başdan aşmışdur
Senüñ zülf-i siyāhıñ ayağıñla bāş ber-ā-berdür

Düşüp ol qadd-i bālādan döşenmiş hāk-i rāh üzre
Mu‘ anber zülf-i gūyā sāye-i serv ü sanevberdür

Göñül tığ-i müjeñden yüz çevürmez ey gözi āhū
O bir şemşir-i bürrāna varur şir-i dil-āverdür

Zer-i hāliş gibi rengin olup gitmekde eş‘ aruñ
Elünde hāme ey Bākī meger kibrīt-i ahmerdür

36

ŞEHĀBĪ⁴⁰

Mef‘ülü/ Mefā‘ilü/ Mefā‘ilü/ Fe‘ülün

[12b] Cānā bu göñül nāz ile reftāriña ‘ aşık
Leb hāndelenüp lutf ile güftāriña ‘ aşık

İtdüñ dil-i bīmārı esir-i kafes āhır
Tūtī-şifat ol la‘ l-i şekerbārıña ‘ aşık

Āgüş-ı miyāna n’ edeyim dest-i kütāhum
Hasret çekerek buse-i ruhsārıña ‘ aşık

Rüyñ güle teşbīh idemez bülbül-i gūyā
Güller de senüñ küşe-i destāriña ‘ aşık

Vaşfin idemez gülün ziyān ile Şehābī
Bir nādir-gū güfte-i eş‘ āriña ‘ aşık

37

ŞEHĀBĪ⁴¹

Mef‘ülü/ Mefā‘ilü/ Mefā‘ilü/ Fe‘ülün

Ol şah-ı hüsn dil-ber-i ra‘ nā biricikdür
Gülşende açılmış gül-i zībā biricikdür

Nāz ile hırām eylese ol gül-bın-i ‘ işve
Bu tarz-ı revişle qazz-ı tūbā biricikdür

⁴⁰ Bu şiir, Sehâbî Divanı’nda yer almamaktadır.

⁴¹ Bu şiir, Sehâbî Divanı’nda yer almamaktadır.

Gitdükçe güzellendi o maḥbûb-ı zamānum
Āfāka şalup velvele-ārā biricikdür

Oldum niçe yüz āfet-i devrāne muḳābil
Mislin göremem ḳāmet-i bālā biricikdür

Nezzāreye al cümle-i ‘uşşāḳıñ cānā
Hiç var mı Şehābī gibi şeydā biricikdür

38

VECDİ EFENDİ

Mef‘ülü/ Mefā‘ilü/ Mefā‘ilü/ Fe‘ülün

[13a] Tūfān-ı sirişküm dīme cūş-ı yeme beñzer
Bağ çeşme-i⁴² dāmānuma deryā neme beñzer

Bu ḥüsnile insāna yaḳīn olmasını gör
Pek az bulunur böyle perī ādeme beñzer

Meyḥānede bī-ḳayd sifāl ile mey içmek
Ne meclis-i dārāya ne cām-ı⁴³ ceme beñzer

Ḥūn saçduğıñı şaymadılar geçmedi giryeñ
Ey dīde-i ter naḳd-i sirişküñ keme beñzer

Hep ‘aşḳile hem-meclis olan ehl-i cünündür
‘Aḳl ol ḥarem-i insde nā-maḥreme beñzer

Zencīr-i muḥabbet çekerek geldi cihāna
Mecnūnla dīvāne göñül tev’eme beñzer

Taksīm idicek zühre bu şi‘ri didi Īsā
Bu naẓm-ı eşer Vecdī-i mu‘cīz-deme beñzer

39

BĀḲİ EFENDİ

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

‘Ārızuñ ḥürşīd-i ‘ālem-tāb māhiyyetlidür
Anuñ içün ḥüsnüñüñ bāzārı germiyyetlidür

⁴² Çeşme: Çeşmīme (Sarı: 19)

⁴³ Cām: Bezm (Sarı: 19)

Cāme-i dībā ile hūrşīd zibālanmasun
Şimdi andan hil' at-i hüsnuñ senüñ şöretlidür

Sen tarāvet bāğının bir gonçe-i handānisun
Jāle düşmiş berg⁴⁴-i gül bir ağlamış şüretlidür

Hañcer-i cānān ecel cāmına tırmaz şu kıtar
Yolına cān virmek anuñ şol kıdar lezzetlidür

Yeñmez āb-ı çeşme-i çeşmüm dökinse lezzetin
Şehd-i şīrīn-i maħabbet şol kıdar kuvvetlidür

Gerçi kim ol ğamzeler nāzūk geçerler nāzda
Lākin anlardan hilāl ebrūlarıñ dīkķatlidür

Kimyādur Bākıyā hāk-i cenāb-ı mey-fürüş
Āsitānı hīdmetinden kaçma bir devletlidür

40

ĀDEM

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün

[13b] Bozuldı bezm-i gül ħasretle efgān eylesün bülbül
Kosun gülzārı 'azm-i beyt-i aħzān eylesün bülbül

Firāk-ı gonceden sünbül gibi olsun perīşān hāl
Gözi yaşın ğam-ı hicrānla kıan eylesün bülbül

Vedā' itsün çemen erbābına ğurbet-nişīn olsun
Taħammül mümkün olmaz terk-i vatān eylesün bülbül

Vücūdın hār-ı ħasretle ser-ā-pā çāk-çāk itsün
Cihānı kendi aħvāline ħayrān eylesün bülbül

Çemen bezminde āġāz eyledükçe naġmeye Ādem
Benüm bu şī' r-i pür-süzımla el-ħān eylesün bülbül

41

BĀĶĪ EFENDİ

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün

Derd ü ğam bezmine kıaddüm gibi bir çeng olmaz
Nāylar nālelerüm sāzına āheng olmaz

⁴⁴ Berg: Taze (Küçük: 60)

Kağı gündür ki senüñ seng-i ğamıñ zaḥmından
Günbed-i çarḥ-ı felek başımıza teng olmaz

Olamaz meşreb-i rindāna muvāfiḳ şol kim
Cāmveş bāde-i gül-gün ile hem-reng olmaz

İçeyin ‘āleme rüsvāy olayın n’olsa gerek
‘Āşıkam ‘āşık-ı bed-nāma ğam-ı neng olmaz

Āl ile ruḥlarıñ alsun dil-i Bākīyi hemān
Āña ey şūḥ-ı cihān böyle güzel reng olmaz

42

NĀBĪ

Mef‘ülü/ Mefā‘ilü/ Mefā‘ilü/ Fe‘ülün

[14a] Hün-ı dilimi ğonce-i cām eyledi bülbül
Bezm-i güli nāle ile tamām eyledi bülbül

Her nālede naḥl-ı güle ḳondu şafādan⁴⁵
Her nağmede tebdīl-i maḳām eyledi bülbül

Gehvāresini gerçi nesīm eyledi taḥrīk
Ammā ki güle⁴⁶ ḥ‘ābı ḥarām eyledi bülbül

İtdi sözün āmīḥte-i şekve-i hicrān
Mest olmağla ḥalt-ı kelām eyledi bülbül

Dün geldi şabā şaḥn-ı çemenden didi Nābī
Ḥāk-ı der⁴⁷-i destūra selām eyledi bülbül

43

BĀĶĪ EFENDİ

Fe‘ilātün/ Mefā‘ilün/ Fe‘ilün

Dil teb-i hecr-i yāre ḳatlanmaz
Kimse iḥrāḳ-i nāre ḳatlanmaz

⁴⁵ Her nālede naḥl-ı güle ḳondu şafādan: Her nālede bir naḥl-ı güle ḳondu şafādan (Bilkan:493)

⁴⁶ Güle: Gele (Bilkan: 493)

⁴⁷ Der: Reh (Bilkan: 493)

Rind olan cām alur eline müdām
Lāleveş nev-bahāre katlanmaz

Gül-i maķşūd ele getürmez o kim
Zaḥmet-i zaḥm-ı ḥāre katlanmaz

Kullanur zevraķ-ı meyi sāķī
Çekdürür rüzgāre katlanmaz

Tevbe āsān idi velī ‘āşık
Bāde-i ḥoş-güvāre katlanmaz

Belki dil şabr ideydi ammā ‘ömr
Va‘de-i vaşl-ı yāre katlanmaz

Bir çaķım kav olur ğamıñda gönül
Tutışur bir şirāre katlanmaz

Sözi vā‘iz dırāz ider ‘ārif
Ol aşıl yādgāre katlanmaz

Neye dirlerse katlanur Bāķī
Miḥnet-i intizāre katlanmaz

44

Mef‘ūlü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

[14b] Mecnūna dönüp eyledim ālām-ı çeşide
İtdirdi felek silsile-i ‘aşkı keşide

Çerḥ itdi beni müşterī bir mihr-i cemāle
Kaddüm meh-i nev gibi benüm oldu ḥamīde

45

BĀĶĪ EFENDİ

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

Yüzün şems-i duhā rüz-ı vişālün ‘îd-i Eḡḡādur
Cemālününden müzeyyen her taraf ‘ālem temāşādur

Gönül ḥāk-i ḥarīm-i āsitānıñ arzū eyler
Derün-ı dilde niyyet āb-ı Zemzemden muşaffādur

46

BĀĶĪ

Mef'ülü/ Mefā'ilü/ Mefā'ilü/ Fe'ülün

‘Āşıklara çün derd ü belā zevk u şafādur
Yā zevk u şafā derdine düşmek ne belādur

Dünyāda çeker miḥneti erbāb-ı maḥabbet
Ey şūfī bu gün baña ise irte sañadur

47

BĀĶĪ EFENDİ

Mef'ülü/ Mefā'ilü/ Mefā'ilü/ Fe'ülün

Cānāne cefā kılşa n'ola cāna şafādur
Ağyār elemin çekdigümüz yā ne belādur

‘Aşq ehline şol cāmı şunar sāķī-i la' lüñ
Kim ‘aqla cilā kalbe şafā rūḥa gıdādur

48

ĀDEM

Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilātün/ Fe'ilün

[15a] Eyledüñ bār-ı gam-ı hecriñ ile kaddümi dāl
Almadun gūşıña hiç nālemi ey qaşı hilāl

Nāḥun-ı dest-i melāmet ile şād çāk itdüm
Ne kabā kaldı ne pirāhen ü ne hırқа vü şāl

Sükker-i la' l-i lebiñ medḥi alınmaz ağza
Ola ger vaşf-ı dehānıñda zebānum n'ola lāl

Çekmez idüm gam-ı hecrüñ o kemān-ebrünuñ
Raşt gelse hedef-i vuşlata tır-i amāl

Zevki yok rāḥatı yok rağbeti yok ey Ādem
Oldı müşkil katı pek ḥāl-i dil-i ehl-i kemāl

‘ĀLĪ EFENDĪ

Mef’ülü/ Mefā’ilü/ Mefā’ilü/ Fe’ülün

Güftārıña taqlid idicek tūṭı-i gūyā
Bir sille çalup kıana yudıñ ağızını gūyā

İller baña ben hüsniñe sen şevkıme hayrān
Va ’llāhi ve bi ’llāhi ve tā ’llāhi temāşā

Ağızıñda lebiñ lebde söziñ sözde ‘itābın
Andan bene rā‘ nā bene zibā bene ğarrā

Mecnūn gibi bir saçları leylī hevesinden
Dağlar tepesinde gezebilsem tepe tenhā

‘Ālī ne güzel vaşfiñ ider kıand-i lebüñle
Āḥeste senüñ hüsniñe iḥsānıña cāna

ŞUN‘Ī

Fā’ilātün /Fā’ilātün /Fā’ilātün /Fā’ilün

[15b] Gülşen içre her seher bülbüller eyler zemzeme
Çağırup dir ‘ayş-ı nūş eyleñ irişmez dem deme

Hālūmi gör nice oldı senden ayrı dustum
Zecr zecre hecr hecre derd derde ğam ğama

‘Ārızında cān virüp ister zenaḥdānıñda dil
Ka‘bede olan ider meyl elbette āb-ı zemzeme⁴⁸

Hoşdur ol kim yār ile her ğiceler şubḥa deĝin⁴⁹
Sīne-ber-sīne vü leb-ber-leb olasın fem-feme

Çünkü⁵⁰ yār oldı saña Şun‘ī geçüp ağıyārdan
Bu cihāndur yār olur eyü eyüye kem keme

⁴⁸ Ka‘bede olan ider meyl elbette āb-ı zemzeme: Ka‘bede olan ider meyl āb-ı zemzeme (Yakar:173)

⁴⁹ Hoşdur ol kim yār ile her ğiceler şubḥa deĝin: Hoşdur ol kim her gice yāriyle tā şubḥa dek (Yakar:173)

⁵⁰ Çünkü: Yār (Yakar:173)

BĀĶĪ EFENDĪ

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün

Temāşāgāh-ı 'uşşāk ol cemāl-i 'ālem-ārādur
Ser-i kūyında 'ālem mest ü şeydā bir temāşādur

Harīf-i şādedür sāgar velī mey hūb hem-demdūr
Nedīm-i şūhdur bülbul gül ammā meclis-ārādur

Tekellüfsüz gelür bād-ı şabā tārāc ider her ⁵¹gün
Çemen bezminde gūyā sofrā-i gül hū'ān-ı yağmadur

Haṭ-ı menşūr-ı devletdür benefşe rind-i mey-h'āra
Çemende şāh-ı sūnbül aña bir tuğrā-yı ğarrādur

Edāsı hūbdur ma' nāsı ra' nā şī' r-i Bāķinūñ
Aña reşk itdüren erbāb-ı nazmı hep bu ma' nādur

FEHĪM

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün

[16a] Şehsüvārum ki kaçan rahşla meydāne girer
Çeşm-i yed devr-i 'aceb şāh-ı levendāne girer

Köhne cellād-ı felek çıkmaz o şehle başa
Tıfl iken bir nighile nice biñ kana girer

Zülf āşüfte olup itse şabā ile cidāl
Dil-i dīvāne girer arasına şāne girer

Şadef-i dīde-i giryānda ider 'aks-i senā
O dūr-i pāk-i gühergāhıña 'ummāna girer

Giceler hū'ābıma girse o perī mest-i harāb
Māni' olma ne çıkar saña raķībāne girer

Ġayretüm yok mu benüm düzaḥa girsem te' accüb
Göre pervāneyi kim āteş-i sūzāna girer

Dāḥil-i muğpeçe gān oldı Fehīm-i şālus
Korķum oldur giderek şūret-i ruhbāna girer

⁵¹ Her: Bir (Küçük:127)

ŞAHİB

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Şehsüvārum her kaçan tığ-i mücevher bağlanur⁵²
Bīm-i şimşir ile rehzen gibi yollar bağlanur⁵³

Haṭ-ı ruhsārı degüldür bezmgāh⁵⁴-ı nāzda
Nev-⁵⁵ arūs-ı rüy⁵⁵-ı cānān miski çenber bağlanur

İki āhūdur ki çeşmüñ zīr-i ṭāk-ı tāzede
Ṭurre-i ⁵⁶ anber-feşāniñla berāber bağlanur⁵⁶

Berf-i gāmla olmadın hiç beste-rāh-ı dāğ-ı dil
Ol arādan ey ḥired tiz geç ki yollar bağlanur⁵⁷

Var ise Şāhib saña göstermek ister sīnesin
Kim açar gāhī kuşağın kāh o dil-ber bağlanur

ŞABRİ

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

[16b] Zaḥm-ı tığiñla ser ü sīnem ki yir yir bağlanur
Cism ol naḥle döner kim aña güller bağlanur

Ḳatre ḳatre jālelerle gel ki zīver-bend olur
Bir ⁵⁸ arūs-ı dil-sitāndur ıḳd u gevher bağlanur

Kākülüñle olsa pā-sīte ⁵⁹ aceb mi mürğ-ı dil⁵⁸
Rište-i şayyadla ekşer⁵⁹ kebūter bağlanur

Olsa şeh-bāz-ı ḥayāl-i yārdur⁶⁰ dām-ı naẓar
Pāyına tār-ı sirişk-i dīde-i ter bağlanur

⁵² Şehsüvārum her kaçan tığ-i mücevher bağlanur: Şehsüvārum her kaçan kim tığ-i cevher bağlanur (Topal: 44)

⁵³ Bīm-i şimşir ile rehzen gibi yollar bağlanur: İrmek olmaz kişver-i vaşlına beller bağlanur (Topal: 44)

⁵⁴ Bezmgāh: Haclegāh (Topal: 44)

⁵⁵ Rüy: Hüsn (Topal: 44)

⁵⁶ Bu Beyit Sāhib Divanında bulunmamaktadır.

⁵⁷ Bu Beyit Sāhib Divanında bulunmamaktadır.

⁵⁸ Kākülüñle olsa pā-sīte ⁵⁹ aceb mi mürğ-ı dil :Olsa zülfüñle ⁶⁰ aceb mi bāl-beste mürğ-ı dil (Kasır:38)

⁵⁹ Ekser: Perr (Kasır:38)

⁶⁰ Yārdur: Yārdan (Kasır:38)

Her kaçan varmak dilerse yâre ey Şabrî adû
Leşker-i eşkimle rāh-ı kûy-ı dilber bağlanur

55

FUZÛLÎ

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün

Penbe-i dāğ-ı ğam içinde nihāndur bedenüm⁶¹
Diri oldukça libāsum olur⁶² ölsem kefenüm

Cānı cāna⁶³ dilemiş virmemek olmaz ey dil
Ne nizā^c eyleyelüm ol ne senüñdür ne benüm

Taş deler āhım oku şehd-i lebiñ şevkinden
N'ola zenbūr evine beñzese beytū 'l-ħazenüm

Ṭavk-ı zencîr-i cünün dā 'ire-i devletdür
Ne revādur⁶⁴ beni andan çıkara za' f-i tenüm

Aşk-ı sergeşteyüm⁶⁵ seyl-i sirişk oldu⁶⁶ yerüm
Bir ħabābım ki hevādan⁶⁷ töludur pîrehenüm

Bülbül-i ğam-zedeyüm bāğ u bahārum señsin
Dehen ü ħadd ü ruĥıñ gonce ü serv ü semenüm

İdemem terk Fuzûlî ser-i kûyın yāriñ
Vaṭanumdur vaṭanumdur vaṭanumdur vaṭanum⁶⁸

56

ŞĀBÎT

Mefā' ilün/Fe' ilātün/Me' fâilün/Fe' ilün

[17a] Mişāl-i kûze-i mey rûze-i şıyām gibi
Bu āteş ile terāviḥde kıyām gibi

⁶¹ Penbe-i dāğ-ı ğam içinde nihāndır bedenim: Penbe-i merhem-i dāğ içre nihāndır bedenim (Akyüz vd. :204)

⁶² Olur: Budur (Akyüz vd. :204)

⁶³ Cānā:Cānān (Akyüz vd. :204)

⁶⁴ Revādur: Revā kim (Akyüz vd. :204)

⁶⁵ Sergeşteyüm: Sergeştesiylim (Akyüz vd. :204)

⁶⁶ Oldu: İçre (Akyüz vd. :204)

⁶⁷ Hevādan: Nevāda (Akyüz vd. :204)

⁶⁸ Vaṭanumdur vaṭanumdur vaṭanumdur vaṭanum: Ne kadar zulm yeri ise baña hoştur vatanım (Akyüz vd. :204)

Kitāb u sünnete uy ey haṭīb-i hoş-nāğme
Hevā-yı nefsine uyma bizüm imām gibi

‘İnān-ı ‘işveyi bir pāre çek deyü yolda
Yapışdı destine üftādeler licām gibi

Kitāb-ı tıbb-ı müdārāda zaḥm-ı a‘ dāya
‘İlāc var mı hekimāne iltiyām gibi

Zamānede gāzeli kimse almıyor Şābit
Dilenciye verilen tuḥfe-i selām gibi

57

ŞĀBĪT

Mef‘ūlü/Mefā‘ilün/Fe‘ūlün

Ne eşk-i sihrine āh-ı şebgāh
Yıldız kadar akçe ister ol māh

Mānend-i şihāb esb sürenler
Ol zühre-cebine oldı hem-rāh

Gögsün geçürür görünce ‘āşık
Ol ḥançer kīne-ḥ‘āhından āh

Bülbül ne zarīf imiş gamından
Eyler güli kuş dili ile āgāh

Baş ḥayl-i ḥayāle Şābitā pāy
Mīzān-ı qalemle Allāh Allāh

58

ĀDEM

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

[17b] Ziyād eyler gönülde şevki bir şūḥ-ı cihān koçmak
Şafā-yı sermedi ‘i’ tā ider cāna ḥān koçmak

Der-āğuş eylemek mümkündür ol müyîn meyānı lîk
Ḥayālın heclegāh-ı dilde lāzımdur her an koçmak

Nişār itsün yolında naqd-i eşkiñ kebîr-i dinārı
Güherveş mümteni‘dür yāri ey dil her zaman koçmak

O şūhıñ kınd-ı būs-i la‘li gelmez ağza ašlā
Nebāt-āsā arar hacletden ümmīd itse cān қоçmaq

Varup ismet-serā-yı hāşına ‘arz-ı hūlūş ile
Saña belki müyesser ola ey Ādem nihān қоçmaq

59

ŞABRĪ

Mefā‘ilün/Fe‘ilātün/Mefā‘ilün/Fe‘ilün

[18a] Niyāz nāme-i dil yāre bī-zebān oқunur
Oқunsa ger o perī meclise nihān oқunur

Şadā-yı nāle degül ğarқagāh-ı ğamdır bu
Sefīne-i dil-i ser-geştede ezān oқunur

Yazılsa bir yere aḥvāl-i ‘ālem-i ‘aşkıñ
Mişāl-i şafḥa-i taқvīm bir zamān oқunur

Gider kitāb-ı riyāyı bu demde ey vā‘iz
Dökünse nüsha-i Cem nazm-ı dil-sitān oқunur

Bizümle şulḥa boyun virdi saġār⁶⁹ ey Şabrī
Şadā-yı şişe degül nāme-i ‘irfān⁷⁰ oқunur

60

FĀYIḲ

Mefā‘ilün/Fe‘ilātün/Mefā‘ilün/Fe‘ilün

Gelürse ḥaṭ yüzine nüsha-i fiġān oқunur
Bahār olursa eger ders-i gülsitān oқunur

Göñülde sūzīş-i ğamdan fiġān degül her şeb
Diyār-ı miḥnetin iḥrākı var ezān oқunur

Huzūr-ı pādişeh-i kişver-i muḥabbetde
Esāmemüz bizüm ednā-yı ‘aşıkān oқunur

Ḥaṭ-āver oldı o meh muşḥaf-ı cemālinde
Sevād-ı ḥaṭṭ-ı ruḥı sūre-i Duḥān oқunur

⁶⁹ Saġār: Çarḥ (Kasır:41)

⁷⁰ ‘İrfān: Emān (Kasır:41)

Cevāhir-i suḥanıñ düşmez elden ey Fāyık
Bu gūne nazm-ı hoş-āyende her zamān okunur

61

BĀĶĪ

Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün

Zahm-ı sīnem ol gözi mekkāre gāyet hoş gelür
Yāra açarsam revādur yāre gāyet hoş gelür

Tūtiyānuñ minnetin keḥḥāl ḳahrın çekmeden
Ḥāk-pāyın dīde-i ḥūnbāra gāyet hoş gelür

Eylese cevır ü cefā mihr ü vefādur gāyeti
Ḥaḳ budur ki⁷¹ 'āşıḳ-ı gam-ḥāra gāyet hoş gelür

Bir 'aceb dārü 'ş-şifādur kūyı derd ehline kim
Anda hep nā-ḥoş varan bī-çāre gāyet hoş gelür

Cāna rāḥatdur ser-i kūyında āh itdükleri
Ol hevālar Bāḳī-i bīmāra gāyet hoş gelür

62

ṬĀHİR

Fe' ilātün/ Fe' ilātün/ Fe' ilātün/ Fe' ilün

[18b] 'Azm idüp meykedeye cām-ı muşaffā çekelüm
Heves-i la' liñ ile bāde-i ḥamrā çekelüm

Mazḥar-ı nazra-i şad-ḥışm-ı 'itābız her gāh
Gelün ol āfeti teşḫir için esmā çekelüm

Tiğ-i meh şu' le-i hicrānı başup bağırmuza
Ya' ni kim sīneye bir dil-ber-i ra' nā çekelüm

Ġam-ı hicrānımuza yāre beyān eylemeden
Şafḥa-i sīneye şad ḥarf-i temennā çekelüm

Genc-i meyḥānede bir Ṭāhir-i mestāne-şıfat
Heves-i la' liñ ile bāde-i ḥamra çekelüm

⁷¹ Ki: Kim (Küçük:56)

BÂKÎ EFENDÎ

Fâ‘ilâtün /Fâ‘ilâtün /Fâ‘ilâtün /Fâ‘ilün

Lâleler bezm-i çemende cām-ı ‘işret gösterür
Devletinde husrev-i gül ‘ayşa ruḥṣat gösterür

Mevsim-i gül ‘îd ile yâr u muṣāhib düşdiler
Birbirine iki dil-berdür maḥabbet gösterür

‘îdgehde varalum dülāba dil-ber seyrine
Görelüm āyîne-i devrân ne şûret gösterür

Ḳaddüñe ḳul olmağa gülşen⁷² dizilmiş karşıña
Servler ṭurmuş çemen şahnında ḳāmet gösterür

‘Āşıkı bî-şabr u ārām eyleyüp seyyāḥ ider
Memleket seyr itdürür ‘aşkıñ vilāyet gösterür

Bî-sütün-ı ğamda Bâkî seng-i miḥnet kesmede
Şöyle üstād oldu kim Ferhāda san‘at gösterür

BEHİŞTÎ

Mef‘ûlû/ Mefā‘ilü/ Mefā‘ilü/ Fe‘ûlün

[19a] Çün tâze ruḥıñ bezm-i çemende güle düşdi
Ağlarken işitdi anı bûlbûl güle düşdi

Kāküllerine tālîb olup gülşene vardum
Evvel nazarum tālî‘i gör sünbûle düşdi

Ḥüsnüñ güline tālîb olaldan dil-i ‘uṣṣāk
‘Ālemlere ey ğonce-dehen ğulgule düşdi

Bezm-i ezeliñ her kişi bir nesnesin aldı
Yağmada bizim destimüze velve⁷³ düşdi

Bir ‘āşık-ı maḥrûm idi bezmüñde Behiştî
La‘l-i lebinüñ ḳandin umalı müle düşdi⁷⁴

⁷² Gülşen: Gelmiş: (Küçük:51)

⁷³ Velve: Bûlbûle (Aydemir:541)

⁷⁴ La‘l-i lebinüñ ḳandin umalı müle düşdi: La‘l-i lebinüñ mesti olaldan müle düşdi (Aydemir:541)

DERVİŞ KANDİ

Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün

Emr-i ma' rûf nehy-i münker ile şultanlık budur
Bakma bir mūra haķāretle Süleymānlık budur

Yıkma gönlün bir ġaribiñ atma beytu' llāha tās
Tābi' -i nefis ü hevā olma müslümanlık budur

Haķ-şinās ol dāmeniñle ört göziñle gördüğün
Kimseniñ ' aybın yüzine urma insanlık budur

Ďarb u ġarb ile dime örtüleri kıldım zebün
Kendi nefsiñi helāk it şāh-ı merdānlık budur

Hile vü tezvīrine aldanma sulţānum şaķın
Rūbehī dehriñ zebūnı olma arslanlık budur

Añlamayup cān ġıdāsın ki o ten-perver gibi
Ėalasın endişe-i mer' āda ġayvanlık budur

Neş'e-i cām-ı şafā-yı haķla bī-ġod ol yūri
İşte cānum Ėandiyā ' ālemde ġayranlık budur

BĀĖİ

Mef' ūlū / Fā' ilātū / Mefā' ilū / Fā' ilün

[19b] Dil derdini ġamıñla dil-fiġār olan bilür
Bīmār ġālını ġir⁷⁵ ü bīmār olan bilür

' Aşkuñ ġamıyla sırrını eşk-i revānumuñ
Cūyā-yı yār u ' aşık-ı dīdār olan bilür

Asīb-i rüzġārı ġülistān-ı dehrde
Sen serv-i gül- ' izāra hevādār olan bilür

Cān acısını ġaste-i derd-i firāk olan⁷⁶
Dil-dāde-i nigār-ı sitemkār olan bilür

⁷⁵ Ėir: Yine (Küçük: 81)

⁷⁶ Olan: Olup (Küçük:81)

Sevdā-yı zülf-i yār ile Bākī ne çekdügin
Bend-i kemend-i ‘aşka giriftār olan bilür

67

BĀĶĪ

Fe‘ilātün/ Fe‘ilātün/ Fe‘ilātün/ Fe‘ilün

Hele ben şöyle kıyās eylerüm ey ğayret-i hūr
Kūyınā nisbet ola gülşen-i cennetde kuşūr

Bezm-i hecründe müjeñ nişteri mızrābından
Reg-i cān nāle kılur niteki tār-ı tanbūr

Lebleriñ mā’ili kaçmaz haṭṭ-ı nev-ḥāsteden
Gam degül ṭālib-i nūş olana nīş-i zembūr

Ser-i kūyında benüm āh-ı sehergāhlarum
Ne bilür ‘aşk elemin çekmedi ol dāḥı uyur

Ruḥlarıñ medḥini eflāke çıkardı Bākī
Şevkden ṭoldı bu gün nūr ile Beytü’l-Ma‘mūr

68

BĀĶĪ

Mef‘ülü/ Fā‘ilātü/ Mefā‘ilü/ Fā‘ilün

Fermān-ı ‘aşka cān ile var inkıyādumuz
Ḥükm-i kazāya zerre kadar yok ‘inādumuz

Baş egmezüz edāniye dünyā-yı dūn için
Allāhadur tevekkülümüz i‘timādumuz

Biz müttekā-yı zer-keş-i cāha ṭayanmazuz
Ḥaḳḳuñ kemāl-i luṭfinadur istinādumuz

Zühd ü şalāḥa eylemezüz ilticā hele
Ṭutdı egerçi ‘ālem-i kevnî fesādumuz

Meyden şafā-yı bātın-ı ḥumdur ğaraż hemān
Erbāb-ı zāḥir añlayamazlar murādumuz

Minnet ḥudāya devlet-i dünyā fenā bulur
Bākī ḳalur sahīfe-i ‘ālemde adumuz

69

Velehu

Mef'ulü/Fā'ilātü/Mefā'ilü/Fā'ilün

‘Älemde zerre deñlü degülken vücūdumuz
Müşkil budur ki zerreden artuğ hasūdumuz

Evtār-ı çeng-i bezm-i şafāda⁷⁷ şanur gören
Künc-i belāda gözden ağan iki rūdumuz

Tāc-ı zümürüdī görünür var ise meger
Bālā-yı serde illere dūd-ı kebūdumuz

Zer-beft cāme geydi ser-ā-ser şanur gören
İtse ihāta cismümüzü yanar odumuz

Bākī metā' -ı naẓm ile bāzār-ı dehrde
Cevr-i li 'ām u miḥnet-i eyyām sūdumuz

DER FAŞL-I KÜÇEK

70

YETİMİ

Mefā'ilün/Fe'ilātün/Mefā'ilün/Fe'ilün

[20a] Şafā-yı buse-i la'liñ şerāba nāz eyler
Fürüg-ı mihr-i ruḥıñ afitāba nāz eyler

O şuḡ-ı bī-bedelin genc-i vaşlı ey Yetimī
Tılsım-ı daḥme-i Efresiyāba nāz eyler

71

BĀKİ

Fā'ilātün /Fā'ilātün /Fā'ilātün /Fā'ilün

Sīnesine yaqmada şem' -i ruḥıñ şevkile dāğ
Māh-ı enver mihr-i 'ālem-tābdan yaqar çerāğ

⁷⁷ Şafāda: Şafādur (Küçük: 193)

Bî-sütünü gülşen itmiş hûn-ı çeşm-i Kûhken
‘Âşıkā sevdā-yı vaşl-ı yâr ile dāğ üsti bāğ

Gül gibi ter-dāmene teşbîh iden kimdür seni
Yâsemen gibi cihānda alnıñ açık yüzün āğ

Māh-ı çarḡ üzre nedür bilmek dilerseñ ol sevād
Yakdı yâre sunmağa devrân turunç üstine dāğ

Şemveş sūz-ı derūnı ‘arz ider Bākî saña
Yana yana kalmadı bî-çārenün bağrında yāğ

72

BĀĶĪ

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

Döndi bezm-i bāğda bir dil-ber-i ṭannāze gül
Cilve-i ḥüsn eyledi girdi libās-ı nāze gül

Elden evrākın şalup yir yir⁷⁸ uçurdu göklere
Beñzedi bir dil-ber-i şūḥ-ı kebūter-bāze gül

Sînesin çāk eyledi mest-i şabūḥîler gibi
Şubḥ-dem mürğ-i çemenden gūş idüp āvāze gül

Vaşf-ı ḥüsn-i yâr ile bir tāze dīvān bağlasun
Tār-ı zūlf-i ḥürdan bend eylesün şîrāze gül

Bāğ-ı ḥüsn-i şāha bak görmek dilerseñ Bākıyā
Baḡt u devlet nev-bahārından açılmış tāze gül

73

BĀĶĪ

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

Gül gibi olmak dilerseñ şād u ḥurrem ey gönül
Lāleveş elden düşürme cāmı bir dem ey gönül

Devr elinden kāse kāse yutduğım kanlardur ol
Ḳatre ḳatre ṭamlayan gözden dem-ā-dem ey gönül

⁷⁸ Yir yir: Bir bir (Küçük: 301)

Devlet-i dünyā için hergiz ne ğamgîn ol ne şād
Ber-ķarār olmaz bilürsün hāl-i ‘ālem ey göñül

Gülşen-i kūyında me’vā bulsa ol hūrīveşün
İhtiyār eyler mi bāġ-ı huldī ādem ey göñül

Devr ider Bākī-şıfat hūrşīd o māhūñ menzilin
‘Aşk ser-gerdānıdur Allāhu ā‘lem ey göñül

74

RAŞT-I ŞŪFİYĀNE DERVĪŞ ‘ÖMER

Mef’ūlü/Mefā’ilü/Mefā’ilü/Fe’ūlün

[20b] ‘Āşıqların öldürmek ise sende mürüvvet
Taḥsīn senūñ bāzuña kullana kuvvet

Dāim baña cevır ile cefādur işin ammā
Şimden gerü kıl mihr ü vefākar-ı nevbet

75

HİFZİ

Fe’ilātün/Fe’ilātün/Fe’ilātün/Fe’ilün

Mihmāne-i kes çeşm-i bedr çok sürmez
Şū‘le-i meş‘al peyveste-sihr çok sürmez

Hı‘āce-i ıtma‘ min [...] ⁷⁹ mühmel beste
Diğer iklīme ider zūd-ı sefer çok sürmez

Şaḥş-ı ḥātır-ı eşkiñ olsa da āhın pūş
Nāvek-i āh-ı sehergāh geçer çok sürmez

Reng-i aşlına elbette yine rāci‘ olur
Tābiş-i şermī-i ruḥsāre-i ter çok sürmez

Hıfzıyā bāġ-ı cihān içre hemīñ ḥuşk olmaz
Zeyn ider naḥl-ı berūmendi semer çok sürmez

⁷⁹ Noktalı kısımda yer alan kelime okunamamıştır.

76

BĀĶĪ

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün

Gözüm yaşına ol la' l-i leb-i sîr-âb olur bâ' iş
 Dem-â-dem kana ey sâķī şarâb-ı nâb olur bâ' iş

Semâ' a girse n'ola cām-ı meyden zāhid-i hüşyār
 Ki raķş-ı zerreye ħurşîd-i ' âlem-tâb olur bâ' iş

Şürāķī nâlesin artursa n'ola cām-ı şahbādan
 Fiġān-ı ' andelîbe çün gül-i sîr-âb olur bâ' iş

Firāk-ı dürr-i dendānuñla cārî gözlerüm yaşı
 Bu baķr-i bî-kerāna ol dūr-i nā-yāb olur bâ' iş

Vücūdum ħānesin seyle virür Bāķī gözüm yaşı
 Fenā-yı dār-ı bî-bünyāduma bu âb olur bâ' iş

DER FAŞL-I ŞABĀ

77

Fā' ilātün /Fā' ilātün /Fā' ilātün /Fā' ilün

[21a] ' Ālemi tā āşık-ı zār olmayınca bilmedüñ
 Derdümi derde giriftār olmayınca bilmedüñ

Ĥār-ı ġamda ben belālî bülbülün çekdüklerin
 Sen de bir serve hevādār olmayınca bilmedüñ

78

Fā' ilātün /Fā' ilātün /Fā' ilātün /Fā' ilün

Olayın ' aşkıñla ben pā-māl sen rif' atde ol
 Ben ölürsem ġam degül hecr ile sen şihhatde ol

Ben perişān olayım zülfiñ gibi ey māh sen
 Şem' -i bezm-ārā gibi her gice cem' iyyetde ol

79

BESTE ŞABĀ USŪLEŞ HARBĪN

Mef'ulü/Fā'ilātü/Mefā'ilü/Fā'ilün

Luṭf-ı felek illere ābı şerāb ider
 Dil-teşne-i muḥabbete bahri serāb⁸⁰ ider

Vecdī taḥammül ile sipihruñ cefāsına
 Bir gün ola ki eyledigünden ḥicāb ider

(Yāle lel lel lel le li Tere lel lel lel le le le lel lel li)

80

Velehu Semāi

Mef'ulü/Mefā'ilü/Mefā'ilü/Fe'ulün

Bendine çözülmüş o gümüş sîne açılmış
 Şān daḥme-i der-beste-i gencîne açılmış

Ḥābından emīn gözleri mestāne uyanmış
 Der-beste olan meykedelerine açılmış

81

BESTE

Mef'ulü/Mefā'ilü/Mefā'ilü/Fe'ulün

Şandum ki hemān şems ü kamer bir yere geldi
 Altında görince o zer-lem'a fezāyı

Altında degüldür görinen ol mehüñ altuna
 Seyr ile sipihr üzre o ḥurşid-i ziyāyı

(Āh cānum yelelelli terelelli bir yere geldi)⁸¹

⁸⁰ Serāb: Şerāb (Sarı:10)

⁸¹ Şiirden ayrı yazılan bu dizede vezin problemlidir.

TĀRİḤ-İ MAḤĀM-I ŞEYḤ ʿĪSĀ DER MISR

Müstefʿilün/Feʿülün

[21b] Düstür-ı ʿālem-ārā
Bü'l- ḥayr Ḥacı Paşa

İhlāş ü himmet ile
İtdi bu ḥayr-inşā

Çün kim temām oldı
Bu cāy-ı rūḥ-baḥşā

Rāsiḥ dinildi anıñ
Tāriḥ-i Ḥayrī Paşa (Sene 1113)

BĀḤĪ

Fāʿilātün /Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

Cürʿadan abdāla gerçi maḥzenü'l-esrārdur
Rind-i dürd-āşāma sāḡar matlaʿu'l-envārdur

Gülsitān-ı bezme sāḡar ḡonca-i sīr-āb ise
Āteşin ruḥsārı sākīnün de bir gül-nārdur

Her gedā-tabʿ anlamaz āyīn-i Cemdür bezm-i mey
Bunda bir şāhāne ṭavr u özge ʿālem vardur

Dām-ı āḡuş içre düşmez ol tezerv-i ḥoş-ḥıram
Dāne-i eşküm egerçi lü'lü-yı şehvārdur

ʿAşk ile ḡaddiñ büküp zāy-ı altūn-ı⁸² vaḡt olsañ yine
Kām-rān ol kimsedür kim Mālik-i Dīnārdur

Mihr-i ʿālem-tāb olupdur ol büt-i mehveş bu gün
Aña nisbet-i māh gör bir sūret-i dīvārdur⁸³

Ol sanemden Bāḡiyā bir buse daʿvā ḡıl yūri
Söylemezse öp hemān aḡzın sūkūt iḡrārdur

⁸² Zāy-ı altūn-ı vaḡt: Zūnnūn-ı vaḡt (Küçük: 58)

⁸³ Aña nisbet-i māh gör bir sūret-i dīvārdur: Aña nisbet māh-ı Enver sūret-i dīvārdur (Küçük: 58)

84

[22a] ‘ARAZBĀR DEVR-İ REVĀN⁸⁴*Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün*

(Ah)

Gözümde ayn-ı külhandur hezārān gülsitān olsa
Gönül eglenmiyor sensiz cihān-ı bāğ cinān olsa

Ben ölçtüm biçtim ancak sāde bir nazāredür hişsem
Kumāş-ı vaşlın ‘ālemde ne rütbe rāygān olsa

Ne mümkün her perī-eṭvāre ādem mübtelā olmak
Senüñ gibi olursa baña bir şūh-ı cihān olsa

Saña ben kaṅı bir rāzım diyeyüm derd-i derūnumdan
Yetişmez sergüzeştüm nakle her müyım zebān olsa

Nedür bu germ ü serd rüzgār tābe sāmānum
Taḥammül itmez ādem buña baḥr-ı bī-girān olsa

Bakılmaz her perī-ruhsāre ey Sālim cihān içre
Tenāşüb cümleten ber-cā olup dil-berde ān olsa

85

BESTE ḤORASAN USŪLEŞ ŞŪFİYĀN

Fā‘ ilātün/Fā‘ ilātün/Fā‘ ilātün/Fā‘ ilün

[22b] Zülfiñe dil vermeyen ḥātır perīşān olmadı
Pāyine yüz sürmeyen ḥāk ile yeksān olmadı

Doğmadı ḥurşid-i ‘ālem-tāb-ı devlet ‘āşıka
Dil-rübā kim ‘ālem-i vuşlatda ‘üryān olmadı

86

BĀḲĪ

Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilātün/ Fā‘ ilün

Cāmıñ eṭrāfın kaçan kim seyr ider āvāreler
Çarḥ-ı mīnāfāmı gūyā devr ider seyyāreler

⁸⁴ Gazelin mahlas beyitinden bu şiirin Sālim’e ait olduğu anlaşılmıştır.

Yazamaz ebrûlarıñ rāsına beñzer bir hilāl
Māh-ı tábān bunca yıllardur mişālın qaralar

Sen meh-i bedrûñ ziyāsın virmek olmaz ‘āleme
İttifākī bir yire cem‘ olsalar meh-pāreler

Bir kul oğlu dil-berûñ⁸⁵ kūyında kaldı cān u dil
Kapuya çıkmaz görünmez n’eylesün bī-çāreler

Sākīyā gül-güneveş ol⁸⁶ bāde-i gül-gūnı sür
Lāle-reng olsun kızarsun ol iki ruhsāreler

Derdine dil zaḥmınuñ ‘aşkıñla dermān eyledüm
Şimdi ‘aşkıñ derdine düşdüm bulunmaz çāreler

Şāh-bāz-ı tab‘umuñ pervāzın urmaz kimseler
Çāre ey Bākī hemān olur öñince varalar

87

BĀĶĪ

Fe‘ilātün/ Fe‘ilātün/ Fe‘ilātün/ Fe‘ilün

Yaşumuz dökmege ol dürr-i ‘Adendür bā‘ iş
Göñlümüz düşmege ol çāh-ı zekandur bā‘ iş

Turra-i ṭālī‘ ümüñ böyle perīşānlığına
Yine ol zülf-i pür-āşüb u fitendür bā‘ iş

Sünbülün nükhetidür⁸⁷ başıma sevdā getüren
Çekdigüm miḥnete göñlümde bitendür⁸⁸ bā‘ iş

Rūḥ-ı pāk ol yirün eflāk ola mānend-i Mesīḥ
Kalmağa ḥāk-i mezelletde bu tendür bā‘ iş

Kafes-i gamda yatur tūtī-i tab‘-ı Bākī
Çekdigü kähra anuñ luṭf-ı suḥandur bā‘ iş

⁸⁵ Dil-berûñ: Āfetûñ (Küçük: 59)

⁸⁶ Ol: Gel (Küçük: 59)

⁸⁷ Nükhetidür: Niyetidür (Küçük: 59)

⁸⁸ Tebindür: Bitendür (Küçük: 59)

DER FAŞL-I RAST

88

Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün

[23a] [...] ⁸⁹ğamda bülbül gibi nālān olduğım
 Ğam beyābānında ser-gerdān-ı hayrān olduğım

[...] ⁹⁰hicrānla sūzān-ı giryān olduğım
 Hep senünçündür benüm yolında kurbān olduğım

89

RAST USŪLEŞ ŞAĖİL
 MURABBA-I DERVİŞ ÖMER

Mef' ūlū/ Fā' ilātū/ Mefā' ilū/ Fā' ilün

Mümkin mi māl-i leb-i cānāne olmayım
 Sākī vü şerāb ola mestāne olmayım

‘Āşık olam revā mı harābāta düşmeyim
 Mecnūn olam da sākīn-i virāne olmayım

90

MUĞHAMMES

Fā' ilātün / Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün

Mübtelāyım gerçi saña bī-vefāsın n'eyleyim
 Gördüğün her yād ile sen āşināsın n'eyleyim

Bir tabīb-i cānsın ammā bī-devāsın n'eyleyim
 Çāk-ı murādımca güzelsin pūr-cefāsın n'eyleyim

⁸⁹ Noktalı kısım metinde çıkmamıştır.

⁹⁰ Noktalı kısım metinde çıkmamıştır.

BÂKÎ EFENDÎ

Fe‘ilâtün/Fe‘ilâtün/Fe‘ilâtün/Fe‘ilün

Şanma iklîm-i tene hâkim olan cânumdur
Sînede tîr-i ğam-ı ğamze-i cânānumdur

H̱‘āb-ı ğafletde yatur baht-ı siyāhum ammā
Giceler ‘ālemi bîdār iden efgānumdur

Görinen encüm-i eflāk degüldür ey meh
Dūd-ı āh-ı şerer-ālūd-ı dil ü cânumdur

Ney-şeker vaşf-ı lebiñ yazdıgum tıydu⁹¹
Ki kemer-beste-i kilik-i şeker-efşānumdur

Zāhirā gerçi gedā-şūretem ammā Bākî
Mağzen-i genc-i ma‘ānî dil-i vîrānumdur

ŞARKÎ EVFER BESTE
KOCA ‘OŞMAN

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

[23b] Yamāndur hecr ile hālüm
Baña yār olmaduñ gitdüñ
Nedür cürmüm behey zālüm
Baña yār olmaduñ gitdüñ

Uyup aġyāre ey meh sen
Fezāyı eyledin gülşen
Beni öldürdü ġayret sen
Eyzān

Senünçün ġaste vü zārım
Ġam-ı ‘aşkıñla bīmārım
Budur cürmüm ki ġam-ġārım
Eyzān

⁹¹ Ney-şeker vaşf-ı lebiñ yazdıgum tıydu: Ney-şeker vaşf-ı lebiñ yazdıgum işitdi meger (Küçük: 118)

Çıkup seyr ü şafâlarla
 Alışduñ nâ-sezâlarla
 Celîs olduñ gedâlarla
 Eyzân

Tutup dâmenini ferdâ
 Nigâhından idim şekvâ
 Diyeyüm maşşerde vâveylâ
 Eyzân

Olup gül gibi ter-i dâmen
 Perîşân mâcerâlardan
 Şikâyet iderüm senden
 Baña yâr olmaduñ gitdüñ

93

BÂKÎ

Mefâ' ilün/Mefâ' ilün/Mefâ' ilün/Mefâ' ilün

Ruḥın ' aksiyle şahın-ı dîde bāğ u dil-sitānumdur⁹²
 Nihāl-i ser-bülendüñ ḥayliden ḥâtır-nişānumdur

Göñül inler ḡamıñdan dem-be-dem rūḥ-ı revān aḡlar
 Bu bāḡıñ çeşmesârı hep benüm eşk-i revānumdur

Temāşâ-yı gül ü gülşende ārām eylemez cānum
 Ser-i kūyında cānānuñ ḡaraz ārām-ı cānumdur

Şirār-ı nār-ı āhumla sipihrüñ ṭās-ı pülādı
 Döner her şeb belā bezminde cām-ı zer-nişānumdur

Yaşum deryādur ey Bākî içinde şāḡ-ı mercānı
 Ḥayāl-i naḡl-i bālā-yı nihāl-i ergavānumdur

94

[...] ⁹³ MAḠAM-I HORASAN

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

[24a] [...] ⁹⁴ raḡşān giyüp tıtdıñ fenā mülkün vaṭan
 Ehl-i tecrîdem ḡabul itmeme ' abā vü pîreḡen

⁹² Dil-sitānumdur: Gül-sitānumdur (Küçük: 128)

⁹³ Noktalı kısım metinde çıkmamıştır.

⁹⁴ Noktalı kısım metinde çıkmamıştır.

Her ‘abā vü pîrehen giysem mişāl-i gönçe ben
Hep senüñçün itmişim çāk-ı giribān-ı beden

(Görem olsun her ‘abā egnümde pîrāmen kefen)

95

BĀĶĪ

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

Gerçi gāyet mestdür ol nergis-i hūn-rîzler
Kâtı geçkindür velî ol gamze-i ser-tîzler

Sen yatarsın mesned-i hūsn üzre ḥ‘āb-ı nāzda
Halkı uyutmaz figān u nāle-i şeb-ḥîzler

Yakdılar dil kişverin cevri ile tālān itdiler
Dil-berān-ı şūh u şehir-āşūb u şūr-engîzler

Meclis-i ‘aşkıñda çengi Zühre deffāf āfītāb
N’eylesün rakş itmesün mi zerre-i nāçîzler

Ġam degül Bāķî iñen açılmasa ol gül-‘izār
Ser-girān olurlar ekşer gönca-i nev-ḥîzler

96

BĀĶĪ

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

Şöhret-i hūsnüñne erbāb-ı suḥandur bā‘iṣ
Revnaḳ-ı bezm-i güle mürğ-ı çemendür bā‘iṣ

Naḥl-i zibā ile nāzūk tenidür meyle sebeb
Ne ḳadd-i serv ne sîmā-yı semendür bā‘iṣ

Girye kılsam ne ‘aceb ḥāk-i derinden⁹⁵ dūram
Hep ġarîb ağlamağa ḥubb-ı vaṭandur bā‘iṣ

Perde-i nāleleri çıkısa ḥüseynîye n’ola
Dili zār itmege ol vech-i ḥasendür bā‘iṣ

⁹⁵ Derinden: Rehinden (Küçük:28)

Ṭūṭīyi lezzet-i güftārı giriftār eyler
Derd ü ğam çekmege Bākīye bu fendür bā' is

97

ṬĀLĪB EFENDĪ

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün

[24b] Nice bir hāṭır-ı zaḥmet-keş-i tedbīr idelüm
Ba' de-zīn maṭlābı vābeste-i taḳdīr idelüm

Alalum şūretiniñ naḳşını meh-pārelerüñ
Levh-i endīşe-i mecmū' a-i taşvīr idelüm

Nice bir zūlmet-i ekdār ḥumārī çekerüz
Ḳaşr-ı cāmı bir iki cām ile tenvīr idelüm

Bir zamanda olalum zevḳ-i riyāzet-i me'nūs
Nice bir ḥavşala-i ārzū-yı seyr idelüm

Dergeh-i meykede irşād yirüdü biz varalum
Ṭālibā şıḳıle gūş-ı nefes-i pīr idelüm

98

Velehu

Mef' ūlū/Mefā' ilū/Mefā' ilū/Fe' ūlūn

Bir laḫza beni firḳate yār eyleme yā Rab
Cismüm ğam-ı hecr ile nizār eyleme yā Rab

Endīşe-i aġyārını virme baña yārıñ
Būlbūl gibi mihnet-keş-i ḥār eyleme yā Rab

Bī-dāne-i vaşl olsa daḫı mürġ-ı dīlzār
Gūlzār-ı temennāya hezār eyleme yā Rab

Ben musrifem bir güneḥ-ālūde za' ifem⁹⁶
Esbāb-ı zibāyı baña yār eyleme yā Rab

Bir dil-beri ol şuḫ cefā-cū gibi bī-raḥm
Bir 'aşık-ı Ṭālib gibi zār eyleme yā Rab

⁹⁶ Bu dizede vezin problemlidir.

BEYT

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

‘Arızın mir’atına āb-ı zülāl olmaz şebih
Dostum āyineye bak görmek istersen nazir

DEVİR-İ REVĀNE ŞARKI
MAKAM-I ZİRGÜLE

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

[25a] Ne serve meyl ider tab‘um ne ‘ar‘ar seyr ider cānum
Hayāl-i kadd-i yārimdür benüm serv-i hürāmānum
Cihānı inledür bülbul gibi feryād u efgānum
Kapuñda bir gedāyum lutf-ı ihsān eyle sultānum

Revā mı dergehinde dil ola pālūñ ey meh-rū
Muqarrerdür firāqınla düşem şahrāya ben yā hū
Benüm tāt-ı serimdür dil-berā ol zulf-i ‘anber-bū
Kapuñda bir gedāyum lutf-ı ihsān eyle sultānum

Esir-i bend-i ‘aşkın olalı zār oldu çün kārūm
Halaş olmaz ham-ı zencir-i sevdādan dil-i zārūm
Teraḥḥüm kıl bu Bezmī kemtere ey māt-ruḥsārūm
Kapuñda bir gedāyum lutf-ı ihsān eyle sultānum

TĀLİB EFENDİ

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

Çeşm-i gāzab ālūde-i cānāne bakılmaz
Ol gāmze-i fettān ise mestāne bakılmaz

Bī-bāk der-āgūş idegör mū-miyānın
Bunda sitem-i ḥançer-i tirāne bakılmaz

Bir fitne kıpar kerem-i nigāh eyleme nigāh
Mestānedür ol āfet-i devrāne bakılmaz

Çekse n'ola 'uşşāk rehiñ hākini çeşme
Bu 'aşk iledür kühl-ü Şıfāhāna bakılmaz

Eşkiñ o kadar 'ālemi seyl itdi ki Tālib
Yanında añın lücce-i 'ummāne bakılmaz

102

ḤAYRETİ

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün

[25b] Ramazānum niçe bir şāyim-i hicrān olalum
'İyd-i vaşluña iriştür bizi kurbān olalum

Çün kaşun ğurre-i 'ıyd oldı yüzüñ rüz-ı sa' id
Biz n' içün şavm-ı firākunda perişān olalum

'Arz-ı hüsn it görüp ey māh hilāl ebrūnı
Yine 'ıyd oldı diyü hurrem u ḥandān olalum

Deger⁹⁷ ol kulağına koyma sözün zühhāduñ
Gel berü tālib-i devrāne-i⁹⁸ 'irfān olalum

Ramazān oldı⁹⁹ diyü oldı mey-i nāba yaşāğ
Ḥayretī biz daḥı şimden girü ḥayrān olalum

103

BĀQĪ EFENDİ

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

Kıldı āfākı münevver tal' at-ı raḥşān-ı 'id
Ḥalka dībālar geyürdi māh-ı nūr-efşān-ı 'id

Cāme-i dībā ile tāvūs-ı zerrīn-bāldür
Dil-rübā kim eyler ol reftār ile cevlan-ı 'id

Şalınur her şāh-ı gül nāzūk nihāl-i ergavān
Bāğ-ı cennetden nişān virdi bahāristān-ı 'id

Sākıyā rıtl-ı girān eksük gerekmez aradan
Yaḥşı ağırılanmaḥ ister ḥaşılı mihmān-ı 'id

⁹⁷ Deger: Deñiz (Çavuşoğlu ve Tanyeri:308)

⁹⁸ Devrāne: Dürdāne (Çavuşoğlu ve Tanyeri:308)

⁹⁹ Oldı: İrdü (Çavuşoğlu ve Tanyeri: 308)

Şimdi tîğ-i cevri ile öldürme kurbân olduğım
 ‘İd-i Edhâ irdüğünde¹⁰⁰ idesin kurbân-ı ‘îd

Ayağın tozuyla vezn itmez birin ehl-i nazar
 Toptolu Yûsuf-liqâlarla bu gün mîzân-ı ‘îd

‘Âşıkâ ihsân ise maşşûd eliñden¹⁰¹ düstüm
 Dest-bûsuñdur fazl-ı Bâkîye ihsân-ı ‘îd¹⁰²

104

‘ULVÎ

Fe‘ilâtün/Fe‘ilâtün/Fe‘ilâtün/Fe‘ilün

[26a] Gerçi kim ‘âleme çok dil-ber-i mümtâz gelür
 Hâk budur kim saña beñzer güzelüm az gelür

Hâşre dek dâmenüñ elden¹⁰³ kırmaz âvâre gönül
 Sen anı şanma cefâ itmek ile vaz gelür

Hasret-i hâlîñ¹⁰⁴ ile bî-kes ü tenhâ olalı
 Bezm-i gâmda meges âvâzı baña sâz¹⁰⁵ gelür

Kime kâşd itdi ‘aceb yine harâmî gamzen¹⁰⁶
 Gûş-ı câna ser-i kûyında bir âvâz gelür

Gerçi yüz bîñ bulunur yolına cânlar virüp
 Şanma ‘Ulvî gibi bir ‘âşık-ı ser-bâz gelür

105

İLÂHÎ MİŞRÎ EFENDÎ

Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilün

Ey garîb bülbül diyârın kandedür
 Bir haber vir gül-‘izâruñ kandedür
 Sen bu yerde kimseye yâr olmadın
 Var senün elbette yârın kandedür

¹⁰⁰ İrdüğünde: Geldüğünde (Küçük: 39)

¹⁰¹ Eliñden: Elüñde (Küçük: 39)

¹⁰² Dest-bûsuñdur fazl-ı Bâkîye ihsân-ı ‘îd: Dest-bûsuñdur muhassal Bâkîye ihsân-ı ‘îd (Küçük: 39)

¹⁰³ Elden: Aldın (Çetin: 122)

¹⁰⁴ Hâlîñ: La’lün (Çetin: 122)

¹⁰⁵ Saz: Söz (Çetin: 122)

¹⁰⁶ Gamzen: Gözün ah (Çetin: 122)

Bir enîsin yok ‘aceb ğurbetdesün
Râhatıñ terk eyleyüp miḥnetdesün
Gıce gündüz bilmeyüp ḥayretdesün
Yâr senüñ leyl ü nehârıñ ḳandedür

Gökde uçarken seni indirdiler
Çâr-ı ‘unşur bendlerine ‘urdılar
Nûr iken adıñ Niyâzî virdiler
Şol özlügi i‘tibârıñ ḳandedür

Artdı günden güne feryâdın senüñ
Âh-ı efġân oldu mu‘tâdıñ senüñ
‘Aşk içinde kimdür üstâdıñ senüñ
Yâr senüñ şabr u karârıñ ḳandedür

106

İLÂHÎ MİŞRÎ EFENDÎ

Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilâtün/Fâ‘ilün

[26b] Devr idüp geldim cihâne yine bir devrân ola
Ben gidem bu ten sarâyı yıķılup vîrân ola

Cüş idüp ‘ummân-ı cân cismüm gemisi dâğıla
Yirler altında tenüm toprâġ ile yeksân ola

Bu vücūdım dâğı ḳalka atıla yükler gibi
Şeş-cihâtum açıla bir ḥadd yok meydân ola

Dört yanımdan nâr u bâ‘d u âb-ı ḥâk ide hücüm
Benligüm anlar alup bu varlıġım tâlân ola

Dağıla terkîbüm otuz iki ḥarf ola tamâm
Noḳta-i sırrum ḳamunun gevherine kân ola

Yevm-i Tübladur ol gün her mâni‘ bir şürete gire
Kimi nebât kimi ḥayvân kimisi insân ola

Ḳabrime dostlar gelüp fikr ideler aḥvâlimi
Her biri bilmekte ḥâlim vâlih [ü] ḥayrân ola

Her kim ister bu Niyâzî derdmendi ol zamân
Sözlerini okuyup da sırrına miḥmân ola

TĀRİḤ-ḤĀNE

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

Bārekallāh mürtefi^ʿ ra^ʿ nā-maḳām
Şevḳ ü zevḳ-i cān-fezādur bu maḥal

Oldı bünyād yine müstes^ʿ id bu cāy
Şāhibini haḳ ide ehl-i düvel

Ḥüsn-i naḳşın eyleyen üstād āna
Bez-i himmet eyleyüp bir ḥūş^ʿ amel

Her taraḫdan ādeme seyri olur
Bā^ʿ iş-i kesb-i şafā ref^ʿ -i kesel

Şāhibin bu ḥāne matbū^ʿ -ı latīf
İçre dā^ʿ im eyleye ḥaḳḳ^ʿ izz ü [...] ¹⁰⁷

Her zamānda kām-yāb-ı^ʿ izz ile
Hem şāḫiḥ^ʿül-cism ide rabb-i ezel

Didi itmāmına tāriḥ-i mihrvār
Resmī zībā-ḥāne ḥaḳḳa bī-bedel [Sene 1143]

HÜSEYNĪ

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün

[27a] Yine şaḥn-ı çemen reşk-i cinān olduḡı çāḡlardur
Görinen cā-be-cā nergis degül zerrīn ayāḡlardur
Bahār oldı bahār^ʿ āşıḳlara dāḡ üsti bāḡlardur
Şor mekānum şimdi Mecnūn gibi gök sünbüllü dāḡlardur

Yoluñ uḡrārsa luḫ ile şabā^ʿ arz eyle cānāna
Yüzüñ sür ḥāk-i pāyine eliñ irmezse dāmāna
Ġam-ı^ʿ aşḳıñla düşmüşdi nice dil beyābāna
Şor mekānum şimdi Mecnūn gibi gök sünbüllü dāḡlardur

¹⁰⁷ Metinde noktalı kısım çıkmamıştır.

109

BESTE HÜSEYNİ

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün

Senün 'çün h'āb-ı rāḥat çeşm-i giryānımla düşmendir
 Bisāt-ı istirāḥat cism-i sūzānımla düşmendir

Gidelden tır-i müjgān-ı yār kākülün elden
 Rüfū-yı 'ākıbet çāker-i yabānumla düşmendir

110

ŞARFI

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

[27b] Bilmedün gitdün reh-i 'aşkıñda pūyān olduğım
 Hıce baḥş oldu dirig ümmid-i cūyān olduğım
 Olmadı bāde-i cem' iyyet perışān olduğım
 Ba' d-ezin dest-i cünündür pūye-gerdān olduğım
 İşte ben gitdüm esen ḳalındı ḳurbān olduğım

Hayfā kim düşdi gönül bir bī-vefā cānā niye
 Döndi aḥvāl-i dilüm Ḳaysveş efsāneye¹⁰⁸
 Olmadı vaslın müyesser Dürri-i dīvāneye
 Etmedin bir kez teraḥḥüm bu dil-i mestāneye
 İşte ben gitdüm esen ḳalındı ḳurbān olduğım

111

ŞABĀ ŞARFI

Fā' ilātün/Fā' ilātün

Şacı sünbül lālezārdur
 Ruḥları bir gül-' izārdur
 Gül-i şad-berg adı vardur
 Gönlüm alan āh beyāz gül

Cennet bāğında açılmış
 Hoş-būyı ḥalka saçılmış
 Güller içinde seçilmiş
 'Aḳlım alan āh beyāz gül

¹⁰⁸ Bu mısırda vezin eksiktir.

Gül bülbüle ider imā
 Fiğānından inler semā
 Hep güller ser-firāz ammā
 Göñlüm alan āh beyāz gül

Severüm ben cān-ı dilden
 Şakınırüm esen yelden
 Vaz gelemem beyāz gülden
 ‘Aqlım alan āh beyāz gül

Süreyyā deftere yazıl
 Hāk-i pāyi ol yāre ezil
 Kimi şarı kimi kızıl
 Göñlüm alan āh beyāz gül

(Gel gel gel pek beyāz gül)

112

RIYĀZĪ

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

[28a] ‘Aşkıñla düşen miḥnete cām-ı cemi n’eyler
 Tenhāda ḥayālīñle olan hem-demi n’eyler

Ebrūsı elinden tūtalum kurtula göñlüm
 Yā keşmekeş-i zūlf-i ḥam-ender-ḥamı n’eyler

Görsün beni ‘aşk içre ğam-ı Kaysı iden yād
 Bir kendi hevāsında gezen sersemi n’eyler

Seylī-i felek gözlerümün yaşını sildi
 Ammā ki ğam-ı dehr ile vīrānemi n’eyler

Dünyā tūtalum ola Riyāziye müsā id
 Yār olmıycaḳ dehrde ‘iyy ü demi n’eyler

113

BĀQĪ EFENDĪ

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

Ne cām-ı bāde-i gül-gūna beñzer yār-ı hem-dem var
 Ne şadr-ı şafā¹⁰⁹-i meyḥāne gibi cāy-ı ḥurrem var

¹⁰⁹ Şafā: Gūşe (Küçük: Muhammes 9)

Beni ‘ayb eylemeñ dā’im olursam mest-i lā-ya‘ kıl
Ki bī-hūş olmuşam¹¹⁰ āsūde kılmaz bende bir ğam var

Ġam-ı hicrānda hālet var dimişler ehl-i derd ammā
Mülāyim dil-ber-i şūhıñ dem-i vaşlında ‘ālem var

Ruḥıñ bāğın raķīb-i dīv-siret seyr ider her gün
Yüzüñi göremez yıllarca ammā bunda ādem var

Şafā-yı şafvet-i ṭab‘ıñ yiter eglence ey Bāķī
Bi-hamdi’illāh ne ğam yirsin elūñde sāğar-ı Cem var

114

BĀĶĪ

Mef‘ūlü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ūlün

[28b] Āyīne gibi şāf gerek şafḥa-i sīne¹¹¹
Gün gibi ziyā-güster ola rūy-ı zemīne

Āyīne gibi herkese yüz virmesün ol māh
Bir bağrı yanuk ‘āşıkuñ uğrar nefesine

Elbette rehā bulur idi dām-ı belādan
Mürğ-ı dilimüz düşmese zūlfüñ kafesine¹¹²

Pürdür güher-i nazm¹¹³ ile mecmū‘ a-i Bāķī
Deryā dil-i dānādur aña sīne sefīne

‘Uşşāk idemez ol ḳad-i mevzūnı der-āğuş
Açılmayınca¹¹⁴ daḥme¹¹⁵ gibi nice ḥazīne

İnşāf budur kim çıkarup mişk-i ğazālī
İzūñ tozını ṭolduralar nāfe-i Çīne

¹¹⁰ Olmuşam: Olmasam (Küçük: Muhammes 9)

¹¹¹ Āyīne gibi şāf gerek şafḥa-i sīne : Āyīne sıfat şāf gerek şafḥa-i sīne (Küçük: 427)

¹¹² Bu beyit, adı geçen çalışmada yer almamaktadır. (Küçük:427)

¹¹³ Nazm: Pāk (Küçük: 427)

¹¹⁴ Açılmayınca: Açılmayacak (Küçük: 427)

¹¹⁵ Daḥme: Hayme (Küçük: 427)

VEYSİ

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

[29a] Genc-i vaşlın o perî ellere ikrâr eyler
Bu ‘acebdür baña ikrârını inkâr eyler

Harc idüp naqd-i sirişküm o cefākâr göreñ
‘Âşıkımdur dimege şimdi baña ‘âr eyler

Yâre zaḥm-ı ḡamı göstermek olur idi ammâ
Ser-i peykân-ı belâ tâ cigere kâr eyler

Hâne-i cāna ḡayāl-i leb-i cānān geliyor
Can çıksun bedenümden ki yeri ṭâr eyler

Veysiyâ saltanat-ı dehri n’ider ‘âķil olan
Bir ḡadeḡ mey kişiyi ‘âleme ḡünkâr eyler

BĀĶĪ

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

Dem-i vaşlın irişse çeşm-i ‘âşıkda bükâ artar
Şular ṭuḡyān ider evvel bahâr olduḡça mâ artar

Ḳıyās eyler mi Nîl-i Mışra ol Yūsuf-liḡa yaşum
Anuñ miḡyāsı yokdur ṭurmaz ol mâ dā‘imâ artar

Bu Nüh dūlābı gerdān eyleyen seyl-āb-ı eşkümdür
Yaşum ser-çeşmesinden baḡş idersem mâ-cerâ artar

Şular çağlar ṭuyūr āvāzesinden kūhsār inler
Bahâr eyyāmıdır şimden girü şit u şadâ artar

Güzellik burcına bir māh-ı nevdür ol hilāl-ebrū
Çerāḡ-ı ḡüsnine günden güne ṭurmaz ziyâ artar

Dil-i derviş-i dil-rîşüñ du‘ā-yı şubḡāhından
Belâlar eksilür cāh u celāl-ı kibriyâ artar

Ṭoyılmaz ḡān-ı iḡsāna ḡanâ‘at gelmez insāna
Kerem gördükçe ey Bāķī gedâlardan recâ artar

117

BÂKÎ

Fâ' ilâtün/Fâ' ilâtün/Fâ' ilâtün/Fâ' ilün

[29b] Câm la' lüñdür senüñ âyîne rüy-ı enverüñ
Adı var Câm-ı Cem ü âyine-i İskenderüñ

Kâh-ı hüsn-i yâre bak seyr it ham-ı ebrüsını
Adın aña tāk-ı Kısra ile kaş-ı Kayşerüñ

Nüş iden cām-ı lebüñ ölmekden aślā ğam yimez
Kim humarı olmaz ey sākî şarāb-ı Kevşerüñ

Nār-ı āhumdan hāzer kıl ey sipihr-i pīre-zen
Dutışur bir gün şaķın şol¹¹⁶ asmānī çenberüñ

Bir içim şu istedi hecründe Bākî haste-dil
Virmedi aślā¹¹⁷ cevāb aña tayandı hañçerüñ

118

ÂDEM

Fâ' ilâtün/Fâ' ilâtün/Fâ' ilâtün/Fâ' ilün

[30a] Şāhid-i bāzāra Yūsuf olsa meyl itmez iken
Âh kim bir ser-tırāşın oldu dil-efgendesi

Elde tīg-i sâ' id-i sīmīnini ser eyleyen
Başını teslim idüp olsa 'aceb mi bendesi

Serve baş egmezdi bālāsı o bāğ-ı nāzda
Hānde eyler verd-i hāndāne ruḡ-ı raḡsendesi

119

Velehu (Kıt'a)

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Fe' ulün

Bu revişlerle aldıñ 'aqlımızı
Meded ey serv-i bāğ-ı nāz meded

¹¹⁶ Şol: Ol (Küçük: 258)

¹¹⁷ Aślā: Kat'ā (Küçük: 258)

Şayılur mı ‘aceb ki ‘uşşâkıñ
Var mıdur kıllarına ħadd ü ‘aded

120

Velehu (Kıt’a)

Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün

Şeb irdi görmediñ ol āfītāb-ı ‘ālem-i cānı
Ĥafı olmak ne lāyık burc-ı ĥüsnüñ mihr-i rahşānı

Ĥufāşān-ı perī-rüyān ise söz yok nihān olsun
Velī yüz gösterüp almak nedendür ‘aql-ı insānı

121

BĀĖİ

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

Hecr-i la‘lünle dem-ā-dem gözyaşı mey-gün olur
Dide dilden dil ĥadeng-i ĥuşşadan pür-ĥün olur

Ol melāĥat Mısrınuñ Yūsuf-cemāli şevķine
Seyl-i eşküm Nılveş günden güne efzün olur

Āb-ı çeşmüm baĥr ider hāmūnı tuĥyān eylese
Şarşar-ı āhum tōķınsa taĥlar hāmūn olur

Püte-i hicrān içinde sīm-tenler ‘aşķına
Gerçi yanur yaķılır ‘āşık velī altūn olur

Ehl-i ‘aşķuñ nālesin ney ķāmetin çeng eyledüñ
Pādişehsin itdügüñ şimden girü ķānūn olur

Gāĥ gāĥi gūşe-i çeşmiñle kılmazsañ nażar¹¹⁸
Bāķi-i bī-çārenüñ aĥvāli diger-gün olur

¹¹⁸ Nażar: Nigāĥ (Küçük 142)

122

Velehu

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

[30b] Ādemā arz-ı hāl idüp o şehe
Söylesem derdümü tekellüm yok

Baňa düşmenlik itmek istemiş
Ne belādur ki hiç teraḥḥüm yok

123

Velehu

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

Dilde bir āteş zuhūr itdi ğam-ı hecriñle kim
Dehri ḥākister iderdi zāhir olsa bir şerer

Yā teraḥḥüm it baňa yāḥūd olursun mużtarib
Ey kemān-ebrū ḥazer ile saňa toĝrı ḥaber

124

Velehu

Fe‘ilātün/Mefā‘ilün/Fe‘ilün

Beni ol şūḥdan cüdā itdün
Ḥazer it ba‘ de-zīn fiĝānumdan

Cevriñi yād idince zāhir olur
Āteşin nāleler dehānumdan

125

BĀĶĪ

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

Göñül bir rind-i ‘ālem-süz şūḥ u şeh-levend ister
Ki ‘aşḫ odına yakmaĝa dil ü cānan¹¹⁹ sipend ister

¹¹⁹ Cānan: Cāndan (Küçük: 143)

Belā-yı bend-i zülfünden ḥalāş it cān-ı miskīni
Esīr-i miḥnet-i ‘aşkıñ ne bend ü ne kemend ister

Ḳarār itmez gönül mürğı bu bāğıñ degme şāḥında
Nihāl-i ḳadd-i dil-ber gibi bir serv-i bülend ister

Mezākın zehr-i ḳahr-ı miḥnet-i eyyām telḥ itmiş
Lebiñden ‘aşık-ı bī-şabr u dil bir pāre ḳand ister

Murādı sīneye ol serv-i sīm-endāmı çekmekdür
Semend-i tab‘-ı Bāḳī bir gümişden sīne-bend ister

126

ÂDEM

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

[31a] Vuşlat elem-i hecr ile āḥ itmege degmez
Ḥāl dili nāle ile tebāḥ itmege degmez

Mānend-i şadef ol dürr-i yektāya şarılmaḳ
Rūy-ı yem-i miḥnetde şināḥ itmege degmez

Nuḳl-i lebiñ ümmīdin iden meste şorulsa
Cām-ı şekerīn zīb-i şifāḥ itmege degmez

Manzūrum iken ḥāk-i rehiñ kühl-i Şifāḥān
Enbāşte-i çeşm-i siyāḥ itmege degmez

Dil-ber ki ola rāğıb-ı eṭvār-ı mecāzī
Çeşmān-ı ḥaḳīḳatle nigāḥ itmege degmez

Minnetlü ‘atāsı şeh-i devrānıñ ey Âdem
Terk-i der-i iḥsān ale itmege degmez

127

NAZİRE-İ Lİ MUḤARRİR EL-FAḲİR DÂYE-ZÂDE

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

Ol māḥ ile meclisde günāḥ itmege degmez
Bir vuşlat için rūyı siyāḥ itmege degmez

Ey sâķī-i mey la‘liñi mestāneye şun kim
Yek-cür‘a ile levs-i şifāh itmege degmez

Ġamzeñ yetişür ölmesine ‘āşık-ı zārīñ
Müjgānlarıñı ħayl-i sipāh itmege degmez

Abdāla dönüp tekye-i hecriñde şoyunduķ
Bī-çārelere böyle külāh itmege degmez

Bir rütbededür rif‘atle zilleti dehrūñ
Ādem özini zīver-i cāh itmege degmez

Bir devlet içün ħalka tekāpu nedür Aĥmed
Mevlāyı koyup ġayrı penāh itmege degmez

DER FAŞL-I PENÇGĀH

128

FÜRU‘

Mef‘ūlü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ūlün

[31b] Hem-şoĥbet-i dildār ile mesrūr idük evvel
Bir baĥt-ı müsā‘id diyü meşhūr idük evvel

Biz köhne sifāl ile mey içsek n’ola şimdi
Ġayret-şiken-i ‘işret-i faġfūr idük evvel

129

ÇENBER

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

Pā-yı yāre düşmege aġyārdan nevbet mi var
Sāyesinde naĥl-ı ümmīdiñ meger rāĥat mı var

Ki kemān-ı hecriñe zehr-i sitem ki bār-ı ġam
‘Āşık-ı fersūde bāzū çekmeden zaĥmet mi var

BÂKÎ EFENDÎ

Mefâ' ilün/Mefâ' ilün/Mefâ' ilün/Mefâ' ilün

[32a] Gel ey dil halka-i müşgîn-i zülf-i pür-şikenden geç
Düşersin dām-ı tezvîre reh-i mekr ü fitenden geç

Saňa cāy-ı hırām ey naḥl-i bālā gülşen-i cāndur
Nesīm-i nev-bahārî gibi gel şaḥn-ı çemenden geç

Neden bu menzîl-i hākîde ārām ihtiyār itmek
Senüñ cāndur yirüñ ey tîr-i dil-ber gel¹²⁰ bedenden geç

Bu bāzār içre düşmez dāne-i eşküm gibi gevher
Gel ey cān riştesi şimden girü dürr-i 'Adenden geç

Kemend-i zülfî ey Bākî saňa çok bend geçmişdür
Velî sen ğamze-i ḥün-rîzi derdin¹²¹ gör geçenden geç

BÂKÎ

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün

Pür olup devr idicek meclis-i mestānı kadeḥ
Çarḥ olur halka-i rindān meh-i tābānı kadeḥ

Felek-i 'işrete bir aḥter-i ferḥunde iken
Yine Mirrîh-şıfat ṭurma döker kanı kadeḥ

Meclis-i mey ki bedenlerle ḥişār olmışdur
Şehr-i 'işretdür anuñ āfet-i devrānı kadeḥ

Devr-i meclis ki şafā cāmî' inüñ çenberidür
Āb-ı rengîn ile kandîl-i fūrüzānı kadeḥ

Yaraşur halka-i rindāna disem ey Bākî
Ḥātem-i Cemdür anuñ la' l-i Bedaḥşānı kadeḥ

¹²⁰ Gel: Sen (Küçük:30)

¹²¹ Dardin: Cevrin (Küçük: 30)

DER FAŞL-I HÜSEYNÎ

132

UŞÛLEŞ ÇENBER

Fâ' ilātün/Fâ' ilātün/Fâ' ilātün/Fâ' ilün

[32b] Māha noqşān irdi hūsn-i şu' le-yābıñdan senüñ
 Āfitāb aḥşāma cān atdı ḥicābıñdan senüñ

Revnaḳ-ı bezm-i raḳīb olmaḳ mı yoḥsa niyyetüñ
 Ey cefā-cū böyle fehm itdüm şitābıñdan senüñ

133

UŞÛLEŞ ZENCİR HÜSEYNÎ ' AŞİRÂN

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün

Egerçi her büt-i ḥoş-rū ki dil-pesendümdür
 Velī muḥabbete şālīḥ benüm efendümdür

O dil-şikāre sezādur disem Vehbī
 Benüm ğazāle-i ḥurşid der-kemendümdür

134

VELEHU HÜSEYNÎ AŞİRÂN UŞÛLEŞ FRENKÇİN

Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün

Bu rüzgārın degmedük biz bir yeşil yaprāğına
 Eller ayāğına düşer biz ayāğ-ı toprāğına

Tābī olursuñ ehl-i dil yekdānesin sen de yine
 Mürğ-ı gōñülde sen daḥı uçañ gerek deryāsına

135

BESTE HAFİF

Mef'ülü/Mefā'ilü/Mefā'ilü/Fe'ülün

Hurşid-i cihān-tāb-ı kemālim seherim yok
Ser-tā-be kadem hayr du'āyım eşerim yok

Şehridür iden gamze-i hūn-riziñi tekfir
Bi'llāh bu sözden haberim yok haberim yok

136

UŞÜLEŞ ŞAKİL

Mef'ülü/Fā'ilātü/Mefā'ilü/Fā'ilün

[33a] Sermāye oldı hūsn-i haṭ ey nāzenin saña
Virdüñ metā'-ı hūsne revāc aferin saña

Hāṭır-şikenlik ile ben āzāra kā'ilüm
Bir başka an virdi bu çin-i cebin saña

137

UŞÜLEŞ ZENCİR

Mefā'ilün/Fe'ilātün/Mefā'ilün/Fe'ilün

Bu gülşen içre ki bir gonçe-i nihān açılır
Hezār perdeden ağāze-i fiğān açılır

Hilāl-i bedr olur elbetde Dürriyā giderek
Gelür güzellenür ol tıfl-ı dil-sitān açılır

138

VELEHÜ SEMĀİ ŞEŞ ĀĞĀZ

Mef'ülü/Mefā'ilü/Mefā'ilü/Fe'ülün

Muṭrib ele al sāzıñı kıl nağme-i dem-sāz
Tā rast ola āğaz

Güş ile rehāvide o dem şun hüseynī
Gel hüseynī hüseynī

Var mülk-i Hicāzide olup t̄alib-i şeh-nāz
Tā keşf ola raz

Seyr eyle ‘Irāk ile Şıfahānda t̄ut ağāz
Ey t̄alib-i şeh-nāz

139

BĀĶĪ

Fe‘ilātün/Mefā‘ilün/Fe‘ilün

[33b] Yārda¹²² çihre ile sīne gerek
Belki¹²³ maḥbūb böylesine gerek

Geçmege baḥr-i ğamdan ey sāķī
Zevraķ-ı mey gibi sefine gerek

Mısr-ı ḥüsn içre ey şeh-i ḥübān
Vaşluñı almağa ḥazīne gerek¹²⁴

Gülmek ol ğonceye münāsipdür
Ağlamak bu dil-i ḥazīne gerek¹²⁵

Künc-i ğamda ķo ağlasun Bāķī
Yār sevmek anıñ nesine gerek

140

NEŞĀTĪ

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

İtmiş dutalum sūz-ı dile ḥāme taḥammül
İtmek gerek ḥavşala-i nāme taḥammül

Olsa n’ola geh dilde gehī gözde ḥayāl
Ķābil mi meger germiyyet¹²⁶-i ḥammāme taḥammül

¹²² Yārda: Hübda (Küçük: 282)

¹²³ Belki: Baña (Küçük: 282)

¹²⁴ Vaşluñı almağa ḥazīne gerek: Almağa vaşlunı ḥazīne gerek (Küçük: 282)

¹²⁵ Bu beyit adı geçen çalışmada yer almamaktadır: (Küçük: 282)

¹²⁶ Germiyyet: Germi (Kaplan:80)

Çözmiş yine gülşende şabā bend-i kabāsın
Bildüm yoğ imiş goncede ibrāma taḥammül

Çāk-ı giribānını gül-i bezm-i çemende
Mestāne olup itmedi bercāma¹²⁷ taḥammül

İnşāf hele ancak olur sende Neşāfī
Bu za‘f ile bār-ı ğam-ı eyyāma taḥammül

DER FAŞL-I HİCĀZ

141

Müstef‘ilün/Müstef‘ilün/Müstef‘ilün/Müstef‘ilün

[34a] Bülbül terennümde bahār irdi diyü çün dem-be-dem
Sen de ḥamūş olma göñül bir gül sevüp ol pür-nağam

Bāğın demi güllerledür güllerle bülbüllerledür
Hem saçı sünbüllerledür anda şafā-yı ehl-i dem

Zevk ü şafānıñ vaḳtidür sa‘y ü nevānıñ vaḳtidür
Mıhr ü vefānıñ vaḳtidür ol şāhım itmez mi kerem

Bir şūḥ ile kor ‘işreti def‘ it melāl ü miḥneti
Fevt itme ey dil fırsatı girmez ele bir böyle dem

Mey meclisinde gülşeniñ bir sākī-i nāzük-teniñ
Olsa ne ‘ālemde senüñ būs-ı lebi derdine em

Mānend-i āb-ı cūybār gülşende it geşt ü güzār
Hoşdur şafā-yı lālezār seyrān idüp kıl def‘-i ğam

142

BĀQİ

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

Feryāduma irmezse n’ola ol boyı şimşād
Kūyında feleklerden aşar nāle vü feryād

¹²⁷ Bercām: Bir cam (Kaplan:80)

Devriñde güle niçün olur bende benefşe
Üstine kılıçlar mı tutar süsen-i āzād

Bir gonca benefşe kıparup başına¹²⁸ sokmış
Tağlarda külüng atduğı dem başına Ferhād

Eşkāl-i vefā resmi kabūl itmedi kalbiñ
Āyinedür ammā begüm āyine-i pūlād

‘Ahdüñde eger ‘āleme bir dāhı gelürse
Kullıklar ide sen¹²⁹ yüzi hırşide Feraḥ-şād

İbrāmı gel ey sākī-i gül-çihre ko sen de
Almışdur olan ‘aqlımız ol şūḫ-ı perī-zād

Rengīn ider evşāf-ı ruḫıñ ḥāme-i Bākī
Ol şüreti virmez şanemā naḫşına Bih-zād

143

BĀĶĪ

Mef‘ūlü/Fā‘ilātü/Mefā‘ilü/Fā‘ilün

[34b] Ḥarf-i ğama devāt u qalem şekl-i āhdur
Aña mürekkeb āhda dūd-ı siyāhdur

Naḫş-ı ḥatıñla yazılıdur şafḥa-i derūn
Odlara yakma yazuk efendi günāhdur

Ḥaddiñ katında mihr-i felek bir zavallūdur
Alıñ yanında bedr ise bir sır ü māhdur

Ḥum gibi sen de taşfiye-i bātın it yürü
Dergāh-ı mey-fürüş ulu ḥān-ḳāhdur

Na‘l u elifler ile gönülde nişān-ı ‘aşḳ
Tuğrā-yı ḥükm-i ḥusrev-i ‘ālem-penāhdur

Sultān-ı ‘aşḳa bende şatar şimdi kendüyi
Bākī de ḥaḳ budur ki ‘aceb pādişāhdur

¹²⁸ Başına: Tācına(Küçük: 35)

¹²⁹ İde sen: İdersen (Küçük: 35)

144

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

[35a] Bülbul inler bağda gördüm tebessüm goncede
 Āh idüp indüm dehānın qaldı gönüm goncede

Beñzedürler gonceye gerçi dehānın ehl-i dil
 Söyle cāna var mı bu tarz-ı tekellüm goncede

145

Velehu

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

‘Ārızuñ vaşf eyler iken gülşen içre gül güle
 Şöyle keşret oldı kim söylerdi bülbul bülbüle

(Ben naşihat eyler iken ‘aşıkā cevır itdi yār)¹³⁰

146

BĀQĪ

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

Ruñ ey gonce-dehen berg-i gül-i hod-rūdur
 Dir gören zülf-i siyekārūñ içün şeb-būdur

Lebleriñden¹³¹ ne ‘aceb buse temennā kılsam
 Ey lebi gonca ‘izārūñ gül-i şeftālūdur

Gerçi hāl u hañuñ aşüftesi çokdur ammā
 Beni dīvāne kılan silsile-i gīsūdur

‘Āşıkūñ ka‘r-ı yem-i guşsa-i hicrānında
 Şadef-i dide-i gam-didesi pür-lü’lūdur

Şol kadar cevır ider oldı baña çarh-ı bed-mihr
 Şanki bir dil-ber-i meh-rüy u hilāl-ebrūdur

¹³⁰ Şiirde bu kısım tek mısra olarak yazılmıştır.

¹³¹ Lebleriñden: Ruhlarıñdan (Küçük: 46)

N'ola meyl¹³² itse eş'ârına erbâb-ı şafâ
Bâkiyâ şî'r degüldür bu bir aķarşudur

147

BĀĶĪ

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

[35b] Halka halka zülf kim ol haṭṭ u hāl üstindedür
Şekl-i tuğrâdur mişâl-i bî-mişâl üstindedür

‘Ārız-ı gül-günüñ üzre hāl-i fettānıñ senüñ
Fitneden hālî degül her laḥza âl üstindedür

Sā'id-i sākî ile cām-ı mey-i gül-güna baķ
Bir gül-i sîr-âbdur güyâ nihâl üstindedür

Naķş-ı haddiñ¹³³ lâle-reng ol ‘ârız-ı pākîzede
Berg-i güldür güyiyâ âb-ı zülâl üstindedür

‘Āşık-ı bî-çäreler bār-ı belāñ altındadır
Dermend üftâdeler görseñ ne hāl üstindedür

Rûy-ı baḥtı bedr olur burc-ı şerefde ‘ākîbet
Şol ki¹³⁴ mäh-ı nev gibi kesb-i kemâl üstindedür

Çarḥ yüz döndürmedin gülşende ‘ays it Bâkiyâ
Sebzeler zibâ hevâlar i‘tidâl üstindedür

148

BĀĶĪ

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

Var iken kūyıñ ki seyr-i bāğ-ı ‘uķbâ bundadır
Cennet evşâfin ider¹³⁵ vā' iz temâşâ bundadır

Hür u Kevşerden mey ü maḥbûb ise maķşûd eger
‘Ayş u nüş esbâbı hep hâzır müheyyâ bundadır

¹³² Meyl: Meyi (Küçük: 46)

¹³³ Haddiñ: Hadd (Küçük: 124)

¹³⁴ Şol ki: Her ki (Küçük: 124)

¹³⁵ İder: Kılur (Küçük: 157)

Mürdeye cânlar virür bīmāra şıḥḥat lebleri
Hikmet-i Lokmān u i‘ cāz-ı Mesīḥā bundadur

Zülfüñ el bir eyleyüp turrañla pinhān itdiler
Ḥātem-i dil ḥāşılı ya andadur ya bundadur

‘Āķibet kim ser-fürü kılmaz gedā vü şāhdan
Bārgāh-ı ‘aşķa kim a‘ lā vü ednā bundadur

Hāy u hūy-ı ḥān-ķāh u na‘ re-i mestāneden
Hep vişāliñ küncidür maķşūd gavġā bundadur

İctināb it şoḥbet-i ehl-i riyādan Bāķiyā
Kim rızā-yı Ḥazret-i Bārī Te‘ ālā bundadur

149

BĀĶĪ

Mef‘ūlü/Fā‘ilātü/Mefā‘ilü/Fā‘ilün

[36a] Kūyñ gedāsı oldı dil-i mübtelāyı gör
Sevdā-yı mülk ü saltanat eyler gedāyı gör

Var ey ḥutende ḥālī gibi misk olur diyen
Şahrā-yı Çini geşt ü güzār it Ḥıṭāy¹³⁶ gör

Āyinenüñ şafāsı nedür şüreti nedür
Mir‘āt-ı ḥüsn-i yāre nazar kııl şafāyı gör

Ey mübtelā-yı şīve-i bālā-yı yār olan
Sevdā-yı zülfı başıña düşsün belāyı gör

Maġrūr idüñ vefāsına bir şūḥñ ey gönül
Rüsvāy-ı ‘ālem eyledi şimdi cefāyı gör

Gögsin gererdi zühd ile Bāķī bu ‘arşada
Nā-geh tokındı tūr-i maḥabbet kaçāyı gör

150

BĀĶĪ

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

Ḥün-ı dil mey kāse-i ser anda bir peymānedür
‘İşret-ābād-ı maḥabbet bir ‘aceb meyhānedür

¹³⁶ Ḥıṭā: Ḥatāyı (Küçük: 129)

Yanar od içre girür şem‘-i ruḥıñ şevkiyle dil
Yanmadan pervası yok her ḥidmete pervānedür

Çarḥıñ ey dil umma bu sırça sarāyından şebāt
Kim nice mīrāşa girmüş ḥāne-i vīrānedür

Ma‘ nide bir dūd peydā kılmış āteşdür cihān
Şūretā bir ḥūb kāşī ḳubbelü kāşānedür

Bāḳiyā baş egme dehr-i dūna çün rüy-ı niyāz
Āsitān-ı Hazret-i Sultān Süleymān Ḥānadur

151

BĀḲĪ

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

[36b] Mürğ-ı dil ḳonmağa bir ḳāmeti Ṭübā gözedür
Serv ü şimşadı begenmez ḳatı a‘ lā gözedür

Menzilin bāğ-ı İrem ḳılsalar ārām itmez¹³⁷
Ehl-i dil cennet-i kūyün gibi me‘ vā gözedür

Ġamze aslā gözine kimseyi hiç ildürmez
Yine dil ḥastesin ol nergis-i şehlā gözedür

Bī-başar fark idemez ḳanda başar ol āhū
Yine izi tozını dīde-i bīnā gözedür

‘ Ārızuñ ḥasreti bir ‘ ārızadur Bāḳīye kim
Teşne-dil ḥaste yatur iki gözi mā gözedür

152

BĀḲĪ

Müstef‘ilün/Müstef‘ilün/Müstef‘ilün/Müstef‘ilün

‘ Aks-i ‘ izāriñ dīdede berg-i gül-i ter kendidür
La‘ liñ ḥayālī sīnede rūḥ-ı muşavver kendidür

Şām-ı ġamıñda sākīn-i zūlmet-sarāy-ı miḥnete
Cām-ı sabūḥī şubḥ-dem ḥurşid-i enver kendidür

¹³⁷ Ārām itmez: İtmez ārām (Küçük:67)

İbrîk-i zerden sâkiyâ la' l-i müzâbı kıl revân
Altun olur işüñ hemân kibrît-i aḥmer kendidür

Hübân-ı şehriñ hoş-teri şîrîn ü nâzûk her yiri
H'ân-ı vişâle sükkerî pâlûde-i ter kendidür

Bî-derd iken dil gūyiyâ bir miğfer-i pūlād idi
Şimdi ḥadeng-i cev̄r ile tâc-ı ḳalender kendidür

Geh bî-dil ü bî-hūş ider geh mest ü geh medhūş ider
‘Ayyâre-i ğamzeñ ğamı dârū-yı hūş-ber kendidür

Ḳahr-ı zamānıñ zehrini def̄ itmez ey Bâḳî devâ
İllâ şarâb-ı dil-güşâ tiryâḳ-i ekber kendidür

DER FAŞL-I NEVÂ

153

ZENCİR

Mefâ‘ilün/Fe‘ilâtün/Mefâ‘ilün/Fe‘ilün

[37a] Ne dem ki ḳaşd-ı dile tiğ-i ḥün-feşân çekilür
Ṭaraf ṭaraf o şehe gerden-i emân çekilür

Zamân gelür yed-i ḳudretle ol sitemkârıñ
Berât-ı ḥüsn-i dil-ārāsına nişân çekilür

154

ŞAḲÎL

Mef‘ülü/Mefâ‘ilü/Mefâ‘ilü/Fe‘ülün

Kūyıñ gibi ehl-i dile bâğ-ı İrem olmaz
Bâğ-ı İrem ol cennet-i feyze ḥarem olmaz

Hem-zât gerek himmet-i erbâb-ı mekârim
Yohsa ḳişi taḳlîd ile şāḥib-kerem olmaz

155

BĀĶĪ

Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilātün/Fā'ilün

Şāḥ-ı gülde jāle düşmiş ḡonce-i ra' nā mıdur
 Şāḥ elinde yā muraşşa' sāḡar-ı şahbā mıdur

Zīnet-i bāḡ u bahār olmuş nihāl-i ergavān
 'İdgehde şalınur maḥbūb-ı müsteşnā mıdur

Mevc urur bād-ı seherden sebze-i bezmi¹³⁸ aceb
 Yā bisāt-ı bezm-i 'ayş olmuş yeşil ḥārā mıdur

Şu gibi zencīrler tutmaz dil-i dīvāneyi
 Hāşılı āvāralık vakti bahār eyyāmıdur

Dehre meftūn olma ey Bāķī felek rām oldı tūt
 Bī-vefā dünyā hele ben bildigüm dünyā mıdur

156

BĀĶĪ

Fe'ilātün/Fe'ilātün/Fe'ilātün/Fe'ilün

[37b] Dem-i şubḥ irdi getür bāde-i şoḥbet demidür
 Mey-i nāb ile pür it sāḡarı 'işret demidür

Yār ise maḥrem-i aḡyār u ḡöñül hem-dem-i zār
 Gözlerim ḡan aḡıdursa n'ola ḡayret demidür

Çok belā çekdi senüñ çeng-i ḡamuñda dil-i zār
 Nāyveş nāleler eylerse şikāyet demidür

'Aşķıñı saḡlar idüm sīnede ammā şimdi
 Āh idersem beni 'ayb eyleme fūrḡat demidür

Miḡneti dil ser-i zülfinde çeker ey Bāķī
 Kāfiristāna düşen kimsede miḡnet demidür

¹³⁸ Bezmi: Ter mi (Küçük:123)

157

BĀĶĪ

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

Cennet-i kūyınā meyl eylese Ṭübā yiridür
 Āsitānuñ dilese gökde Mesīhā yiridür

Ḳaddiñüñ cilvegehi sīne-i pür-dāğımdur
 Şahñ-ı gülşen nitekim serv-i dil-ārā yiridür

Tāze dāğımıla ser ü sīne n’ola zeyn olsa
 Kūh u deşt ey yüzi gül lāle-i hamrā yiridür

Ābı hoş ḥāki hevā ehline gāyet dil-keş
 ‘Ālemin kūy-ı ḥarābāt bir a‘ lā yiridür

Nām u nik¹³⁹ ehli ne bilsün reviş-i abdāl¹⁴⁰
 Meykede bencileyin ‘āşık-ı şeydā yiridür

Cilve-i ḥüsn-i ruḥıñ virdi revāc u revnaḳ
 ‘Arşa-i ‘āleme kim seyr ü temāşā yiridür

Vaşf-ı la‘lin oḳı ey ḥüsn-i kitābın oḳuyan
 Meded Allāhı severseñ ḳatı zibā yiridür

Bāḳiyā tāc-ı Sikender yaraşur farkında
 Ol ki zīr-i ḳademi buse-i Dārā yiridür

DER FAŞL-I ‘UŞŞĀḲ

158

BESTE ÜSKÜDĀRĪ MONLA EFENDĪ
 ÇENBER

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

[38a] Ḥasretile dīdesi pür-nem nice bī-çāre var
 Şīşe-i çerḥ içre şimdi bir perī-ruḥsāre var

¹³⁹ Nik: neng (Küçük:66)

¹⁴⁰ Abdāl: Rindānı (Küçük:66)

Mihr-i mahşer-âb olur germiyyetinden ey kelîm
Ol kıyâmet kıadde kim bir âteş-i nezzâre var

(‘ömrüm emân emân)

159

Mefâ‘ilün/Fe‘ilâtün/Mefâ‘ilün/Fe‘ilün

O çâr-sûda ki nakd-i niyâze bakmazlar
Metâ‘ -ı kâle fûrûşân-ı nâze bakmazlar
Siyeh kâlem yaraşur şâh-ı nâme-i hüsne
Hât-âver olmasa meclisde tâze bakmazlar

(Yele lel lel lel lele lel li Yele lel lel lel lele lel li)
(Yar niyâze bakmazlar)

160

ŞARKI

BESTE-İ HAFİZ USÛLEŞ DEVR-İ REVÂNE

Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün/Mefâ‘ilün

Her asân olmasa gülden dil-i nâ-şadıñ ey bülbül
Neler eylerdi hâre âh-ı âteş-zadıñ ey bülbül
Dil-i dildârı nerm itmiş işitdüm nâle vü zârıñ
‘Aceb kim taşa te‘ sîr eylemiş feryâdın ey bülbül

Niyâz erbâbınıñ te‘ şîr iderken nâle vü zârı
Neden bilsem ‘aceb sûz-ı derûnuñ eylemez kârı
Ne teşhîr itdi gülzârı ne urdı âteşe hârı
Yine tûrmaz okursuñ rûz [u] şeb evrâdın ey bülbül

Edâ eyler murâdıñ çerh ider bir gün seni memnûn
Cefâ-yı hârdan tûtma dil-i pür-şevkiñi maḥzûn
Güle olur ne olursa yoḥsa âḥîr gerdiş-i gerdûn
Gelür bir dem ki olur hâr elinden dâdıñ ey bülbül

161

SEMÂİ

Mef'ülü/Mefâ'ilü/Mefâ'ilü/Fe'ülün

[38b] Yüz vech ile yâr itse tecellî haberim yok
 Güyâ ki kelâm – ı [...] ¹⁴¹ eşerim yok

(Dil-rübâyı, bî-vefâyı, hoş-edâyı)

Pervâz idemem bâğ-ı ruḥıñ bîm-i ḥayâdan
 Mürğ-ı nazar-ı ' aşıkam âmâde perim yok

162

BESTE DEVR-İ REVÂN-I SENGİN
 HÂFİZ ÜSKÜDÂRİ

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

Mihre bakdım âfitâb-ı rûyı geldi yâdıma
 Servi gördüm kâmet-i dil-cûyı geldi yâdıma

Sûz-ı dilden dâğ dâğ olmuş serv-i sinem görüp
 Kûh-ı deştîñ lâle-i hoş-bûyı geldi yâdıma

(Vây yele lel yel lel li yâ le le lel lî)
 (Âh bûyı geldi yâdıma)

163

BESTE ÇENBER

Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün

Kâle-i naḥvet münâsib câmedür endâmiña
 Qurşa-i ḥurşid faşş-ı ḥâtem olmuş nâmiña

La'l-i rengîñ bâdeyi ol rütbe dil-ḥûn itdi kim
 Tâb-ı hacletden şıkılmışdur giriñce câmına

(' ömrüm cânım amân)

¹⁴¹ Noktalı kısımda yer alan kelime okunamamıştır.

164

SEMÂÎ MUHAMMED EFENDÎ

Mef'ulü/Mefâ'ilü/Mefâ'ilü/Fe'ulün

Ol ğonce-dehen eylese ger nâz-ı tebessüm
 'Uşşâka şala hayrete i' câz-ı tebessüm

Dem-beste idi ğonceleri hâlet-i nâziş
 Gülşende kaçan eylese âğâz-ı tebessüm

(Serv-i nâzım, 'işve-bâzım Yâr hey, dost hey
 Yâr âh âh âh âh tebessüm)

165

FÂHTE

Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün

Ey çeşm-i âhû hecr ile şahrâlara şaldıñ beni
 Çün nâfe bağrım hûn idüp sevdâlara şaldıñ beni

Ey kâmet-i serv-i çemen salınmada illerle sen
 Haşr olalum didükçe ben ferdâlara şaldıñ beni

DER FAŞL-I BEYÂTÎ

166

BEYÂTÎ BESTE DERVÎŞ 'ÖMER

Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilâtün/Fe'ilün

[39a] Âteş-i hasretile bağrum nice bir tağlayayım
 Nice bir şular gibi her şâniye çağlayayım

Dil-rübâ zülfine göñlüm nice yer bağlayayım
 Yâr yok dildâr yok hâlim kime ağlayayım

167

BEYĀTÎ DERVÎŞ ‘ÖMER

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

Ke ey bülbül fiğānı ‘āşıka feryādın aındırma
 Ferāmūş eylesün derdi biraz mu‘ tādın aındırma

Yaraşmaz meclisiñde virme ruḥşat zıkr-i ağıyāra
 Yaniñda pādişāhım her gedānıñ adın aındırma

168

ŞAḲÎL

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

Zülfün hevesi dillere bir dūd-ı ser oldu
 Sevdā-yı muḥabbet te‘ accüb-i fitneger oldu

Dilden ḥaber-i ğamzeñ alınmak nice mümkin
 Ol kendüyi evvel yitirüp bî-ḥaber oldu

169

SEMĀÎ DİYĀRBEKR

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

Sensiz baña bir cānlık ider cān olmaz
 Cān olsa daḥı derdime dermān olmaz

Ḳurbānıñ olam gerçi veda‘ eylemedüm
 İcinme ki cān vedā‘ ı āsān olmaz

(Ḳurbānıñ olam amān amān
 Ḥayrānıñ olam ey kâşı kemān
 Ḥālim yamān yār olmaz olmaz)

170

BEYĀTĪ DERVĪŞ ‘ÖMER
USŪLEŞ DEVR-İ KEBİR

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

[39b] Gün gibi ‘arz-ı cemāl eyle baña nev-rüzda
Ġam gidüp cân u gönül bulsun şafâ nev-rüzda

Ġil‘ at-ı luṭf-ı vefâña n’ola olsam muntaẓır
Ḳulına şâhlar ider dâ’im a‘ṭâ nev-rüzda

171

BEYĀTĪ ‘ÖMER

Mef‘ülü/Mefâ‘ilü/Mefâ‘ilü/Fe‘ülün

Meyhâne benüm şaḥn-ı gülistân senüñ olsun
Sâġar benüm olsun gül-i ḥandân senüñ olsun

Esbâb-ı belâ üzre nizâ‘ eyleme ey dil
Ol ġamze benüm zülf-i perîşân senüñ olsun

172

ŞARKI ÇORBACI-ZĀDE

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

Ḥaṭṭuñ eylemse de āzürde dimāġ
Zülfüñ eyler yine dâġ üstüni bāġ
Ḥaste dil senden ider şanma ferāġ
‘Ömrüm oldukça cihānda sen sâġ

Ġam degül olsa derūnum pür-dâġ
Yanaraġ bir gün olam belki çerāġ

Fāriġ olmam o yüzi māhımdan
Geçmem ḥaşılı dil-ḥāhımdan
Aġlamam nāle-i cāngāhımdan
Cāzim āteş dökülür āhımdan

Ġam degül olsa derūnum pür-dāğ
Yanarak bir gün olam belki çerāğ

173

DEVİR-İ REVÂN

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

[40a] Sen de maḥzūn eyleme ḳalb-i ḥazīnüm sevdigüm
Alma yazıḳdur saña āh [u] enīnüm sevdigüm
Pister-i ġamda ferāmūş eyleme ben ḥasteñi
Gel ṭabībüm dostum gel nāzenīnüm sevdigüm

Pür çemen sevdāsı oldı bā' iş-i derd-i cünün
Göñlümi alınca zülfiñ itdi biñ mekr [ü] füsün
Ārzū-yı muḳaddemüñle olmuşum zār u zebün
Gel ṭabībüm dostum gel nāzenīnüm sevdigüm

Yokla nabz-ı ḥāṭır-ı maḥtūmī-i bīmārını
Derd-i ḥasretle helāk itme ġam-ḥ'ārıñı
Şon nefesde görelüm āyīne-i ruḥsārıñı
Gel ṭabībüm dostum gel nāzenīnüm sevdigüm

174¹⁴²

Süzer mestāne gözini
İşitdim şirīn sözini
Bir kerre gördüm yüzini
Ḥadd-i zātında güzel

Ḥayāt virür lebi ḳandi
Nūş eyleyen nice ḳandi
Yūsufiñ mānendi kendi
Ḥadd-i zātında güzel

Seni seven 'āşık güler
Çeşmünün yaşını siler
Göñül cenāḥ olmaḳ diler
Ḥadd-i zātında güzel

¹⁴² Bu şiirde vezin problemi bulunmaktadır. Mısralarda vezinler farklı şekildedir.

Dilerüm raķīb g lmes n
Ol y re yak n olmasun
S neye  aran olmasun
 add-i z tında güzel

B ri h limden bileydi
Bir kez y zime g lendi
Der   a ıķ benüm olandı
 add-i z tında güzel

175

Mef  l /Mef     /Mef     /Fe  l n

Ey hüsni gibi h lk  güzel   h-ı levend m
E v r  pesend de levend ne efendüm
Ben b lb li ni görme rev  h r-ı cef ya
Gel p rehen m s m-tenüm serv-i bülendüm

G lz r-ı cih n içre sen   ey b y   im  ad
 h itmedey m k met-i mevz n   idüp y d
 add   göreli oldu içim n le v  fery d
Gel p rehen m s m-tenüm serv-i bülendüm

D m nımı  ad-p re iden h r-ı  am  ndur
Yok h r degül h n er-i   z r-ı  am  ndur
Maht mi b -  re hev d r-ı  am  ndur
Gel p rehen m s m-tenüm serv-i bülendüm

176

Mef  l /Mef     ¹⁴³

[40b] S  i s de mi s de
 oldur i el m b de
Ben kime gideyim d de
Yandum  am elinden

Derd m gibi derd olmaz
Derdümi hekim bilmez
Derm na giden gelmez
Yandum  am elinden

¹⁴³ Bazı dizeler bu kalıba uymamaktadır.

Sensin Yūsuf-ı şānī
Aldıñ dil ile cānı
Dermāna giden fānı
Yandum ğam elinden

Neyleyim cānum neyleyim
Neyleyim hānum neyleyim
Neyleyim neyleyim neyleyim
Sen bī-vefāsın neyleyim

177

GAZEL¹⁴⁴

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

Hayli demdür hüsñüñ meftūnıyım ey nev-civān
Hasretiñle dīdelerde dāimā hūnım revān

Bir kişi geldükde baña ' aşıkam ben de diye
Ānı ' aşık zann iderüm saña sevdigüm hemān

Gel kerem kıl lutf idüp aġyār ile itme kelām
' Aşık-ı ma' şūk beyninde yā ne lāzım tercemān

Nazīm-i bī-çāre kulıñ lutfiñla şād it sevdigüm
Hasretiñle firqatiñle benüm aḥvālīm yamān

(Mihribānım gel efendüm dāimā hūnım revān)

178

BĀĶĪ

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

Sūz-ı ' aşkıñla kaçan kim dilden āh u zār olur
Āh dūd u dūd ebr ü ebr āteşbār olur

Akşa eşküm dīdeden ol gevher-i nā-yāb içün
Eşk seyl ü seyl yem yem pür-dür-i şehvār olur

Yansa dāğ-ı sīnem üzre ḥasret-i ḥaddiñle nār
Nār nūr u nūr hūr u hūr pür-envār olur

¹⁴⁴ Gazel'in mahlas beyitinden bu şiirin Nazīm'e ait olduğu tespit edilmiştir.

Kūhdan geḡse ġam-ı zūlfīñle āhım şarşarı
Kūh deşt ü deşt bāġ u bāġ sūnbūlzār olur

Ġoncaya baḡsa lebiñsüz çeşm-i Bākī bir nazar
Ġonca berg ü berg ḡār u ḡār hañçerdār olur

DER FAŞL-I ‘ ACEM

179

NEV-RŪZ-I ‘ ACEM BESTE DERVİŞ ‘ ÖMER

SEMĀĪ

Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün

[41a] Nedür bu ḡandeler bu cilveler¹⁴⁵ bu nāz-ı istiġnā
Nedür bu ‘ işveler¹⁴⁶ bu şīveler bu kāmēt-i bālā

Nedür bu ‘ ārıż-ı ḡaṡ nedür bu çeşm-i ebrŭlar
Nedür bu ḡāl-i Hindŭlar nedür bu ḡabbetü’s-sevdā

Nedür bu pīç pīç ü çīn çīn ü ḡam-be-ḡam kākŭl
Nedür bu ṡurreler bu ḡalkā ḡalkā zŭlf-i müşġ-āsā

Vefā ummaz cefādan yŭz çevŭrmez Bākī āşıḡdur
Niyāz itmek bana¹⁴⁷ cānā yaraşur saña istiġnā

180

BESTE ŞAḲĪL

Mef‘ ŭlŭ/Fā‘ ilātŭ/Mefā‘ ilŭ/Fā‘ ilŭ

Nezzāre ḡıl gŭñŭl o bŭt-i māh-ṡal‘ ate
Baḡ baḡ seni bu ḡāle ḡoyan bī- mŭrŭvvete

Bu gŭlşen iḡre ḡayf ki mānend-i fāḡte
Feryādım etmedi eşer ol serv-kāmete

(Yār yār cānım nāzeninŭm)

¹⁴⁵ Cilveler: ‘ İşveler (Küçük:6)

¹⁴⁶ ‘ İşveler: Cilveler (Küçük:6)

¹⁴⁷ Bana: Aña (Küçük:6)

181

UŞÛLEŞ ÇENBER

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

Ney gibi inlersin ey dil mübtelâlık var gibi
 Kan dökersin eşk-i çeşmünden cüdâlık gibi

Yâre didüm ğarķa-i baħr-i belâ-yı ' aşkıñum
 Gül gibi güldi didi kim âşinâlık var gibi

182

SEMÂİ

Mef' ulü/Mefâ' ilü/Mefâ' ilü/Fe' ulün

Hep nâle-i şad-nüktem o tenâre degül mi
 Dil gülşen-i hüsnünde nev-ağâze degül mi

Devrî-i ruħından beni bî-süz şanursın
 Baķ ister isen dâĝ-ı dile tâze degül mi

183

GÜFTE-İ NÂİLİ BESTE

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

[41b] Çekdüñ el dāmân-ı zülf-i yârdan şimden girü
 Kaydımız yok turre-i tarrârdan şimden girü

Rûy-ı maķşûd olsa da âyînemüzde cilveger
 Siyeh çeşmün ru'yet-i didârdan şimden girü

184

SEMÂİ BURÛSEVİ

Mef' ulü/Mefâ' ilü/Mefâ' ilü/Fe' ulün

Ey şûh-ı kerem-pîşe dîlzâr senüñdür
 Yok minnetüñ aslâ
 Dil kân-ı güher ide ne ki var senüñdür
 Pinhân-ı hüveydâ

Sen kim gelesin meclise yer mi bulunmaz
Baş üzre yeriñ var
Gül goncesisiñ kûşe-i destâr senüñdür
Gel ey gül-i ra' nâ

Ne eylersin idüp bir iki gün yâr cefâya
Şabr eyle de şoñra
Peymâne senüñ hâne senüñ yâr senüñdür
Ey dil tek ü tenhâ

Bir bûse-i cân-bağş virür nağd-i hayâtı
Ger kâil olursa
Senden yañadur sūzına bāzâr senüñdür
Ey ' aşık-ı şeydâ

185

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

Âh bir gün yâre tenhâ ' arz-ı maşşūd eylesem
Niyâz itdükçe niyâz-ı vaşlı memdūd eylesem

Baňa maşşūş olsa yüz sürmek hemân ol dergehe
Âsitânından bütün ağıyârı matrūd eylesem

Korķarım kim hân-mân-ı çerhi sūzân eylerüm
' Aşķ ile bir âh-ı âteşbâr-ı pür-dūd eylesem

Gör belâ-yı vaşla vehm-i ağıyâr-ı sedd olur
Yâri ser-mest-i şerâb-ı şevķ-efzūd eylesem

Hüsn ile ' aşrıñ eyâz-i dil-nevâzıdur o şuğ
N'ola ' aşķında emîn taķlîd-i maħmūd eylesem

DER FAŞL-I BŪSELİK

186

ŞAĞİL

Mef' ūlū/Mefā' ilū/Mefā' ilū/Fe' ūlūn

[42a] Bir gonçe-dehen tıfl ile ūlfet yeñilendi
Dāğ-ı kühen-i mihr ü muħabbet yeñilendi

Bağlanmış idi mahmil-i sevdā-yı seyāhat
Bend olalı ol zülfe iķāmet yeñilendi

187

ŞARĖI ‘ ACEM

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

Şeb ki cānānım gelipdür yādıma
Koy meni men yārim andım ağlarım
Kimseler  a  n itmesün feryādıma
Koy meni men yārim andım ağlarım

Ağlamak ārām-ı cānumdur benim
Hem-demüm āh u fiġānumdur benüm
Gülmemek rāz-ı nihānumdur benüm
(Eyzān)

Hem-demüm ġurbetde  aldı yārsız
 andelībüm ol yüzi gülzārsız
Yok tesellī ĥatıram dīdārsız
Koy meni men yārim andım ağlarım

188

ŞARĖI ‘ ACEM

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

Mihr-i ruĥsārıñla āteşler bıra dın cānuma
Dağlar ya dum ġamiñla sīne-i  üryānuma
 aşılı kār eyledi  aşkıñ dil-i sūzānuma
Vechi var yansam ya ılsam  aş  ile sultānuma

Düşdi ĥayretle dil-avāremüz şahrālara
Seyl-i eşki  ālemi ġar  eyledi deryālara
Vāde-i vaşlıñ yine şalma dasın ferdālara
(Eyzān)

Bāġ-ı  aşkında benüm bir  andelīb-i dil-fiġār
Gerçi verd-i rüyına meyl eyleyenler şad hezār
Neyleyim āh itmediñ bir kez nigāh-ı i  tibār
(Eyzān)

Hayli demler çıkup şalınmadıñ ey serv kıadd
 Sâkı-i zâre ider misün bu cevri tâ ebed
 ‘Arz-ı dîdâr ile şabra kıalmadı tākāt meded
 Vechi var yansam yakılsam ‘aşk ile sultānuma

189

ŞARKI ‘ ACEM

Fā‘ ilātün/Fā‘ ilātün/Fā‘ ilātün/Fā‘ ilün

[42b] Her mehün meyl eylemem hüsñ hevesin fermāsına
 Bir senün gibi mehe ‘aşık-pesendüm var iken
 Bâğ-ı dehrin kim bakar nağl-ı çemen-pîrāsına
 Kāmet-i cānān gibi serv-i bülendüm var iken

Terk idüp gitdün beni hicrān-ı cān-ı āşubla
 ‘Āşıka fırkat ‘aceb düşvār imiş maḥbūbla
 Nice i‘ lām ideyim ḥālīm saña mektūbla
 Kōr mı ğayret nāme-i tevsīte kendüm var iken

N’eylerim ben dehri māl-a-māl ḥūbān olsa da
 Zerreves Rāşid kapulmam mihr-i tībān olsa da
 Māh-rüyān ile ‘ālem Yūsufistān olsa da
 Ğayre kıl olmağ ne mümkindir efendüm var iken

190

ŞARKI

Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün¹⁴⁸

Felek yād itdi yārimden
 Ayırdı şanki cānumdan
 Ricām ancağ budur sizden
 Misāfirüm oluñ tağlar

Gideyorum ben çöllere
 Sevdigüm kıaldı ellere
 Sırışküm ağıdı yollara
 Gözüm yaşı silün tağlar

Gitdigüm çöller virānedür
 Yatağum seng-i ḥārādur
 Kıaldı yārim sır-ābdur
 Gideyorum biliñ tağlar

¹⁴⁸ Bazı dörtlüklerde vezin değışmektedir.

Bendim esb-i firākına
 Çapdum Kızılbaş haqqına
 Beni bu nāre yakana
 Helāl etmem bilūn tağlar

(Tağlar eşinden ayrılan tağlar)

191

BĀĶĪ

Fā' ilātūn/Fā' ilātūn/Fā' ilātūn/Fā' ilūn

Oldı bir tıflıñ kemend-i zülfine cānlar esir
 Ğamzesinden kan tamar ağzında ammā būy-ı şir

Hey nice¹⁴⁹ tıfl-ı belā-engiz olur kim nicesin
 Miħnet-i ' aşkı cevān itmezden¹⁵⁰ evvel itdi pır

Zülf-i müşg-efşānı vaşfın yazduğım tıydu¹⁵¹ devāt
 Hāmenūñ şaldı ayāğı altına miski ħarir

Ārızuñ mir'ātına āb-ı zülāl olmaz şebih
 Düstüm āyineye baķ görmek isterseñ nazir

Ĥusrevā Bāķi kuluñ nazm içre Selmān olmada
 Hep senūñ luṭfıñ mu' in olmışdur iħsānıñ zahir

DER FAŞL-I KÜRDİ HÜSEYNİ

192

BESTE NİZNĀM
 ĤAFİF

Mefā' ilūn/Fe' ilātūn/Mefā' ilūn/Fe' ilūn

[43a] Esir-i zülfiñe kaçdıñ cefā imiş bildük
 Ĥaķikat ey büt-i ra' nā ḥaṭa imiş bildük

İşāret-i müjeñ ey çeşm-i fitne gördük biz
 Raķibe va' de-i vaşlıñ edā imiş bildük

¹⁴⁹ Nice: Gice (Küçük:145)

¹⁵⁰ İtmezden: Olmazdan (Küçük:145)

¹⁵¹ Tıydu: Bildi(Küçük:145)

193

BESTE MUHAMMES

Mef' ulü/Mefā' ilü/Mefā' ilü/Fe' ulün

Ḳaddüñ görüp ādem nice dāmānıñna düşmez
Ey serv-i semen sāye-şifat yanıñna düşmez

Ey şāh-ı melāḥet yeter itdün yeter inşāf
‘Uşşāḳ-ı vefādāra cefā şānına düşmez

(Āh cānum yel lel le li nice dāmānıñna düşmez)

194

ZENCİR

Mefā' ilün/Fe' ilātün/Mefā' ilün/Fe' ilün

Ḥayāl-i rūyı yeter dil-rübā görünmese de
Sa' ādetine ne māni' hümā görünmese de

Ḳarār ider mi dil-i nā-şekīb-i 'uşşāḳān
O deñlü būsına yārin rızā görünmese de

195

BĀḲĪ

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

Pür-hevādur ney gibi 'aşkıñla tab' -ı pür-heves
Derd-i dilden bā-ḥaber 'ālemde yok bir hem-nefes

Çāk çāk itsün beni şemşir-i gamzeñ şāneves
Zülfine tek 'ākibet olsun müyesser dest-res

'Aşkıñuñ deryāsına nisbet vücūd-ı kā' ināt
Mevc-i baḥr-i bī-kerān üzre bir avuç ḥār u ḥas

'Āḳil oldur gelmeye dünyā metā' indan gurūr
Müddet-i devr-i felek bir demdür ādem bir nefes

Devr elinden Bāḳiyā gam çekme 'ālem böyledür
Gül naşib-i ḥār u ḥas bülbül giriftār-ı kafes

KÜRDÎ SEMÂÎ

Fâ' ilātün/Fâ' ilātün/Fâ' ilātün/Fâ' ilün

[43b] Bülbul-i dil ey gül-i ra' nâ senüñdür sen benüm
Berg-i gülde bûy-ı istignâ senüñdür sen benüm

Halka-i zülfin hevâsı beni Mecnûn eyledi
Göñlüm âşüfte kılan sevdâ senüñdür sen benüm

Râh-ı 'aşkıñda seniñçün var mı kıldum fedâ
Cümle mâlik olduğım eşyâ senüñdür sen benüm

Ġamz-ı ağıyar ilen ânı kılma lütfundan cüdâ
Dil-berâ bu şermî-i şeydâ senüñdür sen benüm

BÂKÎ

Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün/Müstef' ilün

Âb-ı hayât-ı la' lüñe ser-çeşme-i cân teşnedür
Şun cür' a-i cām-ı lebüñ kim âb-ı hayvân teşnedür

Cân la' lin eyler arzû yâr içmek ister kanımı
Yâ Rab ne vâdîdür bu kim cân teşne cânân teşnedür

Âb-ı zülâl-i vaşlıña muhtâc tenhâ dil degül
Hâk üzre kalmış huşk-leb deryâ-yı 'ummân teşnedür

Bezm-i ğamıñda cân u dil yandı yakıldı sâkıyâ
Depret elüñ sür ayağı meclisde yârân teşnedür

Cânâ zülâl-i vasluñı ağıyar umar 'uşşâk umar
Âb-ı sehâb-ı rahmete kâfir müselmân teşnedür

Giryân o Leylives n'ola şahrâya şalsa Bâkîyi
Mecnûnuñ âb-ı çeşmine hâk-i beyâbân teşnedür

DER FAŞL-I İŞFAHÂN

198

MUḤAMMES ʿITRÎ

Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilün

[44a] Zülfiñe dil vormeyen hâtır perîşân olmadı
Pâyiñe yüz sürmeyen hâk ile yeksân olmadı

Ṭoğmadı ḥurşîd-i ʿâlem-tâb devlet-i ʿâşıka
Dil-rübâ kim ʿâlem-i vuşlatda ʿüryân olmadı

199

ḤAFÎF

Mefʿ ülü / Mefâʿ ilü / Mefâʿ ilü / Feʿ ülün

Ben ʿâşıq-ı maḥzûn-ı perîşânı unutma
Ben ḥaste-i miḥnet-keş-i hicrânı unutma

Her dem dir idüñ ben senüñüm gayre ne minnet
Ol demleri yâd eyle o devrânı unutma

200

BESTE NAʿTÎ UŞÛLEŞ ÇENBER

Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilâtün / Fâʿ ilün

Bir şafâ-kesb eyle kim meyḥâneler reşk eylesün
Neşve-i ser şârîña peymâneler reşk eylesün

Maḥrem ol bir bezm-i ḥâş-ü ʿl-ḥâşa kim bî-iḥtiyâr
Âşinâ pür-dâğ olup bigâneler reşk eylesün

201

BESTE-İ HÂFİZ MUHAMMES

Mef'ülü/Fā'ilātü/Mefā'ilü/Fā'ilün

Bir dil mi var ki anda gamı miḥnet olmaya
Vuşlat mı vardur 'ākibeti firḳāt olmaya

Renc-i ḥumār-ı meykededür çekdigüm benüm
Sākī şaḳın ki bādede bir 'illet olmaya

202

BĀĶĪ

Mefā'ilün/Mefā'ilün/Mefā'ilün/Mefā'ilün

[44b] Eser āhım yili kūyında cism-i nā-tüvān dıtrēr
Çemen şaḥnında güyā bāddan berg-i ḥazān dıtrēr

Göñül bir nāzük-endāmuñ vişāli ḥ'ānın özler kim
Teni pālūde-i ter gibi degseñ bir zamān dıtrēr

Ḳamer cāmı bu eyvān üzre dā'im sınduğı bu kim
Şadā-yı tūp-ı āhımdan zemīn ü āsmān dıtrēr

Şu mähī gibi kim hāk üzre düşmiş şudan ayrılmış
Zülāl-i tiğ-i dil-berden cüdā cismünde cān dıtrēr

Mey-i düşineden Bākī yine maḥmūra beñzersin
Elünde tırmayup cām-ı şarāb-ı ergavān dıtrēr

DER FAŞL-I MĀHŪR

203

DEVİR-İ REVĀN

Fe'ilātün/Fe'ilātün/Fe'ilātün/Fe'ilün

[45a] Yāre te'sir ide mi nāle vü āhım bilmem
Baña gün göstere mi baḥt-ı siyāhım bilmem

Şeb-i târîk-i firâk içre koyup gitdi beni
Yine gün göstere mi baht-ı sipâhım bilmem

204

ḤAFİF

Mefâ' ilün/Fe' ilâtün/Mefâ' ilün/Fe' ilün

Qalur ḥumârı meyûñ keyf ü kârı böyle geçer
Ḥazānidur qalacaq nev-bahârı böyle geçer

Visâle irse ğam-ı hecr-i firqatinde ümîd
Saña göñül virenün rüzgârı böyle geçer

205

BESTE ÇENBER

Mefâ' ilün/Mefâ' ilün/Mefâ' ilün/Mefâ' ilün

O düzdi ğamze tutdı işte şad-çâk itdi dāmānum
Emān ey çeşm-i girye bâri sen koyvir giribānum

Ne ḥâlet var o şûḥıñ naḥl-i qadd-i cān fezāsından
Ki refâtârın görüp yoldan döner 'ömr-i şitābānum

206

BÂQÎ

Mefâ' ilün/Mefâ' ilün/Mefâ' ilün/Mefâ' ilün

Göñül dâğ-ı ğamıñla sînede bir şem' uyandurmuş
Çerâğ-ı 'aşka bir ğarrâ kızıl altûnı yandurmuş

Göñüller naqdin almış yâr girmiş ḥalka-i zikre
Bir iki derdmend âvâreyi varmış töländürmüş

Dimeñ Mecnûna gelmiş 'âķibet Leylādan istiğnā
Belā-yı 'aşk o ser-gerdānı cānından uşandurmuş

Bulup saķķā-yı hicrān teşne-dil şahrāda Mecnûnı
Ecel peymānesin şunmış ḥayāt ābına qandurmuş

Bu gün Bākīye ol āfet viṣālin va‘deler kılmıṣ
Yalanlar söylemiş miskīni gerçekden inandurmuş

207

NĀME

Müstef‘ilātün/Müstef‘ilātün

[45b] Yazdı bu ḥāme kaşları lāme
Bizden selāmı eylesün nāme

Cān ile kaşdım gözleri mestüm
Düşdi bu gönlüm bil saña dostum

Āşüfte gönlüm dem-beste gönlüm
‘Aşkıñla oldı dil-ḥaste gönlüm

Sevdigüm gayrı yok dostum ayrı
El ele gönlüm bulasın ḥayrı

(Unutma) Aḥmedī zārı terk itme bārı
Yār itme cānā ağıyār-ı ḥārı

Ol gül-‘izāre ruḥları nāre
Yā Rab ḥārı yār itme yāre

Şaçların sünbül ruḥların gül gül
Gül için dirler zār ider bülbül

Dehānıñ gonce miyānıñ ince
Ḥayālīñ yiter cāna egilince

Budur kelāmım kaşları lāmım
Şorarsa yārim sır ider nāmım

(Kendi) Aḥmed kuluñdır ḥāk yoluñdur
Şeydā kılan āh gonce gülündür

Gözlerim nūrı cānum sürürü
Sevdigüm sensin ḫalbim ḫuzūrı

Bil benüm kārım āh ile zārım
Hep senüñ çün ‘ālemde vārım

(Her dem)Aḥmed fiğānı eyler nihānı
İçme bu sırrı söyletme ānı

Sırrı beyāna gelmez zamāne
Cānum ne hācet nām u nişāne

Hayretde kalma āhımı alma
Göñlüm alıp da ferdāya şalma

(Göñülden) Aḥmedī kuldur aḡlatma güldür
Zerrece meyliñ var ise bildür

Egle bu bābın Ka‘be sevābın
Nāmıñ gündür şāfī-i cevābın

Serv-i bülendüm tūtī menendüm
Müştaşın oldum cānum efendüm

Mestāne gözler dürdāne sözler
Dā‘ım bu cānum vaşlıñı özler

Döndüm hilāle ir gör vişāle
Kalmadı şabra tākāt mecāle

‘İşret demidür vuşlat demidür
Sırrı-i zāre mürüvvet demidür

DER FAŞL-I ‘İRĀK

208

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

[46a] Ey perī-ruḡsār bilmem ülfetüñ kimlerledür
Hiç görünmezsın ‘aceb ünsiyyetün kimlerledür

Görmezüz gözden nihānsın ḡayli demlerdür seni
Ey Faşihī zār şimdi şoḡbetüñ kimlerledür

209

BESTE MONLA MUḤAMMES

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

İtdi ḡākister-i ḡam kül-ḡan-ı ḡayretde beni
Ey perī-ḡehre ‘aceb kim ḡodı ḡamāme seni

Tābiş-i çeşmiñe nazāra taḥammül mi ider
Çözme dursun girih-i kākül-i ‘anber-şikenî

(Yele lel le le le lel lel li)

210

MUḤAMMES

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

Mürğ-ı cānı ideyim āteş-i ğamda büryān
Bezm-i ‘aşkıñda anıñla mezelensün yārān

Harem-i meykede de Ka‘be-i maḫşüdü bulup
‘Azm iden ‘aşık-ı şürideye cānum ḫurbān

211

BĀḲĪ

Mef‘ülü/Fā‘ilātü/Mefā‘ilü/Fā‘ilün

Biñ mübtelāyı miḥnet ile bir dem öldürür
Dil-ber mülāyim olmayıcaḫ ādem öldürür

Genc-i vişāli ṭālibini ejdehā-şıfat
Ol ḫalka ḫalka zülf-i ḫam-ender-ḫam öldürür

Çeşmiñ şu resme ‘aşıkı ğamzeñle katl ider
Bir nā-tüvānı tığ ile şan Rüstem öldürür

Ṭursun yirinde ğamze-i ḫattāl-i ḫün-feşān
Başdan belālu ‘aşıkı ol perçem öldürür

Bāḳī peleng-i kūh-ı ğamıñ pençesindedür
Luṭfıñ meded yetişmez ise bir dem öldürür

212

GAZEL¹⁵²

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Fe‘ülün

[46b]Eger cān görmek isterseñ bedensiz
Gör ol rūḫ-ı revānı pîrehensiz

¹⁵² Gazel’in mahlas beyitinde şiirin Neylî’ye ait olduğu tespit edilmiştir.

Çemende nā-sezālarla o şūhūñ
 Hārām olsun hūrām-ı nāzı bensiz

Eger her zerre bir mihr olsa dünyā
 Gözüm nūrı görünmez baña sensiz

Alur mı habbe-i nā-çize ‘āşık
 Cihānı kendiñe ol sīm-tensiz

Göñül ağıyar içün incinme yāre
 Gül olmaz bāğ-ı ‘ālemde dikensiz

Nedür cürmüm dimiş hunāne Neylī
 Alın siz göñlümü hem virmeyin siz

213

BĀĶĪ

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Fe‘ülün

Ruḥūñ berg-i gül-i sīr-āba beñzer
 Leb-i la‘lūñ şarāb-ı nāba beñzer

Fürūğ-ı dāğ-ı ‘aşkıñ sinem üzre
 Şu ‘ā‘-i mihr-i ‘ālem-tāba beñzer

İşigūñ Mescid-i Aqsāya mānend
 Yüzüñ kıble kaşıñ mihrāba beñzer

Ser-i zūlf-i siyehkārūñ şeb-i tār
 ‘İzārıñ pertevi meh-tāba beñzer

Cihān efsānedür aldanma Bāķī
 Gam u şādī ḥayāl-i ḥāba beñzer

214

BĀĶĪ

Fe‘ilātün/Mefā‘ilün/Fe‘ilün

Çarḥ-ı gaddārda vefā n’eyler
 Kāse-i ser-nigūnda mā n’eyler

Cevr-i ağıyārdur belāyı iden
Yohsa yār itdügi cefā n'eyler

Gelemez bezm-i 'ayşa vā' iz ü şeyh
Bunda nā-sāz u nā-sezā n'eyler

Bī-riyādur bisāt-ı 'ayş u şafā
Şahn-ı cennetde būriyā n'eyler

Seni hüşyār yazdılar beni mest
Kalem-i şun' da ḥaṭā n'eyler

Düşdi Bākī belālara dimedün
'Aceb ol derde mübtelā n'eyler

215

VECDİ

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün

[47a] O kūh-ı derde-kim aña dil-i nā-şād ayak başmuş
Ne zaḥm-ı tīşe görmüşdür ne ḥod Ferhād ayak başmuş

Degüldür dāğ-ı nev-sīnemde naḳş-ı pāy-ı ḥünīdir
Gelüp katl-i dile ol ğamze-i cellād ayak başmuş

Gönül olmuş ḥarīdār-ı ḥırām-ı serv-ḳadd-i yār
Beni ḥāk itmege hep bende vü āzād ayak başmuş¹⁵³

Derūn-ı dilde gördüm neş'e-i cām-ı neşāt ey ğam
Yetiş kim mülk-i ḥāş'ül-ḥāş' aşḳa yād ayak başmuş

Degül kākül idüp ḳaşd-ı şikār-ı āhüvān-ı dil
Ḥarīm-i Ka' be-i ḥüsne iki şayyād ayak başmuş

Temāşā-yı ḥırām-ı ḳadd-i yāre intizār eyle
Çemende ḥaşr olunca durmaya şimşād ayak başmuş

Tekāpū-yı zemīn-i nev saña maḥşüşdur Vecdī
Bu vādiyi ne bulmuş var ne bir üstād ayak başmuş

¹⁵³ Bu beyit Vecdī Divanında bulunmamaktadır.

216

VECDİ

Mef'ülü/Mefā'ilü/Mefā'ilü/Fe'ülün

Çözme girih-i kākülün¹⁵⁴ aqdāma düşürme
Hüş-melegi lerzîş-i endāma düşürme

Bir lahza meded ref' -i niķāb itme ruķından
Zühdi heves-i tāt-at-i eşnāme düşürme

Sükkāndur dergehiñe itme lebün 'arz
Ehl-i ĥaremi ārzū-yı cāme düşürme

'Ām itme temāşā-yı zenaĥdānıñı ĥalkā
Biñ Yūsufi bir¹⁵⁵ dem çeh-i ālāma düşürme

Vecdī dil-i nā-kāmı şaķın tāt-ı nigeĥden
Süzān-ı şereri gülşen-i İslāma düşürme

DER FAŞL-I BABA ṬĀHİR

217

UŞÜLEŞ FÜRÜ'

Fe'ilātün/Fe'ilātün/Fe'ilātün/Fe'ilün

[47b] Bāġbān sünbül oķur biz daķı ġiysū diyelüm
Nāfe āhūya gerekse bize de bū diyelüm

Çünkü hercāyilik itdi bize de meh-rūlar
Geliñiz biz de vefāsızlara yā hū diyelüm

218

BESTE VERDİ AĞMED ÇELEBİ DİYĀRBEKRİ

Mefā'ilün/Mefā'ilün/Mefā'ilün/Mefā'ilün

Nesīm-i bū'l heves ġiysū-yı cānānumdan el çeksün
Çeker bir ġün nedāmet āh u fiġānumdan el çeksün

¹⁵⁴ Kākülün: Zülfini (Sarı:52)

¹⁵⁵ Bir: Her (Sarı:52)

İşitdüm dir imiş bād-ı şabāya söyle Vāliyā
Perişān eylerim zülf-i perişānumdan el çeksün

(Cinānum cānum ‘ ömrüm sūy-ı cānānumdan el çeksün)

219

ÇENBER ‘ İTRİ

Fā‘ ilātün/Fā‘ ilātün/Fā‘ ilātün/Fā‘ ilün

Ġam degül kan ağlasam ol serv-i gül-ruhsārsız
‘ Āşıkım bulmaz tesellî hâtırım dildārsız

Böyle kılmış hikmet ey bülbül ezelden iktizā
Kim ne yār ağyārsız ola ne gonce-hārsız

220

BESTE-İ NAZİM UŞŪLEŞ MUHAMMES

Müstef‘ ilün/Müstef‘ ilün/Müstef‘ ilün/Müstef‘ ilün

Sen bu cemāl-ı hüsn ile mihr-i felek misün nesün
Nev‘ -i beşerde yok eşiñ yoħsa melek misün nesün

Şūr bırağdı‘ āleme şīr-i‘ Ālī-i dil-keşiñ
Söyle Nazīmde ‘ izzetiñ kân-ı nemek misün nesün

221

BESTE HASAN AĞA UŞŪLEŞ ŞŪFİYĀNE

Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün

[48a] Beni hicrānıñla şāyān
Yeter itdüñ yeter itdüñ
Ġam-ı zülfiñle perişān
Yeter itdüñ yeter itdüñ

Olalı ‘ aşkıñla şeydā
Baña raħm itmedi dünyā
Ġarażıñ cevır ise cānā
Yeter itdüñ yeter itdüñ

İdüp āhı seher-ekşer
 Şeb [u] rûz eylediñ kamer
 Beni [...] ¹⁵⁶ mükedder
 Yeter itdün yeter itdün

222

ŞARKI BURŪSEVİ İSMÂİL AĖĀ

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

Tarāvet-yāb olup eṭrāf gülşen-i nev-bahār olsa
 Şalındırsam murādımca o servi rüzgār olsa

İderdüm halka halka dūd-ı āhım dām-ı şahrāya
 O hercāyi güzel āhū şıfat bir dem şikār olsa

Yine bir gül-‘ izārıñ firķatinden nāle-sāzım ben
 Ne mümkün pey-rev olmaķ nāleme yüz biñ hişār olsa

Cihānıñ revnaķı dil-berledür gülzār-ı ‘ālemde
 Saña bir gonce-leb dil-ber kenār-ı cūy-bāz olsa

223

BĀĖİ

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

Künc-i ebrūsın hayāl it gūşe-i gülzārı gör
 Halka-i zūlfın kıyās it ṭabla-i ‘aṭṭārı gör

Turralar egnindeki müşgīn zirihler seyrin it
 Ėamzeler ṭaķınuđı şemşīr-i āteşbārı ¹⁵⁷ gör

Bakma çarḥ-ı ser-keşüñ ol miğfer-i pūlādına
 Dilden āhum çekdüği şemşīr-i cevherdārı ¹⁵⁸ gör

Seyr-i bāğ-ı bezme gel cām-ı mey-i gül-gūna baķ
 Gülşen-i cennetde açılmış gül-i bī-hārı gör

Cām içüp hemvāre bī-hūş olduđım ma‘zūr tut
 Çarḥ peydā itdüği evzā‘-ı nā-hemvārı gör

¹⁵⁶ Noktalı kısımdaki kelime okunamamıştır.

¹⁵⁷ Şemşīr-i āteşbārı: Şemşīr-i cevherdārı (Küçük:71)

¹⁵⁸ Şemşīr-i cevher-dārı: Şemşīr-i āteşbārı (Küçük:71)

Görme ey zāhid günāhım çokluğın şol ‘ālemi
Mağfıret deryāsına garķ eyleyen Gaffārı gör

Gıceler ‘ayş u şafā-yı çeng ü nāy olmaz ‘aceb
Şubḥ-dem Bākī derūn-ı dilden istigfārı gör

EZ MU‘AMMİYĀT-I NĀBĪ EFENDİ

224

ḤAMZA

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

[48b] Destine bir nüṣḥa-i mişbāḥ alınca ol melek
Üç nuķaṭ dībāceden bir āḥerenden kıldı hek

225

DÜRRİ

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

Mürşidiñ ḳalbin idelden cezb o māh-ı ḥalveti
Oldı şem‘ -i ḥān-kāh gibi firūzān şūreti

226

MUŞṬAFA

Mef‘ūlü/Fā‘ilātü/Mefā‘ilü/Fā‘ilün

Deryā-yı dilde görmek ile mevc-i ıztırāb
Ḥayretle çıķdı ḥāṭır-ı temmūzdan ser-āb

227

ḤÜSEYİN

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

Bilmezem ḥālī n’olurdu gūş ideydi Mesnevī
Çün semā‘ -ı neyle olmuş ebr-i giryān Mevlevī

228

MURTAZA

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Fe' ulün

Şerāb-ı nāba virmişken dü şad zer
Alup zaifle za' f-1 za' fin ister

229

RECEB

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün

Hāl-i la' l-i lebini ağzına almış gibi gül
Bāğda oldu anınçün gül-i ter pā-gil

230

ŞALİH

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

Halkı memnūn-ı 'atāyā eylemek mümkün degül
Vüs'at ile dest-i cūd olsa eger şahrā gibi

231

KĀSİM

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün

Hafiniñ nām-ı maḥbūbın eğer fehmi itmek istersen
Mey-i sāfiye-ḳalb ile ḳalem çek ḥarf-i Yāsine

232

'ALĪ

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün

Eğer derviş eğer dil-riş eğer şāh-ı cihān olsun
Saña 'aşık geçinen ilk benümle imtiḥān olsun

233

VECDİ

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

[49a] Cilvegāh istemezüz gūşe-i ğamdan ğayrı
Hem-zebān eylemezüz¹⁵⁹ sāġar-ı Cemden ğayrı

Gelmemiş derd mi var bādiye-i ‘aşkıñda
Ser¹⁶⁰-i bî-devletime zıll-i keremden ğayrı

Bu ‘acebdür dil-i pür-sūzı iderken mecrūh
Kimse dermān idemez yine o femden ğayrı

Eylese çeşm-i¹⁶¹ nazar-ı āyine-i ħalbe nazar¹⁶²
Hiç şüret göremez şekl-i elemnden ğayrı

Söyleş ey Vecdî eħādiş-i ğamıñ ħāme ile
Hem-zebān yok saña dünyāda ħalemnden ğayrı

234

VECDİ

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

Dest urdı şabā tırta-i tarrār daġıldı
Fāş oldu ruġı ‘āleme envār¹⁶³ daġıldı¹⁶⁴

Açılmadı pejmürde gül-i bāġ-ı ümidüm
Eyyām-ı ħazān irdi vü gülzār¹⁶⁵ daġıldı

Ķaldım şeb-i firġatde ġam alüde vü bî-kes
Cem‘ iyyet-i yārān-ı vefādār daġıldı

Dil naġd-i recā ile olup kām-ı ħarīdār
Dellāl-ı felek¹⁶⁶ virmedi bāzār daġıldı

Olsa n’ola bülbül-i dil-i Vecdî ile hem-dem
Tab‘um gibi berk-i gül-i gülzār daġıldı

¹⁵⁹ Eylemezüz: İstemezüz (Sarı:62)

¹⁶⁰ Ser: sır (Sarı:62)

¹⁶¹ Çeşm: Çeşmüm (Sarı:62)

¹⁶² Eylese çeşmüm nazar-ı āyine-i ħalbe nazar: Eylese çeşm-i ħayāl āyine-i ħalbe nazar (Sarı:62)

¹⁶³ Envār: Esrār (Sarı:61)

¹⁶⁴ Divanda “daġıldı” sözcüğü “daġladı” şeklinde okunduğu için vezin yanlış bulunmuştur. Okumamızda vezin problemi ile karşılaşılmamıştır.

¹⁶⁵ Gülzār: İzhār (Sarı:61)

¹⁶⁶ Felek: Fülk (Sarı:61)

DER FAŞL-I NİŞĀBUR

235

DEVİR-İ KEBİR

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

[49b] Şāha söyleñ 'adl idüp bir bende āzād eylesün
Sāye-i mülk-i hümāyūnunda bir ād eylesün

'Āşıkı kūyın̄da ağlatma didüm ol ğonce dir
Bülbül midür gülistānumda ķo feryād eylesün

236

HAFİF

Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilātün/Fe' ilün

Ağlasam ben yaraşur kim baña bülbül didiler
Sen gül ey ğonce-ra' nā saña gül didiler

Çemen-arā-yı cihān olmağičün zülfünden
Bir numūne ķodılar adına sünbül didiler

237

ÇİFTE SEMĀİ

Mef' ülü/Mefā' ilü/Mefā' ilü/Fe' ülün

Teşrifiñ ile hānemi reşk-i İrem eyle
Ağlatma meni iki gözüm gel kerem eyle

Va' d eyledi öpdürmege pāyiñ gelicek 'id
Yā Rab sen o meh-pāreyi şābit-ķadem eyle

(Āh cānum āh hānum āh' ömrüm amān amān amān)

238

BĀĶĪ

Fa‘ūlün/Fa‘ūlün/Fa‘ūlün/Fa‘ūl

Ne dem kim ğamıñ cāna hem-rāz olur
Yaşım āh u nālemle dem-sāz olur

Ser-i nīzeñe irgüren başını
Cihān halkı içre ser-firāz olur

‘Ayān itdi bir bir nihān rāzımı
Dilā eşk-i çeşmüm ne ğammāz olur

Nihāl-i cefā şāhıdur kıdd-i yār
Anuñ mīvesi şīve vü nāz olur

Çoğ olmaz bu tarzā ğazel Bākıyā
Güzel söz güherdür güher āz olur

239

BĀĶĪ

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

[50a] Benem şol la‘l-i mey-gūnuñ ğamından eşki āl olmış
Harābāt ehline göñli şikeste bir sifāl olmış

Temāşā kıлмаğa gūlzār-ı hūsn-i yāri bī-minnet
Sevād-ı dīde-i Mecnūn ruḥ-ı Leylāda ḥāl olmış

Te‘āla ’llāh ne ebrūlardur ol hūsn āfitābında
Ġamından kıāmeti māh-ı şeb-efrūzuñ hilāl olmış

Yine ol gonca-leb bülbüllerüñ kınına girmişdür
Güzellik var bu gün gāyet¹⁶⁷ kızarmış al al olmış

Temennā kılsa Bākī sen şehūñ vaşlın n’ola ḥaḳdan
Ne deñlüyse umar cāndır tūtalum kim muḥāl olmış

¹⁶⁷ Gāyet: Ruḥlar (Küçük:215)

240

NĀİLĪ

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

1

[50b] Tal‘atın meş‘ale-efrüz-ı harīm-i ‘işmet
 Nigehiñ bezm-i tegāfülde nedīm-i ‘işmet
 Hüsniñ arāste-i halk-ı kerīm-i ‘işmet
 Kāmetiñ naḥl-i berūmend-i na‘īm-i ‘işmet
 Sen neden böyle perīşān-reviş-i nāz olmak
 ‘Aşka bīgāne vü bīgāneye dem-sāz olmak

2

Yār için şöḥbet-i aḡyāra tenezzül güçdür
 ‘Āşıka belki bu ma‘nāyı te‘emmül güçdür
 Haste-i ‘aşk olana renc-i tegāfül güçdür
 İhtiyārī bu kadar cevre taḥammül güçdür
 ‘Āşıka¹⁶⁸ tīg be-dest-i ser-i rāhıdur ‘aşk
 Belki bī-çāreye bir mekr-i ilāhidür ‘aşk

3

Nā‘ilī cān u gönülden saña ‘āşık mı degül
 Da‘vī-i ‘aşk u ḥulūs eylese şādık mı degül
 Maḡhar-ı luṭf-ı itāb olmağa lāyık mı degül
 Devlet o¹⁶⁹ bī-dile kūyında gedālık mı degül
 Neyledi saña dil-i derd-penāhı bilsek¹⁷⁰
 ‘Aşqdan özge nedür cürm ü günāhı bilsek¹⁷¹

241

BĀḲĪ

Mef‘ülü/Fā‘ilātü/Mefā‘ilü/Fā‘ilün

Zülf-i nigāre şāneveş olursa dest-res
 Mıkrāz gibi rişte-i peyvend-i ḡayrı kes

Kim gūş ururdu kavline meclisde def gibi
 Nāy olmasaydı nāle-i ‘uşşāka hem-nefes

¹⁶⁸ ‘Āşıka: ‘Āşıkın (İpekten: Müseddes Der-Niyāz 4)

¹⁶⁹ O: Ol (İpekten: Müseddes Der-Niyāz 4)

¹⁷⁰ Bilsek: Görsek (İpekten: Müseddes Der-Niyāz 4)

¹⁷¹ Bilsek: Görsek (İpekten: Müseddes Der-Niyāz 4)

Güftäre kâdir olsa eger çalmasa dili
Tahrîr iderdi derd-i derûnım saña ceres

Bâzâr-ı dehr içinde gözüme toķınmadı
Hâl-i ‘izâr-ı yâr gibi ‘anberîn meges

Bâķî hevâ-yı ‘aşķ ne müşkil belâ imiş
Benden naşîhat ister iseñ eyleme heves

242

BÂĶÎ

Mefâ‘ilün/Fe‘ilâtün/Mefâ‘ilün/Fe‘ilün

[51a] ‘Avâm okur seni teşhîr için hemîşe havâş
Bu muhlişüñ işi dâ’im maḥabbet ü ihlâş

Olurdu pûte-i ‘aşķıñda yanmağa râzî
Bulaydı şaşt-ı ğamıñdan dil-i fikende ḡalâş

Alındı ‘aşķıña dil kaldı fikr-i bî-hâşıl
Sipâhi gibi ki tîmârını iderler ḡâş

O dürri vaşf iderin karşı baḡr-i nazmımda
Sözüm güherlerine ser-fürû ider ğavvâş

Elünde ḡâtem-i faẓl u belâġat ey Bâķî
‘Adû-yı kec-naẓar inkâr iderse gözine baş

DER FAŞL-I ‘ARAZBÂR

243

UŞÛLEŞ FRENKÇİN

Mefâ‘ilün/Fe‘ilâtün/Mefâ‘ilün/Fe‘ilün

[51b] Nişâr-ı nakd-i niyâz itmege şitâbım var
Benüm ol âfet ile başka bir ḡisâbım var

Piyâle tutmağa yok elde Nâ’ilî kudret
Elümde ra‘şe derûnumda ızırâbım var

244

SEMÂİ

Mefâ' ilün/Fe' ilâtün/Mefâ' ilün/Fe' ilün

O sîm gerden içün maşrık-ı celî dirler
O şâf sîneye mir 'at-ı mütecellî dirler

Miyân-ı nâzıñ mûya beñzedirsem eger
Gürüh-ı ehl-i sühan öyledür belî dirler

245

ŞARKI HÂFİZ ÜSKÜDÂRÎ

Mefâ' ilün/ Mefâ' ilün/Mefâ' ilün/Mefâ' ilün

Göreliden bâğ-ı hüsnüñ ' andelîbini zâr nâlânım
Düşelden dâm-ı giysûña ' aceb hâtır-perişânım
Ser-i zülfüñ gibi gâh ile al hâtırım cem ' it
Beni her dem perişân itme ey yâr-ı perişânım

Teraqqî itmek isterseñ tenezzül eyle ednâya
Bu deñlü ser-keş olma ' âşıka serv-i hırāmânım
Nigâh-ı luṭfîñ olmazsa teğâfüller cefâlar kıl
Hemân ' uşşâkı dūr itme kapıñdan şâh-ı hübânım

Revâ mı künc-i nâr-ı ğamda hem-dem zâr ola zârı
Benüm şem' -i şebistânım benüm mihr-i dıraḥşânım

246

MÂYE
VELEHÜ UŞÛLEŞ ŞAKÎL

Fâ' ilâtün/Fâ' ilâtün/Fâ' ilâtün/Fâ' ilün

[51b] Bir gelür hep ḥande-i gül nâle-i bülbül baña
Âşiyân-ı bülbül-i şūrîdedür her gül baña

Ben senüñ pervānenüm ey şem' -i bezm-ārâ-yı nâz
Kehl idüp ḥākister ol gâh ağla gâhî gül baña

DER FAŞL-I EVC

247

BESTE ʦOSUN-ZĀDE UŞŪLEŞ MUḤAMMES

Mef' ūlū/Mefā' ilū/Mefā' ilū/Fe' ūlūn

[52a] Bir lahza nihān olsa o meh-rū nazarımdan
 Bīdār olurum ḥāşılı nūr-ı başarımdan
 Meyl itme şaķın cāhil nādāna efendüm
 Bezm ehli saña 'ayb ider āḫır şererimden
 Bezm ehline sākī bugün āmāde mi geldün

248

SEMĀĪ

Mefā' ilūn/Fe' ūlūn/Mefā' ilūn/ Fe' ūlūn

Nedür ol nīm-tebessüm utanup gelmemeler
 Nedür ol sīne-i sīm üzre yatan gül memeler

Ḳatı körpedür ol yavrū daḫı bilmez ey dil
 Yüzine kına yakup ol ḳuzunun gül memeler

(Vey lū vey lū vāvey lū daḫı bilmez ey dil)¹⁷²

249

BĀḲĪ

Mefā' ilūn/Mefā' ilūn/Fe' ūlūn

Ruḫıñ gül-berg-i bustān-ı İremdür
 Dehānıñ gonca-i bāğ-ı 'ademdür

Ayāğ elde ṭolu ḥūn-ı kebūter
 Bi-ḥamdi 'llāh yine dem der-ḳademdür

O la' l-i nāb içün ḥūn-āb aķıtma
 Mey-i gül-gūnı hoş gördüm bu demdür

¹⁷² Bu dize kalıba uymamaktadır.

Semendiñ na‘ li mir ‘āt-ı Sikender
Seg-i kūyın sıfālī Cām-ı Cemdür

Meh-i hüsniñ olupdur şöhre-i şehir
Bütün ‘ âlemde qaddün hod ‘ âlemdür

Meger hürrem tutan gülzâr-ı hüsniñ
Nesim-i lutf-ı sultân-ı keremdür

O hurşid-i sipihr-i saltanat kim
Öñinde kâmet-i eflâk hamdur

Dem-i tahrîr-i elţâfinda ‘ âlem
Tufeyl-i hâme-i müşgîn-raqamdur

Beyâz-ı şubh-dem bir levh-i simin
Şu‘ â‘ -i âfitâb altun qalemdür

Ko şi‘ ri Bâkıyâ dâ‘ im niyâz it
Du‘ â-yı devlet-i sultân ehemdür

250

NAZİM

Fâ‘ ilâtün/Fâ‘ ilâtün/Fâ‘ ilâtün/Fâ‘ ilün

[52b] Yağdı cānı bezm-i ‘ aşkıñ âteşin peymānesi
Sine-süz-ender o bezmiñ ser-be-ser mestānesi

‘ Aşıkın yād eylemez derd-i dilin etmez su‘ āl
Şehr-i hüsniñ hep cefâ-âyin imiş cānānesi

‘ Aşk odur kim şem‘ -i hüsni dil-beri biñ canla
Görmeden maḥv-ı vücūd itmek gerek pervānesi

‘ Aşıkın olsa murādınca ne deñlü dil-rübā
Ol kadar efzün olur derd-i dil dīvānesi

Āteş-endâz-ı dil ü cāndur Nazīmā el-ḥazer
Bezm-i ‘ aşkıñ her tolu peymāne-i kâşānesi

251

NAZİM

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

Bāde kim revnaḡ-fezā-yı şışedür her ḡatresi
Cevher-i āyīne-i endişedür her ḡatresi

Gör dem-a-dem eşkimi müjgān-ı ḡün-alūd ile
Āb-ı kerem naḡl-ı āteş-i rışedür her ḡatresi

Kūh-ı 'aşkıñda o Ferhādum ki ḡün-ı eşkimūñ
Āteşin cevher-nümā-yı nışedür her ḡatresi

Neşve-i cām-ı muḡabbet mihri eyler ser-girān
Hüş-ber ü şir-i gerdün bişedür her ḡatresi

Derd-nüş-ı feyziyüz bir meclisiñ kim ey Nazīm
Şem' -i bezm-efrüz-ı ḡikmet-pışedür her ḡatresi

252

BEYT

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Fe' ülün

Göñül verdin bu fāni mülke Bāḡī
' Aceb ḡafletde ḡaldıñ hey meded hey

DER FAŞL-I ' ACEM AŞİRĀN

253

NAZİM

Fā' ilātün /Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

[53a] Bāde kim germi fezā-yı sinedür her cür' ası
Āteş-i ḡırmen güdāz-ı kinedür her cür' ası

Hep aniñla gördi ruḡsār-ı şafāyı ehl-i dil
Nūr-baḡş-ı dīde-i āyinedür her cür' ası

Ser-girān-ı cāmıyuz bir bādenüñ kim dem-be-dem
' Āfiyet-süz-ı ḡam-ı dirinedür her cür' ası

Şun o şahbādan ki sermestān-ı ‘aşka sākiyā
Gevher-i şevkiyle bir gencinedür her cür‘ası

Bir şerāb-ı hoş-güvārîñ mestiyüz kim ey Nazīm
Şem‘-i bezm-i leyle-i azinedür her cür‘ası

254

NAZİM

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

Bir rāyiha duydum ham-ı zülf-i siyehinde
Sünbülleriñi şaklama zîr-i külehiñde

Cām-ı lebiñi dem-be-dem ağıyāre şunarsın
Biz bir toluya degme müyüz bezm-gehiñde

Bakdıkça gelür biñ dil-i şürideye hayret
Bu cezbe-i cān-süzındır her nigehiñde

Bir dem gele kim girmek içün çeşm-i ‘adūya
Pinhān oluruz zerre şıfat hāk-i rehinde

Ayrılma reh-i‘ aşqdan elbette Nazīmā
Zinhār ki taqşır bulurlar günehiñde

255

BEYT

Fe‘ilātün/ Fe‘ilātün/ Fe‘ilātün/Fe‘ilün

Zerger-i kāmilidür san‘at-ı şi‘rūñ Bākī
Nic’olur gel berü seyr eyle kalemkārlığı

256

NAZİM

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

[53b] Çekme cām-ı minneti şahbā-yı ümmid olsa da
Meclisinden vahşet it sākisi Cemşid olsa da

Sofrasında bir dilim nān tut ki māk-ı nev imiş
Çerhden itme ricāyı kūrş-ı hūrşid olsa da

Diñlenür mi nağme-i cān-bağş-ı çeng-i imtinān
Muṭrib-ı kânûn-nevâz bezm-i nâhid olsa da

Dil helāk ol çekme ḥod-bîniñ zülāl-ı minnetin
Kaṭresi sermāye-i şad ‘ömr-i cāvid olsa da

Himmet-i ‘aşık odur ḥaḳḳa ki mānend-i Nazīm
Dest-būs-ı dil-rübāsından geçe ‘ıyd olsa da

257

NAZİM

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

Yār dökmiş zülfini ol ḳadd-i bālā üstine
Gūyiyā ṭāvūs-ı cennet ḳondı Ṭübā üstine

Tāb-ı mey ḥuy-gerde-i nāz eylemiş ruḥsāresin
Jāle-i terdür dökilmiş verd-i ra‘nā üstine

‘Anberīn giysū siyeh pūş eylemiş ol ārızı
Ka‘beniñ örtüldi müşgin kisve gūya üstine

Bir çemenzāre döşenmiş sünbül-i sīr-ābdur
Kāküli düşdükçe ol ḥaṭṭ-ı muṭarrā üstine

Cām-ı şahbāda kıyās itme görüp şekl-i ḥabāb
Zevraḳ-ı Cem bādbānın açdı deryā üstine

Var ise nev-rūzıdur gülşende sulṭān-ı gülüñ
Giydi rengin cāmesin her naḥl-ı zībā üstine

Vechi vardur nazmını kil-k-i ‘Uṭārid ey Nazīm
Yazsa levḥ-i āfitāb-ı ‘ālem-ārā üstine

DER FAŞL-I HİŞÂR

258

NAZİM

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

[54a] Merḥabā ey ‘aşḳ-ı pāyiñ cebhe-i idrāke baş
Şāh-ı ‘aḳlı bend idüp iḳlīm-i şabrı ḥāke baş

Ey hayāl-i yār-i müştāk cemāl-i pākinem
Bir kadem geldikçe lutf it dīde-i nemnāke baş

Çok zamāndur zaḥmdār-ı tīg-i ‘aşkındur senüñ
Merhem-i vaşlıñ ṭabībüm sīne-i şad çāke baş

Şafha-i hüsnüñde ḥaṭṭ-ı mektūbı taḥrīr eylemiş
Ḥāl-i sebziñ mihr-i behcetdür o levḥ-i pāke baş

‘Azm-ı maḳşūd eyledikçe himmet oldur kim Naẓīm
Pāyiñi evvel kademde çaḳ ser-eflāke baş

259

NAẒĪM

Mef‘ülü/Mefā‘ilü/Mefā‘ilü/Fe‘ülün

Giryānım o ḥāletle ki dīdem bile bilmez
Dīdemden aḳan eşk ü bādem bile bilmez

Çeşmimde ḥayālīñ dil-i şeydāda cemālīñ
Keyfiyet-i aḥvālīmi hem-dem bile bilmez

Ġam-ḥāneme geldi deyü dildārını pūr-şevḳ
Ağyārını ammā dil-i ḥoş-dem bile bilmez

Ki dilde nihān olmada ki dīdede peydā
Kārın o perī ṭal‘atıñ ādem bile bilmez

Bir devrine geldik bu cihānıñ ki Naẓīm
Dīvāne göñül şoḥbet-i yek-dem bile bilmez

260

BĀḲĪ

Müfte‘ilün/Mefā‘ilün/Müfte‘ilün/Mefā‘ilün

Müşkil imiş ki dil-rübā tıfl ola dil-sitān ola
‘Āşıḳ-ı zār u mübtelā pīr ola nā-tüvān ola

Yaşıma baḳmaz ol perī bilmedi ḳadr-i gevheri
Ṭālib ola bu demleri bulmaya bir zamān ola

Güş tutup münāfıḳa cevri ko yār-ı şādıḳa
Dil-ber odur ki āşıḳa müşfik ü mihrbān ola

Hayl-i şirār-ı nār-ı dil cünd-i nücūma muttaşıl
Böyle kalursa şöyle bil gökde nice kırān ola

Bākīye sākīyā ferāh vir ki fenā bula terah
Şol meyi şun ki bir kadeh pīr içe nev-cevān ola

261

NAZĪM

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün

[54b] Ne bezmiñ cāmısun mest-i müdām-ı 'ışretün kimdür
Ne cāmın keyfisün ālūde-i keyfiyyetiñ kimdür

Kimiñ bağrın yine hūn eyledüñ sevdā-yı mihrünle
Mişāl-i lāle bilsem dāğ dāğ-ı hasretiñ kimdür

Kimiñ āyinesine cilvegerdür 'aqs-i ruhsārıñ
Kimiñle rū-be-rūsın çeşm-i devr-i hayretiñ kimdür

Kimiñ nazẓāregāh itdūñ dil-i şūrīdesin şāhım
Gedālarda henüz āyīnedār-ı tāl' atıñ kimdür

Şakınsun her biri bir dāğ olur hengām-ı hecriñde
Tekellūf ber-ṭaraf gül-çin-i bāğ-ı vuşlatıñ kimdür

Şikār-ı şāh-bāz-ı 'aşk olup ey şehsüvār-ı nāz
Nazīm-i zārveş-i fitrāk-ı bend-i firqatiñ kimdür

Kimiñ gönlündedür sevdā-yı zülfüñ ey büt-i nev-res
'Aceb zünnār-benddür hūsn ü behcetiñ kimdür

262

NAZĪM

Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün/Mefā' ilün

Ġamundan gördüm kim hālet baña cānāneden gelmez
Ki neşve telhī-i meyden gelür meyḥāneden gelmez

Dile sākī hırāmıñdan gelür ārām-ı bezm-i mey
Ne deñlü kerem olursa cünbüş-i peymāneden gelmez

Göreliden kıatre-i eşküm hayālîñ gitdi çeşmümden
Remîde bir hümâdur havf dām-ı dāneden gelmez

Sipih-rüñ mihr ü mähından ne mümkin pertev-i rāhat
Nigāh-ı aşinā-yı dīde-i bīgāneden gelmez

Yanar dil şem-i hüsne nāle itmez ‘andelib-āsā
Belî keşf-i rumûz-ı mihr-i mey pervāneden gelmez

Ġarib itdi beni hayli zamāndur yād illerde
Peyām-ı şihhat eğlendi dil-i dīvāneden gelmez

Gedā-yı pād-şāh eyler Naẓīmā cür‘ a-i cāmı
Kālur lâ-büd varanlar meclis-i mestāneden gelmez

263

TĀRİH-İ KAŞR

Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilātün/Fe‘ilün

Bārekallāh zihî tarh-ı güzîn kim olmuş
Ġayret-i künküre-i kaşr-ı sipih-r-i zerkār

O kıadar eylemiş üstād-ı mu‘ allādur kim
Tāk-ı gerdūnda degül şemse-i şems-i nevvār

Tarz-ı maţbū‘ ına taḥsîn ile nezzāre-künān
Seyr iderken [...] ¹⁷³ düşdi serinden destār

DER FAŞL-I BESTE NİĠĀR

264

NAẒĪM

Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün/Mefā‘ilün

[55a] Hıram eyler o şüh-ı ‘işve-bāz āheste āheste
Gelür ḡançer-bedest ol mest-i nāz āheste āheste

Temennā eyle vaşlın cev-r-i dildāre taḡammül kııl
Aña te’sir ider bir gün niyāz āheste āheste

¹⁷³ Noktalı kısım metinde çıkmamıştır.

Gider zincirgāh-ı ‘aşqda mürğ-ı dili şayda
Elinde dām-ı zülf-i fitne-sāz āheste āheste

Felekde böyle qalmaz ey dil-i şeydāsını bir gün
Alur āhır ele ol dil-nevāz āheste āheste

Ciger qanıyla taḥrīr itmede vaşf-ı leb-i yāri
Nazīmā ḥāme-i mu‘ ciz-tırāz āheste āheste

265

NAZİM

Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün

Dökölmiş zülf-i müşginiñ o ḥaṭṭ-ı ‘anberīn üzre
Hücüm itdi sipāh-ı Çindür mağrib-i zemīn üzre

Sipih-r-i behcetiñde münḥasif bir māh zann itdüm
Görünce ṭurre-i ‘anber-şemīmüñ ol cebīn üzre

Cebīnünñden araḫ-rizān olup güyā qararmışdur
Degöldür ḥaller yir yir o rüy-ı āteşin üzre

‘Aceb mi pīç ü tāba düşse ḥavfından dil-i ḥübān
Şikenc-i kākülün olduḫça cāna çin çin üzre

N’ola būy-ı laṭifinden ḥaberdār olmasa ‘āşık
Dehān-ı yār naḫş-ı ḡoncedür güyā nigīn üzre

Şabā taḥrīk ider zann itme ruḥsārında zülfinin
Şadā-yı sipih-r-i ṭāvusdur ḥuld-ı berīn üzre

Hümā-pervāz-ı evc-i himmet ol ey dil Nazīm-āsā
Felek ferşitse başma atlas çerḫ-i zemīn üzre

266

NAZİM

Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün/Mefā‘ ilün

Olup ḥavf-ı hücüm nazāreden şad-pāre āyīne
Taḥammül itmedi bir vechle didār-ı yāre āyīne

Ġamından zerd iken rüyım cemālin ‘arz ider şanma
Dutar za‘ f-ı ruḫın görsün deyü bīmāra āyīne

Yüzün hırşide gösterdikde çeşm-i hayretnāk oldu
Meger dutmuş o mihr ü mihr-i pür-envāre āyīne

Ruḥ-ı dildārı çokdan görmişdi gördi şād oldu
Yine açdı gözün göñlün hele bir pāre āyīne

Şikeste şanma göstermiş Naẓīmā rūy-ı zībāsın
Perīşān bīm-i ‘aks-i ğamzesinden yāre āyīne

267

NAẒĪM

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

[55b] Nokta-i mevhūmedür dirdüm dehānıñ şekline
Nokta-i mevhūme teşbīh olsa cānın şekline

Çeşm-i ‘āşıkda dem-ā-dem cilve eylerken yine
Kimse vākıf olmadı ol ḥüsn-i anıñ şekline

Müyyeş fikr-i der-āğūş itmeden olmuş nizār
‘Āķibet girdi dil-i şeydā miyānıñ şekline

‘Aklı nākış olduğı gün gibi zāhir ey perī
Beñzeden cürm-i hilālī ebrūvānın şekline

Büy-ı ‘anber neşr ider zülfinde āh dil-i Naẓīm
Var ise döndi o da bād-ı şabānıñ şekline

268

NAẒĪM

Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilātün/Fā‘ilün

Ey olan ḥāhiş-nümā şun‘-ı ḥūdānıñ naķşına
Bir nigāh eyle o şūḥ-ı dil-sitānıñ naķşına

Muşhaf-ı ruḥsārına olmuş dü levh-i zer-nişān
Dide-i ‘ibretle bak ol ebruvānıñ naķşına

Cāy-ı āsāyiş degüldür reng ü būyın seyr idüp
Dil-firīb olma ḥazer bāğ-ı cinānın naķşına

Çerḥ-i seyyārıñ dem-ā-dem rengdür endişesi
Düşmemek mümkün midür devr-i zamānıñ naķşına

Çehre-perdâz-ı ‘arūsân-ı ma‘ânidür Naẓîm
 Âferîn ol kâmil-i mu‘ciz-beyânîñ naķşına

269

NAẒÎM

Mef‘ûlü/Fā‘ilâtü/Mefâ‘ilü/Fā‘ilün

Şad-pâre kıldı sînesini sînemüz görün
 Mir’at-ı ğayre bakmadı âyînemüz görün

Hayretle oldu câmesine nice rûz reşk
 Gül gibi çâk-ı rîze-i peşmînemüz görün

Mestâne nice tâb-ı humârıñdur olur
 Teh cür‘a câm-ı bâde-i düşünemüz görün

Âzâde tıfl oldu destân-ı ‘aşķda
 Bir kerre maķşer olmadın ezînemüz görün

Yâķût-ı âfîtaba daķı seng-i ta‘n atar
 Dil gibi şâf güher-i gencînemüz görün

Mikdâr-ı zerre âyine-i mihre bakmadı
 Mir’at-ı sâde-i dil gibi kînemüz görün

Hûnîn-terâne bülbül-i gülzâr-ı kıuds olur
 Tab‘-ı Naẓîm hem-dem-i dirînemüz görün

DER FAŞL-I HÖRASAN

270

NAẒÎM

Fā‘ilâtün/Fā‘ilâtün/Fā‘ilâtün/Fā‘ilün

[56a] Alma âhım sūziş-i bî-ihtiyârımdan şaķın
 Naķl-ı âteş-i berg-i ‘aşķım cūybârımdan şaķın

Sūz-ı dilden hûn-ı çeşmimden hâzer ey serv-i nâz
 Âteş-i seyyâleyüm kıurb-ı civârımdan şaķın

Fırķatinde aķker-i sūzân olur her kıatresi
 Âşıķam seyl-i sirişķ-i şu‘lebârımdan şaķın

Etme mir 'at-ı dili şikeste-i seng-i sitem
Rû-be-rû olmaz mısın hiç inkisârımdan şakın

Hem yanar hem ğark olursuñ hâzer ey felek-i çerh
Çeşm-i tûfân-meşreb-i duzağ-nisârımdan şakın

Ġâfil olma zinhâr ey dâmen-i şabr u şekîb
Nişte-râz-ı cünûnum reh-güzârımdan şakın

Sîne-süzân dil fûrûzân dîde pür-ğûn ey Nazîm
Cûybâr-ı âteşim seyr-i kenârımdan şakın

271

BÂKÎ

Mefâ' ilün/Mefâ' ilün/Mefâ' ilün/Mefâ' ilün

[56b] Dilâ bezm-i cihânda kimse âhir pâydâr olmaz
Müdâm elden koma ayâğı fırsat ber-karâr olmaz

Şakın Mecnûnı şanmañ ehl-i ' aşkıñ ihtiyâridur
Güzel sevmekde zîrâ kimseye hiç ihtiyâr olmaz

Kenâr itsem diyen ol gevheri ka' r-ı yem-i ğamdan
Kenâra çıkmasun hergiz ki gevher der-kenâr olmaz

Ne kanlar ağların hecrinde yâruñ derd-i fûrkatden
' Aceb bir dem mi var¹⁷⁴ çeşm-i pür-ğûn eşkbâr olmaz

Ol âhûyı saña şayd ola şanma iltiyâmından
Öñünce kaçır ammâ Bâkıyâ âhir şikâr olmaz

DER FAŞL-I ' AŞÎRÂN

272

NAZÎM

Mefâ' ilün/Fe' ilâtün/Mefâ' ilün/Fe' ilün

[57a] Olursa derd-i ğam-ı yâr eger ziyâde dağı
Ne ħûn-ı dil görine çeşm-i mübtelâda dağı

¹⁷⁴ Var: Vardur (Küçük: 195)

Raķib ile olur ol mest-i ʿiŗve nūŗ-ā-nūŗ
Şikeste-dil çü ķadeķ meclis-i belāda daķı

Hevā-yı dāne-i ķāl ile mürġ-ı şabr u şekīb
Ķalur mı dāmıña kākül-i dü-tāda daķı

ʿAceb mi rāz-ı cemāli açılsa āyineye
Zamānede bulunur bir derūnı sāde daķı

Nazīm böyle ķalursa dem-ā-dem üstümüze
Ne cūr alar döküle bezm-i dil-rübāda daķı

273

NAZĪM

Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilātün/Fāʿilün

Şevķ-i laʿliñle şarāb-ı nāba urdım kendimi
Ķalkā-i meclis gibi girdāba urdım kendimi

Bir zamān cām-ı lebūñle mest idüm şimdi velī
ʿAşķıñıñ efsānesile ħāba urdım kendimi

Berķ-i cāngāh-ı ruķıñla germ olup pervāneveş
Bezm-i ġamda şemʿ-i āteş-tāba urdım kendimi

Sūz-ı dāġ-ı ʿaşķ dilde eşķ-i ħasret dīdede
Geh ġamıñdan āteşe geh āba urdım kendimi

Ķamze-i yāre Nazīm-i zārveş ķurbān olup
Cān u dilden deşne-i ķaşşābe urdım kendimi

274

Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilātün/ Feʿilün

Bāķiyā şādlığ eylerse ʿaceb mi aġyār
Çerķ anıñ talīʿini gör nice meymūn itdi

275

BĀĶĪ

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

[57b] Şubḥ-dem bülbül niyâz itdükçe geldi nâze gül
Râz-ı 'aşkı der-miyân itdi açıldı tâze gül

Oldı şahın-ı bağda peydâ gül-efşânlar yine
Hâşılı döndi çemen bezminde âteş-bâze gül

Uymadı bir gün hevâ-yı bülbül-i şūrîdeye
Meyl ider dâ'im nesim-i şubḥ ile pervâze gül

Bir yire cem' eylemiş evrāk-ı nâz u şiveyi
Rişte-i cânından itmüş bülbülün şirâze gül

Göklere irgürdi Bākī gulḡul-i 'aşkıñ senün
Şalmanın rüy-ı zemîne ḡusn ile âvâze gül

276

BĀĶĪ

Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilātün/Fā' ilün

Zülfîñi görsem 'izāruñ üzre ey ḡür-i cemil
Şanuram cennetde ṭuḡyān eylemişdür selsebîl¹⁷⁵

Secde-i ḡāk-i ser-i kūyınla mäh-ı çār-deh
Çihre-i zerdin ḡubār-ālūde kılmuş bir zelil

Cāmi'-i 'aşkıñda yāruñ çarḡ bir qandıldür
Āfitāb-ı 'ālem-efrüz aña bir rüşen fetil

Yollar itdi çihre-i zerdümde seyl-i eşk ile
Çeşm-i giryān beñzer ol saḡḡāya kim eyler sebîl

Muntazır olsa n'ola nergis ḡubār-ı kūyına
Tūtiyāya Bākīyā muhtāc olur 'ayn¹⁷⁶-ı 'alil

¹⁷⁵ Şanuram cennetde ṭuḡyān eylemişdir selsebîl: Şanuram zencir şeklin bağlamışdır selsebîl (Küçük:285)

¹⁷⁶ 'Ayn: Çeşm (Küçük: 285)

277

BĀĶĪ

Mef'ülü/Mefā'ilü/Mefā'ilü/Fe'ülün

Her tîr-i belâ kav̄s-i kaçādan k'ola nāzil
 Şahrā-yı dil-i ehl-i vefādur aña menzil

Kaddüm gibi hāk-i kademüñ öpdi na' l içüñ¹⁷⁷
 Meşhûrdur e'd-dālü 'ale'l-hayri ke-fā' il

Ağız bir idüp söylemek āsān idi yāre
 Zaḥmıñla gelüp olsa eger ḥançeri yek-dil

Cān cāna olurduk dem-i vuşlatda senüñle
 Sīnem eger ey rūḥ-ı revān olmasa ḥā' il

Bākīyi kalem eyledi şemşīr-i firākıñ
 Bir kerre naşīb olmadı taḳbīl-i enāmil

DER FAŞL-I NİKRİZ

278

MUḤAMMES CEVHER AĞA

Mef'ülü/Mefā'ilü/Mefā'ilü/Fe'ülün

[58a] Göñlüm hevesin zülf-i perīşāna düşürdüm
 Mürğ-ı dilimi şaḥn-ı gülistāna düşürdüm

Gül şevkine bī-bak bu gün nāleler itdüm
 Şad-pāre dili zülfiñe bir şāne düşürdüm

279

REMEL

Mef'ülü/Mefā'ilü/Mefā'ilü/Fe'ülün

Ėarḳ eyledi ḥün-āb-ı sirişküm teni cāna
 Şimden girü sen ḳande bulursun beni cāna

¹⁷⁷ Na' l içüñ: Na' lçen (Küçük:298)

Bî-cân olayım hañçer-i hûn-rîz-i müjenle
Cânum gibi sevmezsem eger ben seni câna

280

BÂKÎ

Mef'ûlü/Mefâ'ilü/Mefâ'ilü/Fe'ûlün

Hâk-i kademüñ kühli gelürse gözüm üzre
Küyüñ yolunuñ hîdmeti başım yüzüm üzre

Rüşen kılalı meş' ale-i âh-ı derûnum
Gâlib görünür gicelerüm gündüzüm üzre

Güller bitüre gülşen ola hâk-i mezârum
Peykânüñ eger şu sepelerse tozum üzre

Gözden şaķınur hâk-i derin beñzer o mâhiñ
Âhım tütüni perde çeker yıldızum üzre

Bâķi gibi nazm eyler iken dür dişi vaşfın
Dâmân-ı müjem dökdi cevâhir sözüm üzre

281

BÂKÎ

Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/Fe'ûlün

Geçüp güller serîr-i 'izz u nâza
Seherden geldi bülbüller niyâza

Maķâmın âsitân-ı yâr idenler
Koyup gitmez Şîfâhân u Hicâza

Tururlar Ka'be¹⁷⁸-i küyına karşı
Çemende servler şaf şaf namâza

Hâķîķat sırrına vâķıf degülsün
Alâķañ var ise 'aşķ-ı mecâza

Yaķarlar Bâķîyi nâlân iderler
Güzeller mâ' il olur söz¹⁷⁹ ü sâza

¹⁷⁸ Ka'be: Kible (Küçük:453)

¹⁷⁹ Söz: Sûz (Küçük: 453)

282

BÂKÎ

Fâ' ilâtün/Fâ' ilâtün/Fâ' ilâtün/Fâ' ilün

[58b] Düşse zülfiñden 'arağ ruhsâr-ı cānān üstine
Güyyā şeb-nem düşer gül-berg-i handān üstine

Bulmaz ol ruhsâr ile ol kadd-i zibā hāletin
Bağlasañ bir deste gül serv-i hīrāmān üstine

Kākülin şanma görinen tã' ir-i devlet hümā
Sāye şalmışdur o şāhenşāh-ı hūbān üstine

Niçün ol ruhsâr¹⁸⁰-ı 'ālem-tāba öykündüñ diyü
Māh-ı nev ḥançer çeker mihr-i dıraḥşān üstine

Zīr-i zülfüñde görenler ḥaṭṭuñı ebr-i bahār
Sāye şalmış şandılar şahn-ı gülistān üstine

Ġam degül Bākî dile gelse pey-ā-pey derd ü ġam¹⁸¹
Eksük olmaz tekyede¹⁸² mihmān mihmān üstine

283

TÂRÎḤ

Mef' ulü/Fâ' ilâtün/Mef' ulü/Fâ' ilâtün

Kişver-güşā-yı dünyā şāhib-kırān-ı 'ālem
Destür-ı ehl-i himmet dāvār-ı pāk-i dāmen

Ya' ni ki şadr' āzām-ı cengāver-i mu' azzam
Kim oldı menķabetle bu 'āleme tōhmeten

Hem-nām-ı pāk-ı ḥaydar fermān-dih-i zamān kim
Olmışdur asitān-ı ehl-i niyāze me'men

Allāh ḥaṭāsız itsün ol şadr-ı kāmranı
Eyyām-ı devletinde her müşkil oldı ehven

Bir āb içün bu sāhil ḥalkı çekerdi zaḥmet
'Aṭşān iderdi her dem sūzişle āh-ı şiven

¹⁸⁰ Ruhsâr: Hürşid (Küçük: 438)

¹⁸¹ Ġam degül Bākî dile gelse pey-ā-pey derd ü ġam: Ġam degül gelse dile Bākî pey-ā-pey derd ü ġam (Küçük:438)

¹⁸² Tekyede: Tekyedür (Küçük:438)

Rahm eyledi ‘ ıtāşa bir çeşme yaptı li ’llāh
Kim āb-ı sīm-tābı deryāya kıldı rūşen

Hakḳā ki çeşmesārı ‘ ayn-ı ḥayāta beñzer
Kim kıldı böyle himmet kim buldı böyle ma‘ den

Ol zāt-ı lā-naẓirūñ ‘ aşrında ḥāzır olsa
Taḥsīn-i reşk iderdi Sikender-i mu‘ anven

Vaşlı zebān-ı lüle tāriḥin itdi icrā
Gel mā-i cān-fezā iç bu Kevşer-i ‘ aliden

284

SEMĀĪ ‘ ABDÜLBĀḲĪ AGĀ

Mef‘ ūlū/Mefā‘ ilū/Mefā‘ ilū/Fe‘ ūlūn

[59a] Ḳaddūñdeki ḥālet hele Ṭübāda bulunmaz
Ey serv-i bülendüm
Keyfiyet-i la‘ lūñ daḥı şaḥbāda bulunmaz
Ey lebleri ḳandüm

Bu sende olan ḥüsnile cānā yed-i beyzā
Yok kimsede el-ān
Çün gördüm anıñ mişli ki dünyāda bulunmaz
Ġāyetle begendüm

Ruḥsārıñı günden daḥı terdür dise ‘ aşık
Şāyeste dārū ’l-ḥaḳ
Zirā bu leṭāfet gül-i ra‘ nāda bulunmaz
Ey şāh levendüm

Mihr ile meh-āsā gice gündüz ṭoltursuñ
Dünyāya ser-ā-pā
Bāḳī gibi bir ‘ aşık üftāde bulunmaz
Bi ’llāh efendüm

(Bāḳī gibi bir ‘ aşık üftāde bulunmaz)

285¹⁸³

[59b] İde şāhib-i mecmū‘a-i Aḥmed
Her demde ḥudāya biñ ḥamd

Şalāt ile selām ola Resūle
Hem daḥı aşḥāb u āline bī-ḥadd

Rabbenā senden olursa mağfıret
Cürm ü ‘iṣyānıma yoḵdur ra‘d

Geldi mecmū‘a amın tārihine bu
Şefā‘at ide Resūl-ı ḥaḵḵ-ı Muḥammed

Sene 1135
812

286

Müstef‘ilātün/Müstef‘ilātün

Mihr-i muḥabbet mihr urdı cāne
Aḥmed ne hācet nām [u] nişāne

¹⁸³ Bu şiirde vezin problemlidir.

Sonuç

Bu çalışmada Süleymaniye Kütüphanesi'nde "Mecma'a" başlığıyla kayıtlı 96 varaktan oluşan bir şiir mecmuası incelenmiştir. Mecmuanın büyük bir bölümünde gazeller yer almaktadır. Bunun yanında muhtelif musiki makamları ve usûlleriyle yer alan şarkı-murabba, muhammes, nazm gibi bestelenmiş manzumelerle birlikte, kaside, kıt'a mesnevi gibi nazım şekilleri de bulunmaktadır.

Mecmuada 158 şiirle gazel, en çok kullanılan nazım şekli olmuştur. Gazeller içerisinde 68 şiirle Bâkî, ilk sırada yer almaktadır. Bâkî'yi 20 gazelle Nazîm ve 18 gazelle Dâniş Efendi takip etmektedir.

Mecmuada gazel dışında beste ve usulleriyle adlandırılan nazım şekilleri içerisinde ilk sırayı 67 şiirle nazm alır. 20 şarkı ve 8 muhammes, nazmdan sonra en çok tercih edilen nazım şekli olmuştur. Bu veriler, mecmuanın derlendiği dönemde, hangi nazım şekillerinin daha çok tercih edildiği, dönemin edebi modasının hangi nazım şekilleri etrafında oluştuğu ve hangi nazım şekillerinin fazla tercih edilmediğine dair önemli ipuçları vermektedir.

Mecmuada manzumelerin başında müstensihçe kullanılan bazı nazım şekillerinin isimleriyle manzumenin nazım şekli arasında uyumsuzluk göze çarpmaktadır. Çalışmada 11 şiirde bu uyumsuzluğun olduğu görülmüştür.

Mecmuada kullanılan aruz kalıpları incelendiğinde Remel ve Hezec babları ile yazılmış şiirlerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu bahirler incelendiğinde 83 şiirde "*Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*" en çok kullanılan vezin olmuştur. Bunu sırasıyla "*Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün*" (50) ve "*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün*" (42) vezinleri takip etmiştir. Bu kalıplar klasik edebiyatımızda da en çok tercih edilenler kalıplardır. Bu yönüyle mecmuada yer alan şiirler, klasik edebiyatımızda tercih edilen kalıplarla paralellik göstermektedir.

Mecmuaların bir diğer özelliği de basılı divanlarda yer almayan bazı şiirleri barındırmalarıdır. Bu mecmuada Âdem mahlaslı 11 şiirle Sehâbî mahlaslı 2 şiirin tamamının ve Dâniş mahlaslı 1 gazelin, bu şairlerin yayımlanmış divanlarında

bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu şiirler, bu şairlere ait olabileceği gibi; aynı mahlası kullanan, ancak bir divana sahip olmayan, başka şairlere de ait olabilir.

Ayrıca mecmuada Bâkî, Vecdî, Dâniş ve Sâhib mahlaslı gazeller, bu şairlerin çalışılmış divanlarında yer alan şiirlerle karşılaştırılmış, bazı beyitlerin söz konusu şairlerin divanlarında yer almadığı tespit edilmiştir. Bu beyitlere aşağıda yer verilmiştir:

*“Elbette rehâ bulur idi dâm-ı belâdan
Mürg-ı dilimüz düşmese zülfün kafesine”* (Bâkî. 114)

*“Gülmek ol gonceye münâsipdür
Aglamak bu dil-i hazîne gerek”* (Bâkî. 139)

...

*“Sıhhatin bîmâra yâb yâb gelmesün iş‘âr ider
Meclis-i ‘uşşâka yârin cünbiş-i âhestesi”* (Dâniş. 4)

...

*“Gönül olmuş harîdâr-ı hırâm-ı serv-kadd-i yâr
Beni hâk itmege hep bende vü âzâd ayak basmuş”* (Vecdî. 215)

...

*“İki âhûdur ki çeşmün zîr-i tâk-ı tâzede
Turre-i ‘anber-feşânunla berâber bağlanur”*

*“Berf-i gamla olmadın hiç beste-râh-ı dâg-ı dil
Ol arâdan ey hîred tîz geç ki yollar bağlanur”* (Sâhib.53)

Şiir mecmualarının yayımlanmasına yönelik çalışmalar arttıkça edebiyat tarihiyle ilgili birtakım eksik ya da yanlış bilgilerin düzeltilmesi ve araştırmaların daha güvenilir bir şekilde yapılması imkânı doğacaktır. Mecmualarla ilgili çalışmaların artmasıyla Klasik Türk edebiyatı araştırmacılarına yeni ufuklar açılacak, edebiyat tarihlerindeki bilgilerin güvenilirliği ve güncelliği sağlanacaktır.

Sözlük

A

Âb: Su.

Âb-ı zülâl: 1) Berrak su; 2) Billur; 3) Cam.

Acem- aşîrân : (a.f.b.i.) müz. Türk mûsikisinde kullanılan şed makamlardan biri. Bu makam çargâh makamının acem-aşîrân perdesi üzerine nakledilmiş şeklidir. Dominantı çargâh, tonikası Acem-aşîrân perdeleridir.

Âfet-resân: Bela getiren, musibet erîştiren.

Agâze: Müzik başlangıcı, çalgıcıların ve okuyucuların ahenk başlangıcı.

Ahker: Ateş kuru.

Ahter-i ferhunde: Kutlu, mübarek yıldız.

Âhuvân: Ceylanlar, Karacalar.

Ahzende: Çok hüznü kederli. En tasalı, daha gamlı.

Akdâm: Ayaklar.

Âlâm: Kederler, elemeler, acılar, sızılar.

Âlûd /Alûde: Bulaşmış, bulaşık.

Âmihte: Karışmış, karışık olan.

Anber: 1. Ada balığının bağırsaklarında toplanan yumuşak, yapışkan ve misk gibi kokan, kül renginde bir madde. 2. Güzel koku. 3. Güzellerin saçı.

Anber-efşân: 1. Anber saçan, 2. müz. Nihâvend makamı gibi başlayıp sonradan yegâhda karar veren makam.

Anber-şemîm: Anber kokan.

Andelîb: Bülbül.

Anûd: İnatçı.

Ârâste: Bezenmiş, süslenmiş.

Ârâyîş: 1. Süs, bezek, ziynet. 2. Süsleme, süsleniş; süsleyiş.

Âsib: 1. Çarpışma. 2. Bela, afet, musibet.

Asûde: Rahat, gâilesiz, dinç olan.

Âşık: Birine, bir şeye tutkun.

Âteş: Od, hararet, kızgınlık.

Âteşîn: 1. Ateşten. 2. Ateşli, canlı.

Âteş-zâd: “Ateşten doğma” 1) mec. Ateşli; 2) Yakıcı.

Âteş-i seyyâle: (Su gibi akan ateş) Şarap.

Atşân: Susuz, susamış, susayan.

Ayş: Yaşama.

Ayş u nûş: Yiyip içme.

Azîne: 1. Cuma günü. 2. Bayram günü.

Âzûrde: İncinmiş, kırılmış, gücenmiş.

B

Bâdbân: 1. Yelken. 2. Gemi sereni.

Ba'de-zîn: Bundan sonra, bundan böyle.

Bâlî: Koca, eski, köhne.

Bâlûde: Büyümüş, boy atmış.

Bed-gû: Aleyhte bulunan münafık, dedikoducu.

Ber-âverde: 1. Yukarı kaldırılmış ve yükseğe götürülmüş şey. 2. İltimas ve himaye ile ileri sürülmüş kimse. 3. Ayrılmış, seçilmiş şey.

Ber-câ: Yerinde, tam, doğru ve münasip.

Berûmend: 1. Taze. 2. Verimli, faydalı. 3. Hisseli, nasıpli, isteğine ulaşan.

Beyâtî: (f.i.) müz. Türk müziğinin en eski makamlarından olup, hala kullanılmakta ve çok kullanılmış bir makamdır. Bu makam, uşşak dörtlüsüne puselik beşlisi ilavesinden meydana gelen ve Türk müziğinin 5 numaralı basit makamı olan uşşak'ın inici şeklidir. Uşşak gibi dügâh [la perdesinde durur ve güçlüsü neva] re dır. Bu güçlü perdesinin uşşak'dan daha ehemmiyetli olarak kullanılması ve ekseriya bu perdeden başlayarak bestekârların bir hicaz geçkisi yapmış olmaları, makamın yapısıyla alakalı değildir. Uşşak'dan farkı, tiz perdelerden başlaması, bu perdelerde gezinerek ikinci bir şekilde karar etmesidir. Donanımına uşşak gibi si için bir koma bemolü konulur. Niseb-i şerîfesi 8'dir. Orta sekizlideki sesleri şöyledir: (Pesten tîze doğru) Dügâh, segâh, çargâh, neva, hüseyinî, acem, gerdâniye, muhayyer. Beyâtî, uşşak kadar ruha huzur verici değildir. Uşşak'ın tasavvufî ve felsefî karakterine mukabil beyâtî'nin biraz hüzne kaçan bir karakteri vardır.

Bî-bâk: Korkmayan, çekinmeyen, sakınmayan.

Bîdâr: Uyanık, uyumayan, uykusuz.

Bih-zâd: 1. Doğuşu iyi, soyu güzel, aslı temiz. 2. Erkek adı; [Behzâd şeklinde de kullanılır]. 3. XV. yüzyılda yaşamış İran'lı ünlü bir minyatörcü.

Bî-kerân: Sınırsız, sonuçsuz, uçsuz, kenarsız.

Bisât: Kilim, minder, döşeme, keçe, yaygı.

Bîşe: Orman, meşelik, sazlık.

Bî-şekîb: Sabırsız, tahammülsüz.

Bûd û ne-bûd: İnsanın bütün malı ve eşyası, varı yoğu.

Bûriyâ: Hasır.

Bükâ: Ağlama, gözyaşı dökme.

Bürrân: Keskin, kesici.

C

Câ-be-câ: Yer yer.

Câme: Elbise, çamaşır.

Câme-i dîbâ: İpek elbise.

Câzim: Cezmeden, karar veren, kesen, kestirip atan.

Cebîn: 1.Korkak, yüreksiz; alçak. 2.Alın.

Cedâ: 1.Bol yağmur. 2. Hediye, ihsan. 3.Avantaj, kazanç.

Celî: 1.Aşikâr, meydanda, belli. 2. Kalın ve okunaklı bir çeşit sülüs yazısı. 3. Cilâlı, parlak.

Celîs: Birlikte oturan, arkadaş.

Cenâh: 1.Kanat, kuş kanadı. 2. Kol, pazı. 3.Yan; kol. 4.Ahret.

Ceres: 1.Çan. 2.Hayvanın boynuna takılan çingirak. 3.Zindan.

Cevvâl: Koşan, dolaşan, hareket eden.

Cûyâ /Cûyân: Arayıcı, arayan.

Cûybâr: 1.Çay, dere, akarsu, ırmak. 2. Irmak kenarı.

Cünd: Asker; asker topluluğu.

Ç

Çâk-ı gîrîbân (etmek): Sıkıntıdan yaka paça yırtmak.

Çâr-sû: Dört taraf, dört tarafı olan şey; pazar, çarşı.

Çirk-âb: Çirkef, pis su.

Çîn: Kıvrım, büküm, çatıklık, buruşukluk.

Çîn-i Cebîn: Alın buruşukluğu.

D

Dahme: 1.Mezar, kabir; türbe; lahit. 2. Kükreyen erkek devenin ağzından saçılan köpük. 3.Donanma geceleri havaya atılan fışek.

Da'vî: Bir kimsenin hakkını araması.

Deffâf: Tef çalan.

Destâr: Sarık, tülbent.

Deşne: Hançer.

Devât: Divit, kalem koymak için uzun madenî sapı ve ucunda bir de hokkası bulunan alet.

Dil: Gönül, yürek, kalp.

Dil-âvâre: Serseri gönül.

Dil-i zâr: 1.Zavallı gönül, 2. Orta, yarı.

Dil-dâde: 1. Gönül vermiş, âşık. 2. Erkeklerin başlarına sardıkları renkli mendil.

Dil-figâr: Gönül yaralı, âşık.

Dil-firîb: Gönül aldatan, cazibeli, alımlı.

Dil-h'âh: Gönül isteği, gönül dileği.

Dil-hırâş: Yürek parçalayan, tırmalayan.

Dil-nüvâz: Gönül okşayan.

Dil-rîş: Yüreği yaralı, dertli.

Dil-rübâ: 1.Gönül kapan, gönül alan. 2. Tahminen iki asırlık bir makamdır. Elimizde hiçbir besteli numunesi yoktur.

Dirahşân: Parlak, parlayan.

Dûd: Duman, tütün.

Dûd-ı âh: İlenç, beddua.

Dûd-ı kebûd: Mavi duman.

Dûşîne: Dün gece ile ilgili, dün geceki.

Dürd-âşâm: Şarabın tortusunu içen, kalender.

Dür: İnci.

Dür-i şehvâr: (Padişaha layık) İri inci.

Dü-tâ: 1.İki kat, bükülmüş, eğrilmiş, kamburu çıkmış.

E

Ebkâr: 1.Kızıoğlan kızlar. 2. Birinci defa söylenmiş mazmunlar.

Edâni: En alçak, pek bayağı, aşağılık kimseler.

Ehâdis: 1.Peygamberimizin sözleri. 2. Haberler, sözler.

Ehem: Mühim, çok ehemmiyetli.

Enhven: 1.En zararsız. 2. Pek ucuz. 3. Daha hafif, kolay.

Eltâf: Daha latif, güzel, hoş (olan).

Enâmil: Parmak uçları.

F

Fagfûr: 1. (Evvelce) Çin imparatorlarına verilen bir ad. 2. Çin’de porselenden yapılan kapkacak.

Fârig: 1.Vazgeçmiş, çekilmiş. 2. Rahat, asude. 3.Boş boş kalmış, işini bitirmiş, işsiz. 4. Bir mülkün, tasarruf, sahip olma, kullanma hakkını başkasına terk eden.

Fâş: Meydana çıkma, duyulma, açığa vurma, dile verme.

Ferâmûş: 1. Unutma, hatırdan çıkma. 2.Erkek adı.

Fersûde: Yıpranmış, eskimiş, aşınmış; eski, yırtık.

Ferş: 1. Döşeme, yayma. 2. Halı, taş vesaire döşetme. 3. Yayılan şey, yaygı, şilte, halı, seccade, hasır. 4.Yeryüzü, kır, sahra.

Fetîl: 1. Lamba fitili. 2. Ovarak deriden çıkarılan yuvarlak kir. 3.Yaralara konulan tiftik. 4. Örgü.

Fiten: Fitneler, ayartmalar, azdırmalar, ara bozmalar.

Fitrâk: Atın terkisi, terki kayışı, eğerin arkasındaki tasma, at eğerinin arkasında bulunan ve eşya bağlamaya yarayan kayışlar.

Fürûğ: Nur, ziya, ışık, parlaklık, parıldayış.

Füsûn: 1.Sihir, büyü. 2. Kadın adı.

Fütâde: 1. Düşmüş, düşkün. 2. Tutkun, müptela. 3. Biçare.

Fütâdegân: 1. Düşmüşler. 2. Düşkünler. 3.Biçareler, tutkunlar.

G

Gam: Keder, tasa, kaygı, dert.

Gamgîn: Kederli, tasalı, hüzünlü.

Gammaz: Birine iftira ederek zarar veren, münafık, fitneci, koğucu.

Garka: Suya batmış.

Garrâ: 1. Alnında beyaz bir lekesi, akıtması olan (at vesaire) 2. Ak, parlak, güzel, gösterişli, nümayişli, şatafatlı.

Gavvâs: Dalgıç, inci ve sünger bulmak veya denize düşen bir şeyi çıkarmak veyahut rıhtım gibi deniz altında yapılan inşaatın temellerini düzenlemek üzere suya dalan, denizin dibine inen kimse.

Gehvâre: Beşik.

Gerd: Toz, toprak.

Gerdîş: Dönüş, dönme, dolaşma.

Geşt: Gezme, seyretme, dolaşma.

Giyâh: Nebat, bitki, taze ot.

Girîh: Düğüm, bağ.

Gubâr: Toz.

Gubâr-âlude: Toza bulanmış, tozlanmış, tozlu.

Gûl: Hortlak, şeytan, karakoncolos.

Gulgule: Gürültü.

Gurre: 1. Aklık, parlaklık. 2. Atın alnındaki beyazlık, akıtma. 3. Arabî ayın birinci gecesi ve günü.

Gûş: 1. Kulak. 2. İşitme, dinleme.

Güftâr: Söz.

Gül: 1. Çiçek. 2. Bilinen çiçek, gül çiçeği; gül ağacı.

Gül-i sad-berg: Katmerli bir çeşit iri gül.

Gül-i ter: Taze gül.

Gül-çîn: Gül toplayan, gül devşiren.

Gül-‘izâr: Gül yanaklı, al yanaklı.

Gül-gûn: 1. Gül renkli, pembe. 2. Kadın adı.

Gül-hen: Külhan, hamam ocağı.

Gül-nâr: Narçiçeği.

Gülşen: 1. Gül bahçesi. 2. Kadın adı.

Günbed: Kümbet, kubbe, üstü yuvarlak şekilde olan bina veya çıkıntı.

Güşâd: Açma, açılma, açılış.

Güşâde: Açılmış, açık, ferah, şen.

Güzer: 1. Geçme, geçiş. 2. Geçen, geçici.

H

Habâl: Düzensizlik, bozulma; üzüntü, sıkıntı.

H'abgâh: Uyunacak yer, yatak odası.

Hacle: Gelin odası, gerdek.

Haclet: Utanma, şaşırma.

Hâdeng: 1. Kayın ağacı. 2. Kayın ağacından yapılmış ok.

Hafif: müz. Türk müziğinin büyük usûllerindendir. 32 zamanlı ve 26 darplıdır (gene 32 zamanlı olarak 14 darplı berefşân ve 22 darplı muhammes vardır; hafif, berefşandan fazla, fakat muhammesden daha az kullanılmıştır). 32/2 lik ağır hafif mertebesi de çok kullanılmıştır. 32/8 lik yürük hafif de görülmüştür. Usûl isminden de anlaşılacağı üzere yürük eserlere yakışır, oynak ve hafiftir. Hafif ile kâr, beste (hususiyile ikinci besteler), peşrev, tevşih ve ilâhiler ölçülmüştür. Bilhassa beste formu için pek çok kullanılmıştır. Usûl üç muhtelif şekilde dizilmiş 8 adet sofyanadan mürekkeptir.

H'ahân: İstekli.

Hâkister: 1. Kül, ateş külü. 2. Mec. Bülbül.

Halâvet: 1. Tatlılık, şirinlik. 2. Zevk.

Ham-ender-ham: Büklüm büklüm, kıvrım kıvrım.

Hâmûn: Büyük sahra, düz ova, bozkır.

Hânkâh: Tekke.

Hanmân: Ev, bark, ocak.

Haridâr: Satın alıcı.

Hâr-menîş: Eşek tabiatlı.

Hasûd: Hasetçi, kıskanç, çekemeyen.

Hâşâk: Çöp, süprüntü; yonga.

Hatâver: Hatalı.

Havsala: 1. Kuş kursağı. 2. Mide. 3. Anlayış, akıl; zihin. 4. Leğen.

Hayfa: 1. Haksızlık, cevir, zulüm. 2. Yazık ki, heyhat, vah! 3. İlenç, ah, beddua.

Hayme: Çadır.

Hengâm: Zaman, çağ, sıra, vakit, mevsim.

Herçi-bâd-â-bâd: Ne olursa olsun, ister istemez.

Hırz: 1. Sığınak. 2. Nazar değmemesi için kullanılan muska; nazar boncuğu. 3. Tılsım.

Hicâz :(a.i.) müz. Türk müziğinin 8 numaralı basit makamıdır, en eski zamanlardan olup, hâlen de en büyük rağbetle kullanılmaktadır. Bugün elde bulunan Türk müziği eserlerinde en ziyâde kullanılan makam hicazdır. Hicaz makamı hicaz dörtlüsüne rast beşlisi ilâvesinden ibarettir. Durağı dügâh ve güçlüsü dördüncü derecesi olan nevadır. Dizisi inici çıkıcıdır. Donanımına si bakıyye bemolü ile fa ve do bakıyye diyezleri konulur. Niseb-i şerife sayısı 1 dir. Orta sekizlikteki sesleri pes'den tize doğru şöyledir: Dügâh, dikkürdî, nim hicaz, neva, hüseyinî, eviç, gerdaniye ve muhayyer.

Hod-bîn: Kendini beğenmiş, bencil.

Horâsân: müz. Türk müziğinin en az iki iki buçuk asırlık bir mürekkep makamı olup numunesi kalmamıştır.

Hûn: 1.Kan. 2. Öldürme, öc.

Hûn-bâr: Kan yağdırıcı.

Hûn-rîz: Kan döken, kan dökücü.

Hûn-alûd: Kana bulanmış.

Hûr: 1. Ahu gözlüler, gözlerinin akı karasından çok olanlar. 2. Cennet kızları, huriler.

Hûrîveş: “ Huri gibi” , Çok güzel.

Huşk-leb: Dudağı kurumuş, kuru dudaklı, susamış.

Huy-gerde: 1. Terlemiş. 2. Alışmış, adet edinmiş.

Hüseyinî: müz. Türk müziğinin altı numaralı basit makamıdır, en eski makamlardandır; Hüseyinî beşlisi ile uşşak dörtlüsünden müteşekkildir. Durak dügâh ve güçlü beşinci derece olan hüseyinî perdeleridir. Niseb-i şerife sayısı 8 dir. Dizisi çıkıcıdır. İkinci şekli muhayyer olur. Donanımına "si" koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur. Orta sekizlideki sesleri şöyledir: (pesden tize doğru) Dügâh, segâh, çargâh, neva, hüseyinî, eviç, gerdaniye ve muhayyer. Hüseyinî, klasik bestekârlar tarafından da en çok kullanılan birkaç makamdan biri olmakla beraber, bilhassa Türk halk müziğinde en çok kullanılmış olan makamdır.

Hüşyâr: Akli başında, akıllı, uslu.

I

İkd: 1. Gerdanlık. 2. İnci dizmeğe mahsus iplik. 3. İnci dizisi. 4. Hurma salkımı.

İtâş: Susamış olanlar.

İsfahân: (f.i.) müz. Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Pûselik beşlisi, düğâh perdesine nakledilmiş bir rast dörtlüsü ve beyatî makamından meydana gelmiştir. Beyatî'nin durağı ve üçlüsü olan düğâh ve neva perdeleri, İsfahan'ın da durak ve güçlüsüdür.İsfahan'ın dizisi inici-çıkıcıdır. Donanımına beyatî gibi "si" koma bemolü konulur; pûselik beşlisi için "si" bekar ve rast dörtlüsü için "si" bekâr ile sol bakıyye diyezi kullanılır. Eskiden beyâtî makamına "ısfahân" denilirken, ısfahânek makamının terkiibini müteakip birkaç asırdan beri ısfahânek yerine ısfahân denilmeye başlanmış, beyâtî yeni bir bünyeye girmiş, ısfahânek de İsfahân'ın küçük bir fark gösteren şekline kalbolmuştur.

İtma': Tamaa düşürme, hırslandırma; kıskırtma.

İ

İbrâm: Can sıkacak derecede ısrar etme, üstüne düşme; zorlama.

İctinâb: Sakınma, çekinme, uzaklaşma.

İhrâk: Yakma, yakılma.

İhtirâz: 1. Sakınma, çekinme. 2. Korkma.

İltiyâm: Yara kapanma, onulma.

İktizâ: 1. Lazım gelme, gerekme. 2. Lazım getirme, gerektirme. 3. İhtiyaç, gereklilik. 4. İşe yarama.

İ'lâm: Elem verme, keder verme.

İ'mâl: 1. Yapma, yapılma. 2. İşleme. 3. Kullanma. 4. Meydana getirme. 5. Huk. Fıkıh usulüne göre, ihmal etmeyip söze bir mana verme.

İmtizâc: 1. Karışabilme. 2. Birbirini tutma, uygunluk. 3. İyi geçinme; uyuşma. 4.Kaynaşma.

İnbisât: Yayılma, açılma, genişleme. 2. İç açılma, ferahlık. 3. Sıcaklığın tesiriyle madeni cisimlerin enine boyuna büyüyüp uzaması.

İnkıyâd: Boyun eğme; kendini teslim etme.

İnkisâr: 1. Kırılma. 2. Gücenme. 3. Beddua, ilenç. 4. Kırılma.

İrti'âş: Ra'seye tutulma, titreme, sarsılma.

İştibâh: Şüphelenme, şüphe etme.

İştihâr: Şöhretlenme, şöhret bulma, meşhur olma, ün alma, ünlü olma.

J

Jâle: 1. Kırığı çiğ. 2. Kadın adı.

K

Kâlâ: Kumaş.

Kâle-i nahvet: Kibir kumaşı.

Kâm: 1. Ağzın üstü tavanı, damak. 2. Meram, arzu, emel, istek.

Kamet: Boy, boybos.

Kamet-i bâlâ: Uzun boy.

Kamet-i mevzûn: Mütenasip vücut.

Kâm-rân: 1. Kâm sürücü, süren, arzusuna, isteğine kavuşmuş, mutlu. 2. Erkek ve kadın adı.

Kâm-yâb: Kâm bulucu, bulan, talihli, isteğine ulaşmış, bahtiyar, mutlu.

Kand: Şeker, şeker kamışının donmuş usaresi.

Kandî: 1. Şekerle ilgili. 2. Şekerden yapılmış.

Kâşâne: 1. Mükemmel ev, köşk, malikâne. 2. Yuva.

Kâşi: İran'ın Kâşân şehrinde yapılan bir çeşit çini, çini fayans.

Kavs: 1. Yay, keman.

Kâzib: 1. Kezbeden, yalan söyleyen, yalancı. 2. Yalan, uydurma.

Keh ü kâh: Saman, saman çöpü.

Kehhâl: 1. Göz hekimi. 2. Göze çok sürme süren, sürme çeken kimse.

Kelîm: 1. Söz söyleyen, konuşan. 2. İkinci şahıs. 3. Tur-i Sînâ'da Cenâb-ı hak'la konuşması dolayısıyla Hz. Mûsa'nın ünvanı.

Keşîde: 1. Çekilmiş, çekiliş. 2. Tartılmış. 3. Tertîb edilmiş, dizilmiş. 4. Yazılmış. 5. Eski yazıda bazı harflerin üzerine çekilen çizgi; sin, sın, vav .. gibi kuyruklu uzantılı harflerin yazıda mahsus surette çekilmesi: "Kâf'ın keşîdesi güzel olmuştu."

Kilk: Kamış kalem.

Kişver-güşâ: Memleket, ülke açıcı, açan, cihangir.

Kûçek: Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarından biri. Sabâ makamı ile ondan evvel gelen aşîrân (mi) perdesine nakledilmiş bir hüseynî beşlisinden mürekkeptir. Sabâ ile düğâh (la) perdesinde durur. Güçlü birinci derecede sabâ'nın güçlüsü olan çârgâh, ikinci derecede de beşlinin durağı olan aşîrân (mi) dır. Donanımına sabâ gibi si koma bemolü ile re bakıyye bemolü konulur. Aşîrândaki hüseynî beşlisi için îcâbeden yerlere "fa" bakıyye diyezi ile "si" bekar ilâve edilir (Bazen bu beşli son sesi kullanılmayarak uşşak dörtlüsü halinde geçer ki, bu şekilde "si" nin bekar yapılmasına lüzum yoktur). Makam umumiyetle çıkıcıdır. Kulakta geçkili bir sabâ te'sîrinden başka bir hâtıra yaratmaz.

Kûhsâr: Dağlık, dağ tepesi.

Kurs: 1. Yuvarlak ve yassı nesne, teker, tekerlek nesne, ağırşak, çörek; küre, dâire ve her türlü dâire şeklinde nesne. 2. Bir yıldızın görünen yüzü.

Kûze: Su testisi.

Künûz: Hazine.

Kürdî: (a.i.) müz. Türk müziğinin üç numaralı basit makamı. Kürdî dörtlüsü ile pûselik beşlisinden ibarettir. Pûselik beşlisi ile düğâh'da durur. Güçlü beşli ile dörtlünün birleştiği nevâ'dır. Donanımda "si" küçük mücenneb bemolü mevcuttur. Dizisi umumiyetle çıkıcı olarak seyredir. Orta sekizlideki sesleri pesden tîze doğru şöyledir: Düğâh, kürdî, çârgâh, neva, hüseynî, acem gerdaniye ve muhayyer. Şu şedleri isimli olarak kullanılmıştır: Kürdîli hicâzkâr (rast'da), ferahnümâ (yegâh'da) ve aşk-efzâ (hüseynî-aşîrân'da); kürdî, son asırlarda kullanılmış ve bu yüzden bünyesi hakkında mûsiki severlerce ihtilâfa düşülmüştür; hâlbuki en eski makamlardan biri olup, eskiden kullanılmakta idi. Nisbeten muahhar zamanlarda ise çârgâhda olduğu gibi şedleri ve mürekkepleri bol bol kullanılmış fakat asıl makama rağbet edilmemiştir. Bilhassa her makamın sonuna pûselik beşlisi gibi bir kürdî dörtlüsü ilâve edilerek pek çok kürdîli makamlar terkîb edilmiştir.

Kûtâh: Kısa, boysuz.

L

Lâhik: 1. Lühuk eden, yetişen, ulaşan. 2. Eklenen. 3. Sonradan tayin edilen, yenisi.

La'l: 1. Kırmızı, al. 2. Kırmızı ve değerli bir süs taşı. 3. Dudak.

La'l-i müzâb: 1. Şarap; 2. Kan.

Lâ-ya'kîl: Dalgın, bihoş.

Lem'a-faş: Parıldayan.

Lerzîş: Titreme, titreyiş.

Levc: Ağızda bir şeyi veya lokmayı öteye beriye döndürme.

Li'am: Alçak, aşağılık, pinti kimseler.

Licâm: Hayvanın ağzına vurulan gem.

Lûle: 1. Lüle, çeşme, musluk gibi şeylere takılan küçük boru. 2. Halka gibi durulmuş şey, lüle. 3.Kâğıt külah.

Lücce: 1. Engin su. 2. Kalabalık, güruh. 3. Gümüş. 4. Ayna.

Lü'lû: 1. İnci. 2. Bakire, el değmemiş.

M

Mâh: 1.Ay 2.Senenin on ikide bir kısmı, ay.

Mâh-ı tâbân: Parlayıcı, parlak ay.

Mahlûl: 1. Hallolunmuş, çözülmüş, dağılmış. 2. Erimiş, eritilmiş, eriyik. 3. Sahipsiz maaş veya memurluk. 4. Mirasçısı bulunmayan ve ve hükumete kalan (miras).

Mahmil: 1. Mahmil, deve üzerine konulan -iki kişinin bineği- sepet. 2. Her yıl Haremeyn'e hacı kafilesıyla gönderilen armağanlar.

Mâh-rûyân: Ay yüzlüler, yüzü ay gibi olanlar, güzeller.

Mahtum: 1. Hatemlenmiş, mühürlenmiş. 2. Kilitlenmiş, bağlanmış.

Ma'hûd: 1. Ahdolunmuş, bilinen; sözleşilen. 2. Sözü geçen. 3. Fena bilinen kadın.

Mânend: Benzer, eş.

Matrûd: Tardolunmuş, kovulmuş, vazifesinden çıkarılmış, kovuntu.

Mebâdî: Evveller, başlangıçlar; prensipler, ilk unsurlar.

Mecbûl: 1. Yaratılmış. 2.Yaratılışında bir hal ve sıfat bulunan. [Arapçada "yaradılışı iri olan" mânâsı vardır.]

Medhûş: Dehşete uğramış, şaşırmış; korkmuş, ürkmüş.

Medlûl: 1. Delil getirilmiş şey. 2. Delâlet olunan, gösterilen şey. 3. Bir kelimededen veya bir işaretten anlaşılan.

Mefâviz: Çöller, sahralar.

Meges: Sinek.

Meh-rû: Ay yüzlü, güzel.

Mehveş: 1.Ay gibi 2. Kadın adı.

Mekârim: Keremler, cömertlikler, elaçıklıkları; iyi ahlaklar.

Mekkâr: Çok mekreden, hileci, düzenbaz.

Meksûr: 1. Kesrolunmuş, kırılmış kırılmış kâse. 2. Kesre ile esre ile yani i sesi ile okunan harf. ["irfan" daki ilk harf meksûrdur]

Melce': İltica edecek, sığınacak yer.

Memdûd: 1. Meddolanmış, çekilmiş, uzatılmış, uzamış, uzatılan. 2. Medli, üzerinde med (uzatma) işareti bulunan.[harf]

Menfûr: Nefret edilen, iğrenç.

Me'nûs: Ünsiyet olunmuş, alışılmış; alışık.

Mergûb: 1. Rağbet edilmiş, beğenilmiş, herkesçe sevilip aranılmış. 2. İstenilen, sevilen. 3. i. [ikincisi] Kadın adı.

Mesdûd: Seddolanmış, kapanmış, kapalı, tıkanmış, tıkalı.

Me'vâ: Yurt, mesken, yer, makam, sığınacak yer.

Mevâni': Maniler, engeller.

Mevhûme: Vehim, hayal, kuruntu nevinden şey.

Mevsûl: Vaslolunmuş, bitştirilmiş; birleşmiş, kavuşmuş.

Mey: Şarap

Mey-i nâb: Halis şarap.

Mey-gûn: Şarap rengine olan, kırmızıya çalan.

Meykede: Meyhâne.

Mezâk: 1. Zevk alma, tad duyma, tadma. 2. Zevk, lezzet. 3. Tad duyulan yer, damak.

Mezellet: Zelillik, horluk, hakirlik; alçaklık, itibarsızlık.

Mikrâz: Kesecek alet, makas.

Mikyâs: 1. Kıyas edecek alet, ölçek, ölçü aleti. 2. Uzunluk ölçeği. 3. Ölçek.

Mu'ammer: 1. Ömür süren, yaşayan, yaşamış. 2. Erkek ve kadın adı.

Mu'anven: 1. Ünvanlı. 2. Debdebeli, tantanalı.

Muhayyer: i. müz. Türk müziğinin en eski ve en çok kullanılan makamlarındandır.6 numaralı basit makam olan hüseyinî'nin inici şekline verilen bir addır. Basit bir makamdır. Durağı düğâh (la) ve güçlüsü de beşinci derecede olan hüseyinî (mi) dir. İnici olan dizisinin "fa" bakıyye diyezi ve "si" koma bemolü muhayyer-kürdî muhayyer-kürdî muhayyer-sünbüle muhayyer-zengûle muhayyer-zirgûle arızaları, donanımında gösterilir. Hüseyinî beşlisinin tîzine uşşak dörtlüsü getirilerek dizisi teşkîl olunan muhayyer'in niseb-i şerîfe miktarı 8, yâni

mülâyetmeti hâizdir. Orta sekizlisindeki sesleri, tîzden pese doğru olmak üzere şöyledir: Muhayyer, gerdâniye, eviç, hüseyinî, neva, çargâh, segâh ve dügâh.

Mu'în: 1. İlane eden, yardımcı. 2. Yardımcı.

Mû-miyân: Kıl belli, beli kıl gibi ince olan güzeller.

Munzamm: İntizameden, üste konan, katılan; ek.

Musaffâ: Tasfiye edilmiş, süzölmüş; yabancı maddelerden ayrılmış.

Musavver: 1. Tasvirli, resimli. 2. Tasarlanmış, düşünölmüş.

Mûyîn: 1. Kıldan. 2. Kürkten.

Müheyyâ: Amade, hazır, hazırlanmış.

Mühmel: 1. İhmâl edilmiş, hoşlanmış, bakılmamış, bırakılmış. 2. Alfâbede noktasız harf. 3. Mânâsız, boş. [söz, cümle]

Mün'amm: Çok kıymetli olarak büyütölmüş.

Münselîb: İnsilâbeden, kaçmış, kaçırılmış, kalmamış. [Rahat, huzur, emniyet hakkında]

Mürde: Ölü, ölmüş.

Müstes'id: İstisadeden, uğurlu sayan, uğur sayan.

Müşeccer: 1. Ağaç gibi dallı budaklı. [Resim, yazı] 2. Üstü çubuklu, dallı budaklı. [Kumaş]

Müşg-âsâ: Misk gibi.

Müşîr: 1. Emir ve işaret eden. 2. Mareşal.

Müşterî: Sakıt, Erendiz, Jüpiter, Mars.

Müttekâ: İttika olunacak, dayanılacak alet; koltuk değneğı; asa.

N

Nâ-çîz: 1. Hiç hükmünde olan, değersiz, ehemmiyetsiz, çok küçük [şey]. 2. Recâizâde Ekrem'in 1886'da basılmış, Fransızca'dan yaptığı tercümeleri ihtiva eden bir eseri.

Nâfe: 1. Misk ahusu denilen hayvanın göbeğinden çıkarılan bir çeşit misk, koku. 2. Derisinden kürk yapılan hayvan postlarının karnı altındaki deri kısmı. 3. mec. Güzelin, sevgilinin saçı.

Nâ-gâh: 1. Vakitsiz. 2. Ansızın, birdendbire.

Nâhûn: Tırnak.

Nâle: İnleme, inilti.

Nâle-senc: İnleyen, inilleyen.

Nârven: Karaağaç.

Nâ-sezâ: Yakışmaz.

Nâ-şekîb: Sabırsız.

Nâ-tüvân: Zayıf, kuvvetsiz.

Nâvek: Ok.

Nây: 1. Kamış. 2. Ney, kamıştan yapılan düdük.

Nâyveş: Ney gibi.

Nemed-pûş: Keçe veya kebe giyen; derviş.

Nemek: 1. Tuz. 2. Tat, lezzet. 3. Hak, bağlılık.

Nemnâk: Nemli, yaş.

Nev: 1. Yeni. 2. Yeni, son zamanlarda çıkmış. 3. Taze, körpe.

Nevâ: müz. Türk müziğinin 7 numaralı basit makamı olup en eski makamlardan biridir. Uşşak dörtlüsüne rast beşlisinin ilâvesinden meydana gelmiştir. Seyri çıkıcıdır (inicesine tâhir denilir). Durak dügâh (la) ve güçlü dörtlü ile beşlinin birleştikleri dördüncü derece olan neva (re) dır. Donanımına si koma bemolü ve fa bakıyye diyezi konulur (ilk ârıza uşşak dörtlüsü, ikincisi rast beşlisi için). Orta sekizlideki sesleri pesden tîze doğru olmak üzere şöyledir:

Dügâh, segâh, çargâh, neva, hüseyinî, eviç, gerdaniye ve muhayyer. Dizisinde niseb-i şerîfe'den 8 tane bulunur; mülayimdir. Bâzı eserlerde inici- çıkıcı olarak da kullanılmıştır; makamlar arasında sıra itibarıyla 22'nci gelmektedir.

Nev-âmuz: Yeni alışan, acemi.

Nevât: 1. Hurma çekirdeği. 2. Çekirdek. 3. Çekirdek şeklinde ve hâlinde olan [şey]. 4. Besler çekirdek.

Nevâziş: Okşama, gönül alma, iltifat.

Nev-hîz: 1. Yeni çıkmış, yeni yetişmiş. 2. Genç, taze.

Nevr: 1. Parlaklık, ağaç çiçeği.

Nev-res: 1. Yeni yetişen, yeni biten. 2. Kadın, bazen erkek adı.

Nev-reste: Yeni bitmiş, yeni yetişmiş, yeni meydana gelmiş.

Nigîn: 1. Yüzük. 2. Mühür. 3. Yüzük taşı.

Nihâl: 1. Taze, düzgün, fidan, sürgün. 2. Kadın adı.

Nîşe: Kaval, çobandüdüğü.

Nişterî: Neşter, hekim bıçağı.

Niza': Çekişme, kavga.

Nukûd: Nakidler, paralar.

Nûş-â-nûş: İçtikçe içerek, içe içe, tekrar tekrar içerek.

Nühüfte: Gizli, saklı.

O

Ordugâh: Ordunun konakladığı yer.

Ö

Ömr: Ömür, yaşama, yaşayış, hayat.

Ömr-i câvid: Ebedî hayat.

P

Pâlûde: 1. Saf hale getirilmiş, süzölmüş. 2. Pâlûze, pelte.

Pâ-mâl: Ayak altında kalmış, çiğnenmiş.

Peleng: Panter.

Peşmîne: 1. Yünden, yapağıdan yapılma. 2. Sof elbise; sofuların giydiği sade, süssüz elbise.

Pey-â-pey: 1. Birbiri ardınca. 2. Azar azar.

Peyveste: 1. Ulaşmış, bitişik. 2. Daima.

Pîç-â-pîç: Pek dolaşık, karmakarışık, kıvrım kıvrım.

Pinhân: Gizli.

-pîrâ: Donatıcı, süsleyici, düzenleyici manalarıyla birleşik kelimeler yapar.

Pîrehen: Gömlek.

Pîre-zen: İhtiyar kadın, kocakarı.

Pîster: Yatak, döşek.

Piyâle: Kadeh, şarap bardağı.

Pûş: 1. Örtü, örtünecek şey; elbise. 2. Zırh.

Pûşîş: Örtü, örtecek şey.

Pûte: 1. İçinde maden eritilen tava. 2. Nişan tahtası.

Pûyân: 1. Koşan. 2. Mec. Dalmış, kendini kaptırmış.

R

Rahşende: Parıldayan, parıldayıcı.

Rast: i.müz. Türk müziğinin en eski makamlarındandır. 4 numaralı basit makam olan rast, rast beşlisi ile rast dörtlüsünden müteşekkildir. Durağı rast (sol) ve güçlüsü beşli ile dörtlünün birleşmiş olduğu beşinci derece neva(re) dır. Makam çıkıcıdır. Mülayim olup dizisinde niseb-i şerîfe'den makam çıkıcıdır. Mülayim olup dizisinde niseb-i şerîfe'den diyezi konulur. Orta sekizlisindeki sesleri pesten tîze doğru olmak üzere şöyledir: Rast, dügâh, segâh, çargâh, rast-ı cedîd eva, hüseyinî, eviç ve gerdâniyye. Rast en çok kullanılmış makamlardandır; en eski devirlerden zamanımıza kadar bu ehemmiyetini ve rağbetini muhafaza etmiştir.

Ra'se: Titreme, titreyiş. [Korku veya soğuktan] ürkme.

Râz: Sır, gizlenilen şey.

Râz-ı nihân: Gizli tutulan sır.

Rehâvî: Türk müziğinde bir mürekkep makam olup en eski terkiplerdendir. Makam, beyâtî ve rast dizilerinden mürekkeptir. Dizisi inici-çıkıcı olarak seyreder. Rast ile rast (sol) perdesinde kalır. Güçlüler birinci derecede her iki makamın da güçlüsü bulunan neva (re), ikinci derecede de beyâtî'nin durağı olan dügâh (la) dır. Rast'ın (si) koma bemolü ile (fa) bakıyye diyezi arızalarını alarak donanır. Beyâtî için fa bekar yapılır, [kelimenin aslı"rühâvi" dir].

Remîde: Ürkmüş, korkmuş.

Renc: 1. Ağrı, sızı. 2. Zahmet, eziyet, sıkıntı. 3. Hışım, öfke, gazab.

Reşk: 1. Kıskanma, hased günü. 2. Kıskanılmış.

Revâc: 1. Sürüm, geçerlik. 2. Kıymet, değer.

Revân: i.müz. Vaktiyle Türk müziğinde kullanılıp zamanımıza numunesi intikal etmemiş usûllerden biri.

Revş: Gidiş, yürüyüş; usul, tutum, yol.

Rıtl: 1. Bir litre kadar olan bir mayi (sıvı) ölçüğü. 2. Büyük kadeh.

Rîzân: Dökülen, akan.

Rû-be-rû: Yüzyüze.

Rûbeh: 1. Tilki. 2. Mec. Hilekâr, kurnaz.

Rûd: 1. Irmak, çay. 2. Kemeçe. 3. Saz kırışi, saz teli.

Rû-nümâ: 1. Yüz gösteren, meydana çıkan. 2. Yüz görümlüğü.

Rûze: Oruç.

Rübûde: Kapılmış, kapılan.

Rüfû': Dikişi belirsiz yama; örgü

Rüsûh: 1. Muhkem, sağlam olma. 2. Bir ilmin inceliğine, derinliğine varma. 3. Maharet, meleke.

S

Sabâ: müz. Türk müziğinin en eski ve mâruf makamlarındandır. Türk müziğinin en orijinal ve karakteristik makamlarından biri olan sabâ, yürekler parçalayıcı, gönüller yakıcı bir hüznün, elem, zühd ve pişmanlık duygusunu gayet net olarak bildirir. Rağbetle kullanılmış bir makamdır. Çargâh'da zengûle (ki bu makam şevk-efzâ'nın terkinde de mevcuttur) ile sabâ dörtlüsünden mürekkeptir. Bu dörtlü ile düğâh (la) perdesinde kalır. Zengûle'nin durağı çargâh perdesi, sabâ'da çok mühim bir rolü olan güçlüdür. Çargâh'da zengûle'nin güçlüsü olan rast (sol) perdesi gibi ikinci bir güçlünün, fazla kıymeti yoktur. Donanımına "si" koma bemolü ile "re" bakıyye bemolü konulur. Çargâh'da zengûle'nin "la" bakıyye bemolü; nota içinde kullanılır.

Sabûhî: Sabah içkisiyle ilgili.

Sac: Hindistan'dan gelen, kerestesi makbul ve sert bir ağaç.

Sahtî: 1. Katılık, sertlik. 2. Güçlük, sıkıntı.

Sâil: 1. Sual eden, soran. 2. Dilenci. 3. Akıcı, akan.

Sâk: Baldır, incik. 2. Sap.

Sakîl: müz. Türk müziğinde ağır karakterli 48 zamanlı ve 34 vuruşlu bir usûl olup kâr, beste, peşrev ve ilâhî gibi eserlerde kullanılırdı. Sırasıyla sofyan, sengîn semâî, sofyan, 3 sengin semâî, 4 sofyandan oluşur.

Sakkâ: Su dağıtan; saka.

Sâlûs: Riyakâr, ikiyüzlü.

Sanevber: 1. Çam fıstığı ağacı. 2. Çam fıstığı kozalağı. 3. Sevgilinin boyu bosu.

Sârim: Keskin, kesici.

Sarsâr: Şiddetli gürültülü rüzgâr.

Sebük: 1. Hafif, yeğni. 2. Çabuk. 3. Ağırılığı, ağırbaşlılığı olmayan.

Sehâb: 1. Bulut. 2. Karanlık. 3. Bulut gibi uçuşan böcekler.

Selb: 1. Kapma, zorla alma. 2. Kaldırma, giderme. 3. Menfileştirme olumsuzlaştırma. 4. İnkâr etme.

Semâî: Türk müziğinin mâruf "composition forme'u". Lâdîni ve güfteli eserlere mahsus bir şeklidir ("saz semâîsi" "forme" unun dışında kalır). Güfte, 4 mısra ile birtakım "terennüm" denilen lafızlardan ibaret olur. Her mısraı müteakip gelen terennüm, haneleri karakterize eder ve şarkının "nakarat"ı, peşrevin "mülâzime"si rolünde bulunur. Eğer iki mısra arka arkaya okunup da sonra terennüm gelirse, semâîye "nakış semâî" denilir. Bu şekilde eserin sâdece 2 hâne olacağı tabiidir. Şu halde, 2 haneli semâî'ye "nakış semâî" denilir, iki haneli eserde ise mülâzime dört defa değil, fakat sâdece iki defa tekrar edildiği için, uzun, süslü ve hatta bâzen bir takım mısralardan ibaret olabilir; bunun için "nakış" denilmiş olacaktır. Nakış semâî, semâî'den (yâni 4 hanelisinden) daha çok kullanılmıştır. Semâî'nin yegâne denilecek başka hiçbir "forme" da bulunmayan hususiyeti, sâdece semâî usulleri (aksak semâî, yürük semâî ve bunların mertebeleri) ile ölçülebilmesidir.

Semâî (Usûl): Türk müziğindeki iki basit usûlden biri ve nîm sofyandan sonra en küçüğü. Bütün diğer usûller, bu ikisinin muhtelif şekillerde terkibinden ibarettir. Semâî usûlü 3 zamanlı ve 3 darblıdır. Darbları şöyledir: düm (1 zamanlı, kavî), tek (1, nîm kavî) ve tek (1, zayıf). Şarkıda ve başka yerlerde kullanılmış bir usûldür (saz semâîlerinde son hâne, muhtelif fantazi eserler, Itrî'nin salât-ı ümmiyyesi v.s.). Bu usûl ile ölçülmüş hiç bir yürük veya sengîn semâî yoktur; onun için bazı notalarda – diğer birkaç usûl gibi basit oldukları halde-6/8 veya şekilde, esas usûlün hususiyet ve mahiyetindeki mânâ bozulmuş olur.

Semâhat: 1. Cömertlik, el açıklığı; iyilikseverlik. 2. Erkek ve kadın adı.

Semend: 1.Kula at. 2. Çevik ve güzel at.

Semend-i k(h)âme: Kalemi, çevik ve güzel bir ata benzetme.

Semîn: Semiz, şişman, besili, yağlı.

Sengîn Semâî (Usûl) : müz. Yürük semâî usûlünün bir ağır mertebesine (6/4) verilen isimdir; bir mertebe daha ağırına "ağır sengîn semâî" (6/2) denilir. Bu usûller, aynı zamanda kendileri ile ölçülmüş bulunan semâî "forme"undaki eserleri de işaret ederler; onun için sengîn semâî yerine "ağır semâî" veya "semâî" denilemez ve bu husustaki kaide bozulmuş olur. (Çünkü "ağır semâî", semâî forme'unun muayyen bir çeşidinin umûmî ismi olduğu gibi "semâî" de bambaşka bir usûlün ismidir).

Ser: 1. Baş, kafa, kelle. 2. Baş, başkan. 3. Tepe, doruk. 4. Uç, kenar. 5. Nihayet, son.

Ser-encâm: 1. Bir işin sonu. 2. Başına gelen. 3. Vak'a.

Ser-füru’: Baş eğme, söz dinleme.

Ser-girân: “Başı ağır ” : çok sarhoş.

Serîr: 1. Taht. 2. Yatacak yer.

Ser-nigûn: 1. Baş aşağı olmuş, ters dönmüş. 2. Talihsiz, bahtsız.

Ser-tırâş: Berber.

Ser-tîz: Ucu, baş tarafı sivri olan; keskin.

Sifâl: 1. Testi ve saksı parçaları. 2. Çanak ve çömlek. 3. Fıstık, ceviz, badem kabuğu. 4. Orak.

Sipend: Üzerlik tohumu.

Sîr-âb: 1. Suya kanmış. 2. Taze, körpe.

Sû-be-sû: Taraf taraf, her tarafa, her yana, her tarafta, her yanda.

Sûsen: Susam, lat. sesamum.

Suûd: 1. Mübarek sayılan yıldızlar. 2. Erkek adı. 3. Yukarı çıkma, yükselme.

Sükkerî: 1. Şekerle ilgili. 2. Şekerden yapılan tatlı.

Ş

Şâhen-şâh: En büyük padişah, şah, padişahlar padişahı, şahlar şahı.

Şâne: Tarak.

Şa(e)st: 1. Okçuların parmaklarına geçirdikleri yüksük. 2. Balık oltası.

Şeb: Gece.

Şeb-hîz: Geceleri uyanıp kalkan ve iş gören.

Şebîh: Benzeyen, benzeyici.

Şekâ: 1. Bedbahtlık, bahtı karalık, kutsuzluk. 2. Rezillik, alçaklık.

Şekîb: 1. Sabır, tahammül. 2. Erkek adı.

Şekvâ: Şikâyet, sızıltı, hoşnutsuzluk.

Şerab-nâb: Katkısız şarap.

Şerm: Utanma.

Şikenc: 1. Büklüm, kıvrım. 2. Aldatma, hile, oyun. 3. Melodi, nağme. 4. İşkence.

Şinâh: Suda yüzmek.

Şitâbân: Acele eden, çabuk olan, koşan, seğirten.

Şu’le-rîz: Alev saçan, ışıldayan.

Şûr: 1. Tuzlu. 2. Kekremsi. 3. Şamata, gürültü.

Şûr-engîz: Şamata, gürültü yapan.

Şûrîde: 1.Karışık, perişan. 2. Âşık, tutkun.

T

Tâbiş: Parlayış, parıldayış.

Tahvîl: 1. Değiştirme, değiştirilme, çevirme, döndürme. 2. Borç senedi; aksiyon.

Tâ'ir: 1. Uçucu, uçan. 2. Kuş.

Ta'miye: 1. Körletme, kör etme. 2. Kapalı şekilde anlatma. 3. Ebced hesabıyla düşürülen bir tarihte, hesabı doğru bulmak için çıkartılacak veya eklenecek sayı.

Tannâz: Herkesle eğlenen.

Târâc: 1.Yağma, çapul, talan. 2. Yağma etme, talanlama.

Tarâvet: Tazelik, taze olma.

Tarh: 1. Atma, koma, bırakma. 2. Dağıtma, bölme, ta'yin. 3. Kurma, tertipleme, düzenleme. 4. Çıkarma. 5. Süslemeli desen. 6. Bahçede çiçek dikmek üzere ayrılan yer.

Tathîr: Temizleme, paklama.

Tavk: 1. Gerdanlık. 2. Halka, tasma. 3. Bazı kuşların boyunlarındaki tüyden halka. 4. Takat, güç.

Tebâh: 1. Bozuk, çürük, berbat, harap, mahvolma. 2. Yıkılmış, yıkıntı; tükenme.

Tebyîz: 1. Beyazlatma, ağartma. 2. Beyaza çekme.

Te'emmül: İyice, etraflıca düşünme.

Tekâpû: 1. Telaş ile koşarak araştırma. 2. Dalkavukluk, kavuk sallama.

Televvün: 1. Renkten renge girme, renk değiştirme. 2. Döneklik, kararsızlık. 3.Temkin halinin zıddı.

Telh: Acı.

Telhî: Acılık.

Tenvîr: Işıklandırma, aydınlatma.

Terâh: Gam, tasa, acı, keder.

Teşne: 1. Susamış. 2. Çok istekli.

Tev'em: 1. İkiz. 2. Eş, benzer.

Tezerv: Sülün.

Tezvîr: 1. Yalan dolan. 2.Ara bozmak ve bilhassa fenalık kasdıyla yapılan kovuculuk.

Tîg: Kılıç.

Tîg-i hun-feşân: Kan saçan kılıç.

Tiryâk: 1. Zehirlenmeye ve bazı hastalıklara karşı kullanılan macun. 2. Panzehir. 3. Afyon.

Tulû': Doğma, doğuş.

Tuyûr: Kuşlar.

U

Usûl: 1. Asıllar, kökler. 2. Bir ilmin veya tekniğin asıl mevzûundan önce öğrenilmesi gereken esas, başlangıç bilgi. 3. Başlangıç. 4. Yol, yöntem, tertip, metod, nizam, kaide, düzen. 5. Birinin soyundan gelme kimseler; ana veya baba tarafından atalar.

Uşşâk: 1. Âşıklar. 2. Türk müziğinde 5 numaralı basit makam (inici şekline beyâtî denmiştir). Çok tabii bir dizi arz eden uşşak, en eski ve esas makamlardandır. Aşk, garâm, tasavvufî hissiyet için iyi kullanılırsa en yüksek bir ifâde vâsıtası olabilir. Asırlardan beri en çok kullanılmış olan uşşak, bugün elimizdeki Türk müziği eserleri içerisinde birinci gelmektedir. Makam, uşşak dörtlüsüne pûselik beşlisi ilâvesinden ibarettir. Durak dügâh "la" ve güçlü dörtlü ile beşlinin birleştikleri dördüncü derece olan neva "re" perdeleridir. Makam çıkıcı olarak seyredir. Donanımına "si" için koma bemolü konulur (uşşak dörtlüsünün segâh perdesi için). Dizisinde niseb-i şerîfe'den 8 tane olmakla mülayimdir. Pesden tîze doğru orta sekizlisindeki sesleri şöyledir: Dügâh, segâh, çargâh, neva, hüseyinî, acem, gerdaniye ve muhayyer.

Ü

Ümîd: 1 . Umut, umma. 2. Erkek ve kadın adı.

Ünsiyet: Alışkanlık, ahbaplık, arkadaşlık.

V

Vürûd: Toplardamarlar.

Vüs'at: 1. Genişlik, bolluk. 2. Para durumu. 3. Boş meydan, fırsat. 4. Genlik.

Y

Yakîn: Sağlam bilgi, iyi, kat'i olarak bilme.

Yed: 1. El. 2. Kuvvet, kudret, güç. 3. Yardım. 4. Vasıta. 5. Mülk.

Yed-i Beyzâ: (En beyaz el) Hz. Musa'nın Firavun'a karşı; mucize olarak ışıklı görünen parlak eli.

Yegâh: Türk müziğinin en eski makamlarından olan bir terkiptir. Yegâh nevâ ile nevâ'da rast makamlarından mürekkeptir. İkinci dizi ile yegâh (re) perdesinde kalır ki, bu ses aynı zamanda makamın terkîbindeki ilk dizinin de güçlüsüdür. Güçlüsü nevânın durağı olan dügâh (la) perdesidir ("Nevâ, perdesi tîz durağı olduğu için güçlü sayılamaz). Donanımına nevâ gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur. Yegâh'da rast için ise "si" bekar ve "do" bakıyye diyezi nota içerisinde kullanılır ("fa" bakıyye diyezi bu dizide de müşterektir). Umumiyetle inici olarak seyreder.

Yek-dâne: 1. Eşi benzeri olmayan, tek. 2. Bir çeşit gerdanlık.

Yeksân: 1. Düz. 2. Bir, beraber. 3. Her zaman, bir düziye.

Yektâ: 1. Tek eşsiz, benzersiz. 2. Erkek adı.

Z

Zalâm: 1. Karanlık. 2. Haksızlık.

Zecr: 1. Önleme, yasak etme. 2. Zorlama, zorla yaptırma. 3. Kovma. 4. Eziyet, sıkma. 5. Angarya çalıştırma.

Zekân: İki çene kemiğinin aşağıda birleştiği nokta; yüzün alt ucu; çene.

Zenâhdân: Çene.

Zencîr: 1. Zincir. 2. Türk müziğinde bir mürekkep usûldür; 120 zamanlı ve 63 darblıdır. Yalnız 120/4 mertebesi kullanılmıştır. 120 zamanlı olarak bir de (2 devr-i kebîr + 2 berefşân) ve (2 remel + 2 muhammes) şeklinde iki darbeyn usûlü vardır. Türk müziğinde bu 120 zamanlı usullerden büyük zamanlı usûl de yoktur. Aslında bunlar bir takım usûllerin arka arkaya kullanılmasından ibaret olduklarından hakikatte en büyük mürekkep usûl 88 zamanlı darb-ı fetih'dir. Zencir ile kâr, beste, daha az peşrev ve ilâhiler ölçülmüştür. Zencir şu 5 büyük usûlün sıralanmasından ibarettir: Çifte düyek, fâhte, çenber, devr-i kebîr, berefşân. Bu usûller 16, 20, 24,

28, 32 zamanlı olup aralarındaki fark dâima 4 zamandan ibaret bir intizam göstermektedir.

Zer: 1. Altın. 2. Akçe, para.

Zer-beft: Ustufa, sırmalı kumaş.

Zerd: 1. Sarı. 2. Solgun, soluk.

Zerkâr: Altın işleme, sırma ile işlenmiş, kılaptanlı.

Zer-keş: 1. Altın tel yapan. 2. Altın işlemeli, altın kakmalı.

Zeyn: Süs, bezek.

Zılâl: Gölgeler.

Zıll: Gölge, mec. Koruma, sahip çıkma.

Zîb: Süs, bezek.

Zîbâ: 1. Süslü. 2. Yakışıklı, güzel.

Ziver: 1. Süs, bezek. 2. Erkek adı.

Zûd: Çabuk, tek, acele, hemen olan.

Zühhâd: Zahidler, çok aşırı sofular; kaba sofular.

Zükâm: Nezle.

Zülf: 1. Yüzün iki yanından sarkan saç lülesi. 2. Sevgilinin saçı.

Zünnâr: Papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak.

Kaynakça

- Aça, M. vd. (2011). *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Akgül, A. ve Çetin, K. (2013). “Milli Kütüphanede Kayıtlı Bulunan Bir Şiir Mecmuası Üzerine ”. *Turkish Studies/ Türkoloji Araştırmaları*, Volume 8/1, s. 99-126.
- Akyüz, K. vd. (1990). *Fuzûlî Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Aydemir, Y. (2000). *Behiştî Divanı (Hayatı-Şahsiyeti-Divânının Tenkitli Metni)*. Ankara: Meb Yayınları.
- Aydemir, Y. (2007). “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler”. *Turkish Studies/ Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/3, s.122-137.
- Bayak, C. (1998). *Sehâbî Divanı ve Sistematik Konu İndeksi*. (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bellibaş, A. (2014). *Milli Kütüphane 06 Hk 319/1 No’lu Şiir Mecmuası*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Bilkan, A. F. (1997). *Nâbî Divanı*. C. 1-2, İstanbul: Akçağ Yayınları.
- Birgören, H. (2004). *Dâniş Divanı (İnceleme-Metin)*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çavuşoğlu, M. ve Tanyeri, M. A. (1981). *Hayretî Divanı Tenkidli Basım*. İstanbul: G.Ü.E.F.Yayınları.
- Çetin, İ. (1993). *Derzi-zâde Ulvî (Hayatı-Edebî Şahsiyeti ve Divanı’nın Tenkidli Metni)*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (Dü). (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.

- Dilçin, C. (1997). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğan, A. (2005). *Açıklamalı ve Örnekli Aruz Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Ece, S. (2007). *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri*. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Erdoğan, K. (1998). *Niyâzî Mısri Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gıynaş, K. A. (2011). “Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 25, s. 245-260.
- Gürbüz, M. (2013). “Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine”. *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, Volume 8/1, s. 315-322.
- İpekten, H. (1990). *Nailî Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İpekten, H. (2005). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İsen, M. vd. (2011). *Şair Tezkireleri*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu (1967). Komisyon. İstanbul.
- Kaplan, M. (1996). *Neşatî Divanı*. İzmir: Akademi Kitabevi Yayınları.
- Karakaş, Ö. F. (2010). *Âdem Çelebi Divanı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kasır, H. (1990). *Sabri Mehmet Şerif Divanı (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köksal, M. F. (2012). “Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistematiik Tasnifi Projesi (MESTAP)”. *Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırk Anbarı Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII*, s. 409-431.
- Küçük, S. (1992). *Bâkî Divanı Tenkitli Basım*. Ankara: Türk Dili Kurumu Yayınları.

Macit, M. (1997). *Nedim Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Özerol, N. (2013). “Milli Kütüphanede Kayıtlı 4689/5 Numaralı Şiir Mecmuası”. *Turkish Studies International Periodical For The Languages*, Volume 8/1, p. 401-410.

Özerol, N. (2013). “Milli Kütüphanede Kayıtlı 4689/5 Numaralı Şiir Mecmuası’nın Çevriyazısı”. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, Volume 6/4, p.937-973.

Özerol, N. (2013). *Arif Efendi-Mecmu’a-i Eş’ar (Üçüncü Selim’le İlgili Şiirler)*. Malatya: Serhat Yayınları.

Redhouse, S.J (2006). *Turkish and English Lexion*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Parlatır, İ. (2006). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.

Sarı, S. (1992). *Vecdî Divanı Tenkitli Metin*. Elazığ: F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Selçuk, B. ve Bellibaş, A. (2013). “Milli Kütüphanede Kayıtlı 3692 Numaralı Şiir Mecmuası”. *Turkish Studies/ Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/3, s.485-524.

Tanyıldız, A. (2012). “Şiir Mecmualarının Neşri Hakkında”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5, S. 21.

Timurtaş, F. K. (2012). *Eski Türkiye Türkçesi 16.Yüzyıl (Gramer-Metin Sözlük)*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Topal, M. (2004). *Pîrî-zâde Mehmed Sâhib Divanı (Hayatı-Edebi Kişiliği-Eserleri-Divânının Tenkitli Metni)*. (Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tunç, S. (2005). “Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan 1985 Numaralı Şiir Mecmuası”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 18, s. 11-87.

Uludağ, S. (1981). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Uzun, M. (2003). “Mecmua”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.28, s. 265-268.

Ünver, İ. (1993). “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”. *Türkoloji Dergisi*, C. XI, S. 1, s. 51-89.

Yakar, İ. H. (2009). *Gelibolulu Sun‘î Divanı*. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, E-Kitap. E.T: 02/12/2009).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Muhammed Abdülkerim YILDIZOĞLU

Doğum Yeri ve Tarihi : DİYARBAKIR / 28.11.1985

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Gaziantep Üniversitesi, Kilis Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Y. Lisans Öğrenimi : Adıyaman Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce (orta)

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar: Milli Eğitim Bakanlığı, Siverek Türk Telekom Anadolu Lisesi
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği

İletişim Bilgileri

E-Posta Adresi : m_krm21@hotmail.com

Tarih : 16/06/2015